

31 oktober—6 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 31 oktober

	Sid.
Svar på enkla frågor:	
av herr Österdahl (fp) ang. arbets- och inkomstvillkor för omställningsbidrag	5
av herr Wikberg (cp) ang. förstärkande av den svenska utlandsrepresentationen med skoglig expertis	7
av fru Hamrin-Thorell (fp) ang. tillämpningsföreskrifter till 1967 års lag om klinisk prövning av vissa medel för födelsekontroll	9

Tisdagen den 5 november

Interpellation av herr Nyman (fp) ang. åtgärder för att skydda statens datamaskiner och media för risker att sättas ur funktion	14
---	----

Onsdagen den 6 november

Om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora	16
Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.	17
Rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad	22
Beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet	30
Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan	42
Kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården	44
Om polismans rätt till ersättning för kroppsskada	47
Om ersättning av statsmedel vid personskada genom brott	52
Viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet	56
Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring ..	57
Om skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse	64

	Sid.
Om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd	69
Dispositionen av domänverkets markfond	72
Meddelande ang. enkel fråga av herr Björk (s) ang. utbyggande av statistiska centralbyråns möjligheter att åtaga sig opinionsundersökningar, m. m.	73

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 6 november

Statsutskottets utlåtande nr 145, om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora	16
— nr 146, om slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola	17
— nr 147, ang. utbildningen av u-landsexperter	17
Bevillningsutskottets betänkande nr 50, ang. avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.	17
— nr 52, ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad	22
— nr 54, ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet	30
— nr 59, ang. godkännande av avtal med Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet	42
Bankoutskottets utlåtande nr 55, om förstatligande av krigsmaterielindustrin	42
— nr 56, ang. turistnäringen	42
Första lagutskottets utlåtande nr 39, om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan	42
— nr 41, om utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården	44
— nr 42, ang. åtgärder för att förbättra de häktades ställning ..	47
— nr 43, om polismans rätt till ersättning för kroppsskada	47
— nr 44, om ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, m. m.	52
— nr 45, ang. viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet	56
Andra lagutskottets utlåtande nr 49, ang. den frivilliga sjukpenningförsäkringen	57
— nr 53, ang. sjukvård av patient som vistas utanför det egna landstingsområdet	63
— nr 54, ang. de arbetshygieniska kraven på traktorer	63

	Sid.
Tredje lagutskottets utlåtande nr 53, ang. dels lagstiftning rörande miljövard m. m., dels förening från passagerarfartyg genom utsläpp av toalettavfall m. m.	64
— nr 54, om ändring av bestämmelserna angående tid för jakt ..	64
— nr 55, om slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund	64
— nr 56, ang. ålfisket	64
— nr 57, ang. skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, m. m.	64
— nr 59, om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd	69
— nr 62, ang. föreskrifterna om sotning	72
Jordbruksutskottets utlåtande nr 33, ang. dispositionen av domänverkets markfond	72
— nr 34, ang. ersättningen för älgskada	73
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45, ang. användningen av RFSU:s upplysningskrift Samspel i skolundervisningen, m. m.	73

Torsdagen den 31 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Ang. arbets- och inkomstvillkor för omställningsbidrag

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr Österdahls (fp) fråga till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående arbets- och inkomstvillkor för omställningsbidrag, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 24 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr Österdahl har frågat handelsministern om denne är beredd att föreslå en uppmjukning av villkoren för omställningsbidrag. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Omställningsbidraget tillkom i avvaktan på den mera genomgripande reform av inkomstskyddet vid arbetslöshet som KSA-utredningen har i uppdrag att utreda. Som jag framhöll i propositionen 1968: 29 bör erfarenheterna av det temporära äldre-stödet bli av värde för utredningens fortsatta arbete.

Äldre-stödet har tillämpats endast några få månader. Arbetsmarknadsstyrelsen och KSA-utredningen har påbörjat undersökningar av effekten i olika avseenden. Det är här fråga om en helt ny bidragsform, som aktualiserar många komplicerade problem. Jag är för min del inte beredd att i detta läge förorda en ändring av de av vårriksdagen godtagna villkoren för omställningsbidraget.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min enkla fråga.

Anledningen till att jag ställde den var att under de första månader som gått sedan omställningsbidrag har kunnat erhållas ett ovanligt stort antal sökande fått avslag på sina framställningar om sådant bidrag. Enligt tidningen Arbetsmarknaden har ungefär 1 840 personer under tiden från den 1 juli till den 30 september i år ansökt om bidrag. Av dem har 998 personer beviljats bidrag, medan 340 eller 25 procent fått avslag. Därtill kommer att av de ansökningar som ännu inte är behandlade troligen en hel del kommer att avslås. Det är alltså en mycket stor andel avslag. Vidare är det många personer som har aktualiserat frågan om bidrag men av olika skäl inte fullföljt sin ansökan. Detta kan naturligtvis bero på att de blivit erbjudna arbete eller erbjudits utbildning som alternativ, men det är också klart att uppgifterna om bidragsvillkoren medfört att många ansett det orealistiskt att lämna in en ansökan. Omställningsbidragen har alltså inte blivit vad man tänkt sig — ett ekonomiskt skydd för äldre personer som blivit utrationaliserade, antingen de nu varit arbetstagare eller företagare.

Företagare som slutar sin verksamhet faller ofta för inkomstvillkoret, och arbetstagare faller ännu oftare för arbetsvillkoret, dvs. kravet på att ha arbetat 24 månader under de senaste tre åren. Detta förhållande var inte lätt att förutse då lagen stiftades. Man utgick då, tror jag, tyvärr från den hypotesen att strukturrationaliseringen börjat först under de senaste åren, och det är väl i fråga om stora delar av industrin också riktigt, men vi måste även komma ihåg att strukturrationaliseringen inom jordbruket pågått ett par decennier och att den pågått ganska länge också inom skogsbruket.

Ang. arbets- och inkomstvillkor för omställningsbidrag

För Gotlands del, alltså för mitt hemlän, har ju omställningen inom jordbruket medfört en kraftig nedgång i sysselsättningen. Detsamma gäller stenindustrin, det gäller kalkbrotten på norra Gotland och det gäller sandstensbrotten på södra Gotland. Nedläggningen inom stenindustrin har huvudsakligen ägt rum under 1950-talet. Många äldre personer som endast kunnat få tillfälliga arbeten sedan de blivit friställda eller som har hankat sig fram på småbruk kan därför i dag inte uppfylla de här inkomst- och arbetsvillkoren. Därför har de inte heller fått något omställningsbidrag.

Jag måste beklaga att inrikesministern inte är beredd att förorda en ändring, då det redan nu måste stå klart att många äldre inte uppfyller dessa villkor. Jag anser det nämligen vara orätt mot dessa äldre, som under hårda tider har arbetat och strävat för familjens och sin egen försörjning, att de nu inte kan få omställningsbidrag. Många skrivelser som andas besvikelse och känsla att bli orättvist behandlad har kommit myndigheterna till handa. Vi måste komma ihåg att dessa äldre har varit med om att bygga upp vårt välstånd. Vi borde tacka dem för detta genom att ge dem en dräglig inkomst fram till pensionsåldern.

Ja, herr talman, jag har velat fästa inrikesministerns uppmärksamhet på dessa förhållanden. Jag vill trots detta svar hoppas att inrikesministern tar upp denna fråga på nytt och om möjligt kommer med ändringsförslag i fråga om villkoren för erhållande av omställningsbidrag, så att även tidigare utrationaliserade personer kan få sådant här bidrag.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag behöver väl egentligen inte erinra om att denna reform har tillämpats knappt tre månader. Det är ju alltid vanskligt att i förväg göra en bedömning av hur slutresultatet kom-

mer att bli. Många kan ha haft mycket långtgående förväntningar på reformen, och en och annan känner kanske besvikelse, när han har gått till arbetsförmedlingen och anmält sig för att få omställningsbidrag. Från de lokala arbetsförmedlingarna har jag fått underhandsrapport om att en och annan bidragssökande har sagt: »Jaså, måste vi ta ett arbete», när ett arbetserbjudande lämnats och de därmed har blivit upplysta om att de annars inte kan erhålla bidrag. Något sådant hade de alltså inte tänkt sig. Det var dock en av de grundläggande principerna i denna reform — arbetslinjen i första hand — att vederbörande bidragssökande skall stå till arbetsmarknadens förfogande. Hade vi inte gjort reformen på detta sätt, är det möjligt att vi hellre hade diskuterat en förtidspensionering eller någon annan form av rent social karaktär. Det var dock inte avsikten. Jag tror heller inte att man skall frångå den principiella huvudlinjen.

Verkningarna och effekten av reformen är ännu så länge väldigt svåra att avläsa. Av de något över 4 000 personer som har fått del av reformen — då lägger jag in i reformen inte bara det direkta äldre-stödet utan även den förlängda ersättningstiden från arbetslöshetskassan från ett halvt år till ett och ett halvt år, vilken inte är minst betydelsefull — har ungefärligen 2 500 fått bidrag. Till dags dato skulle jag uppskatta att cirka 1 500 personer har fått del av äldre-stödet. Reformen omfattar alltså i dag omkring 4 000 personer. Antalet växer, och det har naturligtvis samband med att det under vinterhalvåret blir besvärligare för arbetsmarknadsmyndigheterna att anvisa arbete. I vissa delar av landet går det inte att driva beredskapsarbeten i den omfattning som man har gjort tidigare, och då är det ganska naturligt att man låter vederbörande bidragssökande få det kontantstöd som äldre-ersättningen innebär.

Jag tror alltså fortfarande att detta

Ang. förstärkande av den svenska utlandsrepresentationen med skoglig expertis är en utomordentligt viktig och riktig reform. Jag vill dock inte förneka att det också kan finnas nackdelar och olägenheter, som inte var möjliga att uppmärksamma när reformen genomfördes. Dem får vi se på när vi har åtminstone ett kvartals erfarenhet bakom oss och kan samla in ett material. Jag kan gärna lova att ta upp en diskussion med arbetsmarknadsstyrelsen om detta och efterlysa de erfarenheter som i dag kan presenteras och, om det finns anledning därtill, ändra bestämmelserna och villkoren.

Under hand har vi sagt till arbetsmarknadsmyndigheterna att de bör vara så generösa som möjligt i sin behandling av de enskilda fallen, och jag hoppas och tror att myndigheterna skall handlägga ärendena i den andan.

Det sades från talarstolen nyss att myndigheterna uppvaktats med en mängd skrivelser i vilka klagomål framförts. Departementet har inte fått ett enda sådant brev. Det kan innebära att de som klagat i första hand har vänt sig till arbetsförmedlingen, länsarbetsnämnden eller arbetsmarknadsstyrelsen. Vi brukar emellertid i departementet ofta uppfatta den direkta kontakten med allmänheten som en mätare på opinionstrycket. Jag bestrider dock, som sagt, inte riktigheten av att klagoskrifter kan ha inkommit till arbetsmarknadsmyndigheterna.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Det var vanskligt att bedöma dessa saker i förväg, sade inrikesministern. Ja, jag nämnde också i mitt första anförande att man naturligtvis inte i samband med lagstiftningen kunde förutse vilka problem som skulle uppkomma. Men just därför att det har kommit fram en del erfarenheter tycker jag att man borde ta hitörande frågor under omprövning.

Jag vet inte i detalj vad som förorsakat avslagen. I tidningen Arbetsmarknaden har några av anledningarna re-

dovisats, men där har ingenting nämnts om villkoret att den sökande skall stå till arbetsmarknadens förfogande. Tydligt är det inte något större antal som fått avslag på grund av att de inte varit arbetsökande. Tidningen skrev: »Orsakerna till avslag har uppvisat en betydande variation, men några kategorier har visat högre frekvens än andra. Detta är bl. a. fallet med icke uppfyllt arbetsvillkor (alltså mindre än 24 månader under de tre senaste åren), inga redovisade arbetsinkomster (gäller mest egna företagare och kvinnor) samt utgående ålders- eller sjukpension, som författningsmässigt ej medger rätt till omställningsbidrag.» De som fått avslag på grund av att de inte stått till arbetsmarknadens förfogande har tydligen varit ett försvinnande litet fåtal, eftersom den gruppen inte blivit omnämnd i artikeln.

Jag är mycket tacksam för att inrikesministern nu lovat att se över dessa frågor, och jag hoppas att det skall bli möjligt också för dem som tidigare blivit utrationaliserade att få omställningsbidrag.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. förstärkande av den svenska utlandsrepresentationen med skoglig expertis

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Wikbergs (cp) fråga angående förstärkande av den svenska utlandsrepresentationen med skoglig expertis, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 24 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Wikberg har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att förstärka den svenska utlandsrepresentationen med skoglig expertis i enlighet med vad jordbruksutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1.

Ang. förstärkande av den svenska utlandsrepresentationen med skoglig expertis

Som svar vill jag meddela att frågan om inrättande av skoglig representation i utlandet för närvarande bereds inom jordbruksdepartementet.

även om det var kortfattat. Jag hoppas att den nu pågående beredningen av ärendet ger till slutresultat en lösning i positiv riktning.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holmqvist för svaret på min fråga. Spörsmålet om att inrätta skoglig representation i USA och Sovjetunionen aktualiserades motionsledes i den här kammaren av mig och några andra ledamöter under den allmänna motions-tiden i år. Motionen remitterades till fem s. k. tunga skogliga institutioner, nämligen domänstyrelsen, skogsstyrelsen, skogshögskolan, Skogsindustrier-nas samarbetsutskott och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. Samtliga fem remissinstanser tillstyrkte motionen. Jordbruksutskottet sade i sitt utlåtande att förhållandena inom skogs-näringen talar för att man från svenskt håll noga följer den internationella utvecklingen på området. Men utskottet sade sig utgå ifrån att behovet av utlandsbevakning på ifrågakvarande område skulle följas noggrant av Kungl. Maj:t. Vid sådant förhållande ansåg utskottet det ej erforderligt att för sin del föreslå någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Detta blev också riksdagens beslut, och vi motionärer lät oss åtnöja med det.

Det var alltså mot bakgrunden av detta riksdagsbeslut och med hänsyn till att sju månader nu förflutit efter beslutets fattande utan att något syn- eller hörbart hänt i detta ärende som jag fann angeläget att ställa frågan och därmed följa upp saken.

Behovet av skoglig representation i framför allt berörda länder stiger i takt med utvecklingen på skogsnäringens område i vårt land. Det påtalades också bl. a. av skogsstyrelsen i dess remissvar på motionen.

Jag ber att än en gång få tacka statsrådet för svaret, som jag tolkar positivt

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Utöver det korta svar som jag gav kan jag kanske tillägga att det inte bara är i den motion som herr Wikberg var med om att lägga fram utan också i andra sammanhang som denna fråga aktualiserats. Vi har bl. a. en framställning från Sveriges skogsvårdsförbund, där man understryker betydelsen av en utlandsrepresentation i skogliga frågor.

Jag vill här bara kort erinra om att vad gäller Washington har faktiskt den man som är placerad där att bevaka både jordbruks-, skogsbruks- och fiskefrågor. De två män som hittills tjänstgjort på denna post har varit agronomer och kanske följaktligen också mest uppfattats som inriktade på jordbruksfrågorna. I princip har de således möjligheter att bevaka de skogliga frågorna, och jag vill gärna säga att de som innehaft detta uppdrag också försökt bevaka dessa frågor och gjort insatser där.

Jag håller inte för uteslutet, herr Wikberg, att man, när det blir tal om att placera någon ny man på denna post, också kan överväga att exempelvis en man med övervägande skoglig inriktning kan komma i fråga, eftersom vi har gått in för att det skall vara en viss rotering beträffande de olika intresseområdena.

Det finns således olika möjligheter. Vi har också diskuterat tanken att man möjligen skulle kunna åstadkomma någon samverkan mellan näringsintressena här i landet och staten, i det man skulle kunna halvera kostnaderna för en sådan representation.

Man kan således välja bland olika tillvägagångssätt, och jag vill gärna försäkra herr Wikberg att vi är väl medvetna om att vi har ett betydande in-

Ang. tillämpningsföreskrifter till 1967 års lag om klinisk prövning av vissa medel för födelsekontroll

tresse att tillvarata på detta område. Vi har anledning se till att den skogliga bevakningen inte försummas.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! I samband med att domänstyrelsen avgav sitt remissvar på motionen framkom att även Svenska skogsvårdsförbundet hade avgivit en skrivelse till regeringen med samma önskemål. Detta hade skett i oktober eller november 1967, men det kände vi inte till när motionen avfattades. Det är dock bara med tillfredsställelse man konstaterar att samma önskemål framförs från flera håll inom skogsnäringen. Remissvaren tydde ju också på att det var ett hela den svenska skogsnäringens önskemål.

Jag vill inte på något sätt kritisera de tjänstemän vi nu har inom lantbruksrepresentationen, vare sig i USA eller på annat håll. Det är väl bara rätt naturligt mot den bakgrund som exempelvis attachén i Washington har att han inte kan behärska skogsfrågorna i den grad som vi anser önskvärt. Men jag tackar hjärtligt för de upplysningar som jordbruksministern lämnade i sitt senaste anförande.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. tillämpningsföreskrifter till 1967 års lag om klinisk prövning av vissa medel för födelsekontroll

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING erhöll ordet för att besvara fru *Hamrin-Thorells* (fp) fråga till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tillämpningsföreskrifter till 1967 års lag om klinisk prövning av vissa medel för födelsekontroll, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 24 oktober, och yttrade:

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell har frågat justitieministern varför ännu inte några tillämpningsföreskrifter utfärdats till 1967 års lag om klinisk prövning av vissa medel för födelsekontroll. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Tillämpningsföreskrifter till lagen kan meddelas av Kungl. Maj:t eller av socialstyrelsen, om styrelsen får Kungl. Maj:ts bemyndigande till detta. Inom socialstyrelsen är en arbetsgrupp sossatt med att utarbeta förslag till sådana föreskrifter. Styrelsen beräknar att inom kort kunna komma in till Kungl. Maj:t med förslag i ämnet.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det är tydligen så, att den tidpunkt närmar sig då denna fråga passerat socialstyrelsen. Men det var ju i januari 1967 som justitieministern lade fram sin proposition med förslag till lag om klinisk prövning av vissa medel för födelsekontroll. Första lagutskottet behandlade den ytterst omsorgsfullt och med hjälp av expertis samt med en snabbhet som visade att utskottet ansåg det viktigt att riksdagen så snart som möjligt fick ta ställning till lagförslaget. Riksdagen antog också lagen i mars 1967.

I propositionen förklarade justitieministern att han ansåg det angeläget att lagliga förutsättningar skapades så snart som möjligt för den i den dåvarande medicinalstyrelsen avsedda försöksverksamheten. Abortkommittén, som hade ärendet på remiss, framhöll också att man bör beakta den medicinska forskningens snabba framåtskridande.

Utskottet uttalade också att det var angeläget att understödja forskningen i dess strävanden att framställa ändamålsenliga medel för födelsekontroll.

Men sedan dess har ingenting hänt, och det har nu gått nära ett år och åtta

Ang. tillämpningsföreskrifter till 1967 års lag om klinisk prövning av vissa medel för födelsekontroll

månader sedan lagförslaget antogs. Det är, menar jag, en mycket anmärkningsvärd tidrymd — för att uttrycka sig mildt. Jag tror mig veta att stort intresse finns för denna forskning, men man har ingenting kunnat göra. Det finns också påtagliga risker för att forskningen förläggs utom Sverige när inga tillämpningsföreskrifter utfärdats och inget tillstånd givits från Kungl. Maj:t.

Vad jag med säkerhet kan konstatera är att den sittande abortkommittén med stor besvikelse sett denna försening. Det är ju uppenbart att kommittén i sitt arbete med tillfredsställelse skulle ha sett att en forskning på detta område åtminstone hade påbörjats även om några definitiva resultat inte hade kunnat nås så länge kommittén arbetar. Men visar sig dessa forskningar positiva kan de självfallet bli av stor betydelse för abortkommittén, för den framtida abortlagstiftningen och för tillämpningen av en ny lag.

Vad som är av intresse att höra är om en försening som denna är ett unikt fall och om det verkligen behöver ta så lång tid för att få en av riksdag och regering antagen lag satt i funktion. Varför skall den arbetsgrupp som tillsatts behöva ett år och åtta månader på sig för att utarbeta förslag till föreskrifter i ett ärende som Kungl. Maj:t själv har ansett brådskande? Det tycker jag är ytterst anmärkningsvärt, och min fråga gällde närmast vad orsaken egentligen är till att det tagit så lång tid som det nu gjort. Arbetsgruppen är tydligen inte färdig än, och man frågar sig varpå detta kan bero. Att det sedan inte behöver bli någon försening hos Kungl. Maj:t förutsätter jag. Att det skulle ta så många månader att utarbeta dessa tillämpningsföreskrifter förefaller mig ytterst egendomligt, ty den expertis som riksdagen och departementet anlidade, innan detta lagförslag lades på bordet, måste ju ändå ha varit så tillförlitlig att det inte har behövt sättas några frågetecken där.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! I anledning av fru Hamrin-Thorells yttrande vill jag tillfoga att ingenting hindrar att socialstyrelsen när som helst kommer in till socialdepartementet med en framställning om tillstånd till en sådan klinisk prövning som det här kan bli fråga om. Regeringen kan besluta i ett sådant ärende, utan att det i förväg föreligger generella föreskrifter av det slag som fru Hamrin-Thorell tycks åsyfta. Låt mig också få tillägga att det även kan bli nödvändigt att anpassa föreskrifterna efter omständigheterna i det enskilda fallet.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det var ju ett uppmuntrande besked, och det är mycket möjligt att det kan vara vissa svårigheter att anpassa föreskrifterna just i det enskilda fallet. Men att det har utgjort en broms för deras forskning som har velat göra dessa kliniska undersökningar, tror jag inte att det råder någon tvekan om. Därför vore det väl ytterst angeläget att det kungjordes att en sådan forskning fick sättas i gång. Man kan naturligtvis inte vara säker på att denna forskning kommer att ge positiva resultat, men då har man väl ändå gjort vad man har kunnat, skulle jag vilja säga. Man har i alla fall tagit ett initiativ, och jag tror att det vore mycket viktigt att man fick fortsätta därmed och se om man över huvud taget kunde komma fram på den vägen. Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag vill bara hänvisa till vad jag har sagt i svaret, nämligen att den arbetsgrupp som nu är i verksamhet kommer att noga penetrera ärendet. Styrelsen räknar med att inom kort kunna komma in till Kungl. Maj:t med förslag i detta ämne. Det är vad

Ang. tillämpningsföreskrifter till 1967 års lag om klinisk prövning av vissa medel
för födelsekontroll

jag har sagt, och jag tycker att fru Hamrin-Thorell på den punkten väl kan känna sig nöjd.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades

motionerna nr 993—996 till statsutskottet,

motionen nr 997 till bevillningsutskottet,

motionerna nr 998 och 999 till statsutskottet samt

motionen nr 1000 till bankoutskottet.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 144, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Anmälades och bordlades styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående vissa inrednings- och anslagsfrågor avseende Riksdagen—Sergelstorg m. m.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 1001, av fröken *Stenberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående revidering av läroplan för grundskolan;

nr 1002, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet;

nr 1003, av herr *Lidgard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet; samt

nr 1004, av herrar *Nyman* och *Wallmark*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 16.30.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert

Fredagen den 1 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne oktober.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 144, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående vissa inrednings- och anslagsfrågor avseende Riksdagen—Sergels torg m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 1001—1004.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 147, med förslag till lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 300) om redareavgift för sjöfolks pensionering.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av motioner om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora;

nr 146, i anledning av motioner om slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola; samt

nr 147, i anledning av motioner angående utbildningen av u-landsexperter;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, med anledning av motioner angående avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.;

nr 52, i anledning av motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad;

nr 54, med anledning av motioner angående beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet; samt

nr 59, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av motion om förstatligande av krigsmaterielindustrin; samt

nr 56, i anledning av motioner angående turistnäringen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av motioner om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan;

nr 41, i anledning av motioner om utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården;

nr 42, i anledning av motioner angående åtgärder för att förbättra de häktades ställning;

nr 43, i anledning av motioner om polismans rätt till ersättning för kroppsskada;

nr 44, i anledning av motioner om dels ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, dels allmän försäkring vid våldsbrott, dels målsägnades möjligheter att utfå skadestånd; samt

nr 45, i anledning av motioner angående viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av motioner angående den frivilliga sjukpenningförsäkringen;

nr 53, i anledning av motion angående sjukvård av patient som vistas utanför det egna landstingsområdet; samt

nr 54, i anledning av motioner angående de arbetshygieniska kraven på traktorer;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av dels motioner angående lagstiftning rörande miljövård m. m. i vissa delar, dels motioner angående förening från passagerarfartyg genom utsläpp av toalettavfall m. m.;

nr 54, i anledning av motion om ändring av bestämmelserna angående tid för jakt;

nr 55, i anledning av motion om slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund;

nr 56, i anledning av motioner angående ålfisket;

nr 57, i anledning av motioner angående dels skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, dels upplåtelse av kommunal mark för statliga ändamål;

nr 59, i anledning av motioner om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd; samt

nr 62, i anledning av motioner angående föreskrifterna om sotning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av motioner angående dispositionen av domänverkets markfond; samt

nr 34, i anledning av motion angående ersättningen för älgskada; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner angående användningen av RFSU:s upplysningskrift Samspel i skolundervisningen samt om granskningen av läromedel i sexualkunskap och av bredvidläsningsböcker i sexualundervisning.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 1005, av herr *Andersson, Axel*, och fru *Olsson, Elvy*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående revidering av läroplan för grundskolan;

nr 1006, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående revidering av läroplan för grundskolan;

nr 1007, av herr *Larsson, Lars*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående revidering av läroplan för grundskolan;

nr 1008, av herrar *Wirtén* och *Nyman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående revidering av läroplan för grundskolan; samt

nr 1009, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.07.

In fidem

Torgny Asplund

/Solveig Gemert

Tisdagen den 5 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr *Dahlén* anmälde, att han under gårdagen infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne oktober.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 300) om redareavgift för sjöfolks pensionering.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 1005—1009.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 145—147, bevillningsutskottets betänkanden nr 50, 52, 54 och 59, bankoutskottets utlåtanden nr 55 och 56, första lagutskottets utlåtanden nr 39 och 41—45, andra lagutskottets utlåtanden nr 49, 53 och 54, tredje lagutskottets utlåtanden nr 53—57, 59 och 62, jordbruksutskottets utlåtanden nr 33 och 34 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 145, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.; och

nr 149, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongskatt, m. m.

Interpellation ang. åtgärder för att skydda statens datamaskiner och media för risker att sättas ur funktion

Herr NYMAN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Antalet datamaskiner har i vårt land kraftigt ökat under 1960-talet och uppgår i dag till omkring 500 st., varav 84 i statliga förvaltningar, affärsdrivande verk och bolag, till ett värde av ca 235 miljoner kronor. Mellan 5 000 och 6 000 personer är direkt engagerade i datamaskinarbete. Årskostnaden torde uppgå till ca 700 miljoner kronor.

Hitintills har i vårt land datamaskinen främst utnyttjats inom administrationsområdet. Dess användning vidgas emellertid alltmer, t. ex. till att styra invecklade produktionsprocesser, snabbt få fram väderlekskartor, i kommunikationsväsendets och forskningens tjänst etc.

Samhället blir mer och mer beroende av datamaskinen. Ju mer komplicerade funktioner som läggs på data, desto större skador kan uppstå om datamaskinen sätts ur funktion eller dess media förstörs, t. ex. i samband med brand.

Vissa försäkringsbolag har på senare tid prövat att utarbeta klausuler för datamaskin- och avbrottsförsäkringar i samband med brand. I dessa klausuler rekommenderas bl. a. att media skall förvaras på brandsäkert ställe på olika platser.

Man skall inte överdriva riskerna för att datamaskiner och deras media kan spolieras i samband med brand, men detta har hänt t. ex. i USA vid en militär institution. Det är svårt att kontrollera att företag och institutioner alltid förvarar sina media brandsäkert

Interpellation ang. åtgärder för att skydda statens datamaskiner och media för risker att sättas ur funktion

etc., vilket kan underlätas av praktiska orsaker.

Med tanke på vilka värden som står på spel för samhället och medborgarna om datamaskiner och deras media förstörs, är det en samhällsuppgift av stor vikt att alla åtgärder vidtages för att förhindra eventuella skadegörelser.

Med stöd av det anförda hemställer jag därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

Vilka åtgärder har vidtagits för att skydda statens datamaskiner och media för risker att sättas ur funktion och förstöras?

Vilka allmänna åtgärder anser statsrådet motiverade att vidtaga för att i framtiden eliminera eventuella risker för att samhället skall bli lidande av att datamaskiner och media förstörs i samband med brand?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

- nr 1010, av herr *Fälldin m. fl.*,
nr 1011, av herrar *Fälldin* och *Wirtén*,
nr 1012, av herr *Jacobsson, Gösta*,

nr 1013, av herr *Jacobsson, Gösta*,

nr 1014, av herr *Lundberg*,

nr 1015, av herr *Lundberg*,

nr 1016, av herr *Sveningsson*,

nr 1017, av herr *Sveningsson*,

nr 1018, av herr *Sveningsson*, och

nr 1019, av herr *Österdahl m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 137, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt;

nr 1020, av herr *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall; samt

nr 1021, av herr *Ottosson* och herr *Jacobsson, Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143, med förslag till lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl 16.04.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert

Onsdagen den 6 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 10 november 1968 tills vidare för deltagande i FN:s generalförsamlingens tjugotredje ordinarie möte.

Stockholm den 5 november 1968

Alva Myrdal

Till riksdagens första kammare

Sedan min sjukskrivning förlängts till och med den 30/11 1968 får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet till och med denna dag.

Bråmhult den 5/11 1968

Torsten Andersson

De begärda ledigheterna beviljades, beträffande fru Myrdal för den tid, varunder hon vore genom ifrågavarande uppdrag förhindrad att delta i riksdagsarbetet.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 145, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.; och

nr 149, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongskatt, m. m.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 1010—1020 till bevillningsutskottet och motionen nr 1021 till bankoutskottet.

Om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av motioner om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora.

Till behandling hade statsutskottet förehaft följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 465, av herr *Nils Nilsson m. fl.*, och II: 584, av herr *Jonsson m. fl.*, samt

2) motionen II: 159, av herr *Mellqvist* och herr *Persson* i Tandö.

I motionerna I: 465 och II: 584 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå, att åt statens järnvägar skulle uppdragas att till 1969 års riksdag begära investeringsmedel för elektrifiering av bandelen Borlänge—Mora.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 465 och II: 584 samt II: 159.

Herr **NILSSON, NILS**, (cp):

Herr talman! I sitt yttrande över motionerna anför SJ bland annat att verket har för avsikt att redogöra för berörda förhållanden i sin anslagsskrivelse för nästa budgetår, och det hälsar jag med tillfredsställelse. Motionärerna har omnämnt virkestransporterna från Ovansiljan till ostkusten. Statens järnvägar anser att dessa transporter torde komma att inverka posi-

Ang. avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

tivt på transportdelen Mora—Borlänge men att intäktsökningen givetvis blir beroende av de virkesmängder som kommer att transporteras.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga att man får en förenklad bild av de ekonomiska förhållandena, om man beaktar endast de kostnader som är att hänföra till järnvägstransporten. Man måste nämligen också räkna med vad det kostar att transportera virket på landsväg. Det allmänna får vidkännas betydande kostnader för vägunderhållet, och dessa utgifter måste tas med i kalkylen. Därtill kommer de trafiksvårigheter som uppstår när tunga transporter utföres på landsväg. Olycksriskerna ökar i och med att transportererna av timmer och annat virke överföres från järnväg till landsväg.

Vidare kan tilläggas att elkraft i ökad utsträckning kommer att kunna produceras i Ovansiljansområdet genom ytterligare utbyggnad av Dalälven. Elkraft produceras inom landet, medan dieselolja måste köpas utifrån.

Dessutom medför eldriften inte några luftföreningar, vilket dieseloljan gör. Även om förbrukningen i detta fall kan räknas i små kvantiteter, ger den sitt bidrag.

Herr talman. Eftersom vi har att från SJ förvänta ytterligare meddelande i detta ärende och utskottet framhåller att fortsatta undersökningar pågår med berörda intressenter, dvs. virkestransportörerna, har jag för dagen inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av motioner om slopande av betyg i uppförande och ordning för elever i yrkesskola; samt

nr 147, i anledning av motioner angående utbildningen av u-landsexperter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 50, med anledning av motioner angående avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

Bevillningsutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 121, av herr *Lundström*, och II: 165, av herr *Enskog*,

2) de likalydande motionerna I: 179, av herr *Göran Karlsson*, och II: 317, av herr *Almgren*,

3) de likalydande motionerna I: 638, av herr *Axel Kristiansson m. fl.*, samt II: 796, av herr *Eliasson* i Sundborn och herr *Boo*, ävensom

4) motionen II: 828, av herr *Akerlind*.

I motionerna I: 179 och II: 317 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta sådan ändring av gällande skattebestämmelser, att SJ:s tågpersonal medgaves avdrag för de högre utlägg, som kunde hava förekommit utöver tågtraktamentet.

I motionerna I: 638 och II: 796 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning och förslag beträffande avdrag för fördyrade levnadskostnader vid tjänstgöring utom bostadsorten i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) — med bifall till motionerna I: 638 och II: 796 — i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till liberalare regler i fråga om avdrag för ökade levnadskostnader i sådana fall, då skattskyldig hade sitt arbete på an-

Ang. avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

nan ort än den, där han hade sin bostad;

2) avslå

a) motionerna I: 121 och II: 165 samt motionen II: 828, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anförde,

b) motionerna I: 179 och II: 317.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* (s) och *Einar Eriksson* (s), fröken *Ranmark* (s) samt herrar *Wärnberg* (s), *Engkvist* (s), *Andersson* i Essvik (s), *Forsberg* (s), *Carlsson* i Västerås (s) och *Carlstein* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 638 och II: 796.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Speciella omständigheter inom bevillningsutskottet har lett till att den åsiktsriktning som jag företräder står för reservationen i tre av de fyra betänkanden som i dag föreligger från bevillningsutskottet.

När det gäller avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m. vill jag erinra om att det råder stor enighet om vilka regler som skall tillämpas. Riksdagen har under senare år strävat efter att förenkla och schablonisera avdragsreglerna. Det finns dock i de nya schablonerna vissa ting som man tvistar om. En utredning pågår om hur reglerna skall förändras.

Det är inte traktamentsersättningar i vanlig mening som det har rätt delade meningar om i utskottet. I motioner har begärts att man i större utsträckning än som nu är fallet skall ta hänsyn till de ökade levnadskostnaderna för en person, som har sin bostad på en ort och sitt arbete på en annan ort. Om det gäller en längre tid och man har starka skäl för att inte flytta till den nya ort där man arbetar — t. ex. om hustrun har arbete på hemorten — får man säkert också avdrag.

Om ingen bostad kan anvisas på den nya anställningsorten är det samma förhållande — då får man säkert avdrag. Vidare har bevillningsutskottet godkänt förslag som innebär att taxeringsmyndigheterna skall ta särskild hänsyn till dessa förhållanden. Även om en arbetstagare inte har traktamentsersättning i vanlig mening skall han alltså kunna jämföras med den som har traktamente. Traktamenten är som bekant alltid avdragsgilla upp till ett visst belopp, och dessutom är kostnadsökningar, som kan dokumenteras såsom merkostnader, också avdragsgilla; men då kan verifikationer för dessa kostnader begäras.

Vi anser nu att taxeringsmyndigheterna i den situation, som det här gäller, kan ta hänsyn till de speciella förhållandena. Därför menar vi att det inte finns någon särskild anledning att bifalla yrkandet i de väckta motionerna genom att låta en utredning ta hand om frågan på det sätt utskottets majoritet har föreslagit.

Det kontroversiella är alltså vad utskottets majoritet skriver på s. 10 i tredje stycket och framöver. I övrigt är vi ense inom utskottet.

Med hänsyn till att dessa frågor är väl kända av kammaren hemställer jag, herr talman, med denna korta motivering om bifall till det yrkande som reservanterna har framställt.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Utskottets ordförande har redan nämnt att detta betänkande gäller ett antal motioner där man begärt en översyn av bestämmelserna om traktamentsbeskattning. Utskottet har ju redan tidigare uttalat, att det finns starka skäl att se över 1963 års reform. Sedan traktamentsbeskattningsutredningen blivit tillsatt, bör enligt utskottets mening ingen åtgärd föranledas av de motioner som tar sikte på en rent teknisk översyn av traktamentsbeskattningsbestämmelserna.

Ang. avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

Men det finns ett motionspar — centionerna I: 638 av herr Kristiansson m. fl. och II: 796 av herrar Eliasson och Boo — där yrkandet går längre och enligt utskottsmajoritetens bedömning inte kan sägas ha utslutande teknisk karaktär, så att det skulle falla under den nämnda utredningens uppdrag att titta på det.

Motionärerna framhåller att den rörlighet som präglar vår nuvarande arbetsmarknad, genom strukturomvandlingen osv., ofta gör att människor måste söka och ta arbete på en annan ort än den där de är bosatta. Den enskilde kan ha ett eget hem som han måste lämna vid flyttning till den nya anställningsorten, barnen tvingas byta skolor, familjen får avstå från en känd och invand miljö. Det är inte heller säkert att den bostadsmöjlighet, som erbjuds på anställningsorten, är sådan att man är beredd att lämna den miljö man har sedan gammalt.

I de kommuner där strukturomvandlingens verkningar är mycket markerade blir det självfallet ett rätt starkt skattebortfall, köpeunderlaget för affärsmännen minskar, serviceinstitutionernas verksamhet inskränks, kommunikationerna påverkas osv. I orter med stark inflyttning får man en effekt av annan natur, med ökade påfrestningar på ett investeringsprogram som redan förut kan vara hårt ansträngt.

Nu är väl som regel situationen den att dubbel bosättning kan medges under en kortare tid och att under denna kortare tid avdrag kan få göras för de ökade kostnader som den dubbla bosättningen medför. Det finns emellertid många utslag av taxeringsmyndigheterna som tyder på att de har ansett att anställningen på en ort har varit så långvarig att man förmenar att vederbörande skulle ha haft möjlighet att skaffa sig bostad på den ort där han har sitt arbete. I sådana fall har man vägrat bidrag. Det är detta förhållande som motionärerna har vänt sig emot.

Utskottsmajoriteten delar motionä-

rernas uppfattning. Majoriteten anser det således angeläget att reglerna om avdrag vid dubbel bosättning liberaliseras. Skattereglerna får inte vara ett instrument för att tvinga folk att flytta om någon av personliga eller andra skäl vill bo kvar på sin ursprungliga ort men tar olägenheten, mödan och kostnaderna som det för med sig att skaffa sig sin arbetsinkomst på annan ort. Både ur individens synpunkt och ur utflyttningskommunens synpunkt är det tvärtom angeläget att underlätta en sådan möjlighet för den enskilde.

Det finns redan ett starkt ekonomiskt skäl för vederbörande att flytta, eftersom det kostar honom rätt mycket extra att bo på två håll. Detta skäl förstärks bevisligen om han också skulle vägras avdrag för denna ökade kostnad. Det är mot bakgrunden härav som utskottsmajoriteten har instämt i motionärernas yrkande och har tillstyrkt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning och förslag om liberalare regler i fråga om avdrag för ökade levnadskostnader i sådana fall då den skattskyldige har arbete på annan ort än där han är bosatt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad herr Fälldin nyss har anfört i detta ärende när det gäller punkten om avdrag för fördrade kostnader vid bosättning på annan ort än anställningsorten. Men jag skulle därutöver vilja ge några kortfattade kommentarer och synpunkter på denna fråga.

Om anställningsförhållandena blir sådana att en person måste byta anställning och därvid inte kan beredas en sådan i någorlunda närhet av bostadsorten tvingas han som regel att söka sig till de större orterna, kanske till storstadsområden, för att kunna försörja sig

Ang. avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

och sin familj. Det är alldeles uppenbart att en sådan händelse medför påfrestningar och bekymmer på olika sätt för arbetstagaren och för hans familj. Skattemässigt kan dessutom, som herr Fälldin nyss har påpekat, en sådan bosättning bli ogynnsam, kanske inte så mycket under den första tiden då praxis medger att vederbörande kan få avdrag för skäliga merkostnader på grund av dubbel bosättning. Men när det har gått någon tid — ett halvår, ett år eller kanske i vissa fall ett par år — måste taxeringsmyndigheterna, på grund av gällande bestämmelser och tillämpad praxis, bedöma om han bort flytta från bosättningsorten och skaffa bostad på anställningsorten och om han därför skall vägras yrkat avdrag för sina kostnader.

Är det fråga om ett storstadsområde och arbetstagaren händelsevis lyckats få tag på en bostad, ligger den ofta långt ute i periferin — i en förort eller kanske t. o. m. utanför den egentliga stadsbebyggelsen. Han får då långa resor — flera timmar kan det bli ibland — och betydande kostnader. Även om han råkar bli mantalsskriven i den kommun där han har sitt arbete, får han ofta reellt olika anställningsort och bostadsort på grund av avståndet och resesvårigheterna.

Det blir också i många fall en något olika bedömning inom olika taxeringsnämnder i olika delar av landet. De skattskyldiga irriteras ofta när de får reda på att den ene har fått ett gynnsammare avdrag än den andre. Vi tycker i utskottsmajoriteten att det skapas onödigt krångel i dessa ändå tillräckligt komplicerade och besvärliga skattefrågor.

Nu yrkar ju utskottsmajoriteten på en utredning om liberalisering av dessa regler, och denna utredning får väl visa hur man skall kunna skapa tillfredsställande bestämmelser på området. Vi har, synes det mig, varit så försiktiga att vi inte framställt några orimliga krav på avdrag som skulle göra att dessa skatt-

skyldiga t. o. m. skulle komma i gynnsammare situation än andra. Det är fråga om att få regler som ger skäliga avdrag för de merkostnader som uppstår.

Som även herr Fälldin var inne på bör den skattskyldige ha valfrihet i fråga om bosättningsort. Har han någorlunda godtagbara skäl — bostad, familj, hänsyn till anhöriga som kan behöva tillsyn och hjälp, t. ex. gamla föräldrar, eller om han kan åberopa andra skäl som kan ha betydelse för honom och hans familj när det gäller att bo kvar på orten, där han kanske är rotad och känner trivsel och trevnad — så bör beskattningsreglerna vara så utformade att det i varje fall ekonomiskt blir sak samma för honom. Om han önskar bo kvar och har vissa merkostnader, bör han ha avdrag för dessa och komma i samma situation som alla som kan bo och arbeta inom samma kommun och område.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Utskottsbetänkandet behandlar bl. a. en motion som jag lämnat beträffande de s. k. tågtraktamentena, dvs. den ersättning som SJ:s personal uppbär för de högre levnadskostnader som uppstår i samband med tjänstgöring utom hemorten.

Ett bifall till motionen skulle enligt utskottet strida mot principerna för beskattning av statliga ersättningar. Därför hänvisar man till att ersättningens storlek bör bestämmas genom förhandlingar mellan arbetsmarknadsparterna, dvs. SJ och Järnvägsmannaförbundet, och inte genom ändringar i skatteförfattningarna.

Jag har förståelse för den ståndpunkten. Självfallet har man också sökt komma fram på den vägen. Förhandlingsvägen har man uppnått att tågersättningen i år höjts till 82 öre i timmen från 69 öre tidigare. Jag skall inte ge

Ang. avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor m. m.

ing in på någon bedömning av förhandlingsresultatet och vad det innebär. Jag vill i stället säga några ord om likställigheten mellan de olika grupperna av statsanställda. Här skall jag bara anföra ett enda exempel.

En lokförare som varit borta från hemorten 188 dagar under 1966 uppbar i tågtraktamenten 1 159 kronor. Hans yrkanden om ersättning med den verkliga kostnaden avsågs av taxeringsmyndigheterna, eftersom de enligt nuvarande bestämmelser icke hade möjlighet att bevilja något högre avdrag. Om en jämförbar tjänsteman i ett annat statligt verk eller i enskild tjänst varit borta lika lång tid, hade han varit berättigad till en skattefri ersättning av 3 068 kr.

Jag har med detta exempel velat visa att SJ-personalen i detta fall befinner sig i ett sämre läge än vad andra tjänstemän i statliga förvaltningar gör. Jag finner det otillfredsställande att personal vid SJ har en sämre ställning i traktamentshänseende än de som tjänstgör i andra statliga verk. Kostnaderna är inte mindre för dem som tjänstgör på tågen än för dem som har sin syssla förlagd till andra verksamhetsområden. Jag vill betona att jag inte tycker att vare sig televerkets eller vattenfalls anställda har för höga traktamenten, men jag anser att SJ borde likställas med dessa verk.

Om man nu inte lyckas få en likställighet genomförd förhandlingsvägen, borde man kunna lösa frågan genom ett riksdagsbeslut för att därmed göra tjänstemännen inom de olika statliga verksamhetsgrenarna någorlunda likställda i traktamentshänseende. Det bör kanske sägas att det nuvarande tågtraktamentet tillkom efter en utredning 1949, då bl. a. besparingsreglementena gällde.

Herr talman! Om de som tjänstgör på tågen har större utgifter för sitt livsuppehälle under bortovaron från hemmet än de 82 öre i timmen som utgår i ersättning, då anser jag att man borde ha gett dem möjlighet att erhålla ett avdrag vid beskattningen för detta. Det

hade säkerligen inte varit farligt för principerna, om man ger denna personalkategori, som bevisligen gör en förnämlig samhällsinsats, en ställning som är likvärdig med andra grupper.

Ett enhälligt utskott har avstyrkt framställningen, och ett yrkande om bifall till motionerna kan därför synas meningslös. Jag dristar mig i alla fall, herr talman, att yrka bifall till motionerna I: 179 och II: 317.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Fälldin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 73.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I fråga om punkten 2, fortsatte herr talmannen, komme propositioner att framställas särskilt angående vardera momentet av utskottets i denna punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. a.

Sedermera gjordes enligt de beträffande mom. b framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 179 och II: 317; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad.

Till behandling i ett sammanhang hade bevillningsutskottet upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 377, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 466, av herr *Bohman m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att motionerna, i vad de avsåge frågan om beskattning av företagens forskningskostnader och om avsättningar av medel till forskningsfonder, överlämnades till företagsskattutredningen för beaktande;

2) de likalydande motionerna I: 859, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 1116, av herr *Wedén m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära översyn av reglerna om avdrag för kostnader för forskning och utvecklingsarbete samt utredning och förslag till regler om skattefri avsättning till forskningsfonder.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 859 och II: 1116 och med anledning av motionerna I: 377 och II: 466 — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära översyn av reglerna om avdrag för kostnader för forskning och utvecklingsarbete samt utredning och förslag till regler om skattefri avsättning till forskningsfonder.

Reservation hade anförts av herrarna *John Ericsson* (s) och *Einar Eriksson* (s), fröken *Ranmark* (s) samt herrarna *Wärnberg* (s), *Engkvist* (s), *Andersson* i *Essvik* (s), *Forsberg* (s), *Carlsson* i *Västerås* (s) och *Carlstein* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande i vissa delar bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 377 och II: 466 samt
- 2) motionerna I: 859 och II: 1116.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! När det gäller frågan om skatteavdrag för forskningskostnader finns det kanske anledning att slå fast, att det inte råder några delade meningar mellan majoriteten och reservationerna om forskningens betydelse. Vi är alldeles på det klara med att forskning är grundläggande för framsteg på såväl det materiella som det kulturella området. Därom tvistar vi alltså inte.

Däremot tycker vi att man går litet för långt om man såsom utskottsmajoriteten vill skriver till Kungl. Maj:t för att få en översyn av reglerna när det

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

gäller forskning, utvecklingsarbete och skattefri avsättning till särskilda fonder.

Jag vill erinra om att riksdagen i år har anslagit över 300 miljoner för stöd till forskning, en ökning med inte mindre än 60 miljoner kronor. Detta är dokumentation för att riksdagen ingalunda är ointresserad av vad som sker. När det sedan gäller det privata näringslivets egna forskningskostnader, vågar jag bestämt hävda den meningen, att det som regel finns möjlighet att få avdrag för dessa utgifter. Utskottsmajoriteten säger att det är det privata näringslivet som gör de största insatserna, och det är klart att det inte kan bestridas. Vi får ju ofta höra att den överväldigande delen av näringslivet är privatägt, och då är det ju naturligt att det är företagen som kan lägga ned pengar på målforskning medan samhället svarar för grundforskningen. Men i den mån det gäller målforskning som har samband med ett företags verksamhet och rörelse är också kostnaden för denna forskning avdragsgill. Det är därför naturligt att förutseende och framåtskridande företag satsar på forskning.

Jag funderar ibland över huruvida det inte vore rationellt att helt enkelt söka komma ifrån alla dessa frågor om avdragsrätten genom att bestämma att företagen får dra av allt vad de vill med undantag för de pengar som de delar ut till ägarna och för gratismissionen. Vi får nämligen in mindre och mindre skattepengar från företagen och lägger mer och mer av skatten på fysiska personer. Det innebär att företagen egentligen bara betalar skatt för sina utdelningar och att det är rena undantaget att man betalar skatt därutöver — det är då fråga om dispositioner som hjälper företaget. Annars finns det ju i dag så många möjligheter för företagsligheten att genom avskrivningar, avsättningar till fonder osv. undgå att betala mer skatt än den som kommer på utdelningssumman — jag bortser från garantiskatten på fastighet och dylikt.

Nu önskar majoriteten att vi skall

hemställa hos Kungl. Maj:t om att få till stånd en särskild utredning om detta, fastän det redan sitter en särskild företagsbeskattningsutredning, som har i uppdrag att behandla dessa saker. Det är klart att man kan ha olika ambitionsgrad och säga att vi bör skynda på detta. Men jag anser att om man inte får fram förslag på annat sätt än genom att jämt och ständigt skriva till Kungl. Maj:t, då är det något fel med dessa skrivelser från riksdagens sida. Vi reserverar oss anser att det icke är motiverat att på nytt göra framställning om en utredning när en sådan redan pågår.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag håller med utskottets ärade herr ordförande om att det i utskottet inte har rätt några delade meningar om betydelsen av att stödja forsknings- och utvecklingsarbete på det tekniska området. Det som skiljer utskottsmajoriteten från reservanterna denna gång liksom tidigare är frågan om hur snabbt en utredning beträffande utvidgade och generösare regler när det gäller avdrag för teknisk forskning och utvecklingsarbete skall bedrivas. Vi har i år liksom tidigare från folkpartiet i en partimotion framhållit nödvändigheten av att det sker någonting ganska snabbt på detta område. Vi har i en partimotion även i år understrukit betydelsen av att det snarast kommer till stånd generösare skatteregler för att stimulera innovationsverksamheten inom industrin. Vi framhöll också vid den stora debatt, som hölls här i kammaren med anledning av forskningspropositionen i våras, att det är nödvändigt att något sker på detta område. Det är då också nödvändigt att industrins egna forskningsinsatser främjas. Vi framhöll att generella åtgärder, som kan underlätta för företagen att själva bedriva forskning och utvecklingsarbete och som kan stimulera näringslivets bidragsgivning

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

till forskningsverksamhet utanför företagen, bör genomföras med det snaraste. Motiven är kända. För ett litet lands industri, som på världsmarknaden måste konkurrera med industrispecialiteter och mycket avancerad teknik och hög kvalitet är det nödvändigt att ligga långt framme i den tekniska utvecklingen. Det finns också många exempel på hur svenska industrispecialiteter, som bygger på försprång i tekniskt kunnande, har stora framgångar i konkurrensen med industrijättar på den internationella marknaden.

Det forsknings- och utvecklingsarbete, som ligger bakom detta, har i stor utsträckning utförts inom industrins egna laboratorier eller med bidrag från industrin. Den övervägande delen av allt målinriktat forsknings- och utvecklingsarbete utförs inom industrin. När herr Ericsson talar om att staten i år har satsat 300 miljoner kronor på stöd för forskningen, kan man jämföra med att näringslivet självt årligen satsar cirka en miljard kronor på sådan verksamhet.

I debatten om utvecklings- och forskningsproblemen har det gärna och ofta framhållits, att en hög självfinansieringsgrad och ett tillräckligt företagsparande gynnar företagens utveckling och satsande på ny teknik och nya produkter. Enligt hittillsvarande praxis har avdrag vid inkomstberäkningen i huvudsak medgivits endast för målforskning som haft en direkt och mera påtaglig betydelse för det bidragsgivande företagets egen produktion. I utskottsbetänkandet säger vi, att det synes ha varit en förutsättning för avdragsrätten, att den forskningsverksamhet till vilken bidraget ges, är av sådan art, att kostnaden för densamma skulle varit avdragsgill om givaren själv utfört denna forskningsverksamhet. Detta förhållande kan få till följd att bidrag till forskning av mera generell natur, som berör ett flertal branscher, är svåra att ge. Det kan ofta vara svårt att på förhand bedöma huruvida t. ex. en

forskningsverksamhet som görs utanför företaget kan resultera i en för företaget användbar teknik. Stöd till forskning och utveckling, som till synes kan ligga något vid sidan om ett företags eget område, kan på sikt vara ytterst viktigt för företagets utveckling.

I denna fråga motionerade vi redan 1959. Därefter har frågan tagits upp vid många riksdagar men ännu inte lösts. Det måste betraktas som synnerligen önskvärt att den vidgade avdragsrätt som föreslogs 1959 och den utredning som riksdagen på basis av ett enhälligt utskottsutlåtande då beställde av Kungl. Maj:t också kommer till stånd.

Vi har i år liksom tidigare motionerat om möjligheter för företagen att göra skattefria avsättningar till forskningsfonder. Det är viktigt, menar vi, att företagen under goda vinstrar kan göra avsättningar till framtida utvecklings- och forskningsverksamhet. En sådan fond bör kunna användas när företagen finner det angeläget, och den bör enligt vår mening också kunna sättas in i alla delar av innovationsförloppet.

Vi har också som en ytterligare stimulans till utvecklingsarbete inom företagen föreslagit avdragsrätt för egen forskning med 110 procent av kostnaderna. Det betyder ett direkt bidrag från statens sida för den industriella forskningen.

Vi är medvetna om den stora betydelse som den nyligen beslutade statliga organisationen för teknisk forskning och utveckling kan komma att få för näringslivet, men vi är också övertygade om att den verksamhet på detta område som bedrivs inom företagen, med den nära kontakten med marknaden som är nödvändig för en riktig produktutveckling, är av stor betydelse för vårt ekonomiska framåtskridande. Därför anser vi att dessa frågor bör lösas snart. Vi har nu från vårt håll motionerat i denna fråga i snart tio års tid. Utskottet, såväl majoritet som reservanter, har tidigare liksom i år framhållit nödvändigheten av att något sker på detta

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

område. I det avseendet är vi alla överens.

Den beställning som riksdagen gjorde för snart tio år sedan menar vi bör effektueras. Utskottsmajoriteten i år anser att reglerna om avdrag för forskning och utvecklingsarbete samt regler för skattefri avsättning till forskningsfonder bör överses med det snaraste. En utredning bör omedelbart komma till stånd. Finner Kungl. Maj:t det lämpligt att ge företagsskatteutredningen det uppdraget med prioritet före annat utredningsarbete, har vi ingenting emot detta. Vi anser att det nu framför allt bör ske någonting på detta område.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Högerpartiet har, i likhet med folkpartiet, väckt en motion i denna fråga och hemställt att motionerna, i vad avser frågan om beskattning av företagens forskningskostnader och frågan om avsättning av medel till forskningsfonder, överlämnas till företagsskatteutredningen för beaktande. Jag skall emellertid inte tala för motionen, utan jag skall tala för bevillningsutskottets lottmajoritet, eller med andra ord för utskottet.

När det gäller att medge avdrag för forskningskostnader är praxis otvivelaktigt mycket restriktiv. Bevillningsutskottets majoritet tror helhjärtat på forskningens betydelse för vårt lands utveckling, och det säger sig även utskottets socialdemokratiska hälft göra. Bevillningsutskottets ordförande konstaterade nyss att enighet föreligger på den punkten. Det vore märkligt annat efter de beslut som riksdagen träffade i våras om inrättande av ett centralt organ i syfte att samordna och effektivisera det statliga stödet som i olika former utgår till teknisk forskning och dessutom om bildande av ett statligt utvecklingsbolag med uppgift att främja särskilt sådana innovationer som tillgo-

doser angelägna samhällsbehov. Regeringens propositioner i våras på detta område utgjorde för övrigt en enda lång och het kärleksförklaring till forskning och produktutveckling. Det har emellertid tyvärr på beskattningsområdet stannat därvid trots att riksdagen redan 1959, jag tror det var enhälligt, antog en motion av innebörd att bidrag till vetenskaplig forskning skulle betraktas som avdragsgill omkostnad i förvärvskälla och flera gånger därefter upprepat sin hemställan om utredning av frågan. Trots alla vänliga ord om forskningens betydelse för näringslivets framtid har regeringen hittills inte velat effektuera denna riksdagens beställning. På grund härav har utskottets borgerliga lottmajoritet velat ge regeringen en förnyad påstötning om nödvändigheten av att så att säga gå from sounds to things och göra något i denna betydelsefulla fråga.

Hade man verkligen hyst ett levande intresse för saken, hade detta problem kunnat lösas för länge sedan i stället för att ärendet nu successivt år från år ända sedan 1949 sjunkit allt djupare ner i företagsskatteutredningens lådor, och detta som om ingenting hade hänt på forskningspolitikens område under det gångna årtiondet. Vår tanke är att frågan om forskningsavdrag är så viktig att den bör brytas ut och ges förtursrätt inom företagsskatteutredningen. Det är näringslivets forskning som ger de snabbaste och omedelbara resultaten, och sådan forskning främjas bäst genom att företagen får möjlighet att upplägga särskilda forskningsfonder.

Bevillningsutskottets ordförande bagatelliserade nyss — om jag vågar mig på ett sådant uttryck — näringslivets skattebörd. Det lät nästan på honom, som om man inom företagen inte betalade någon skatt alls — det var kanske inte hans mening att göra gällande detta. Men jag vill gärna framhålla att företagen har en betydande skattebörd. Vi får heller icke glömma bort att företagen har sociala avgifter som går upp

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

till högst betydande belopp, nämligen till mellan 20 och 25 procent av lönekostnaderna.

Som ledamot av Europarådet i Strasbourg har jag haft tillfälle att konstatera det växande intresset i politiska kretsar över hela världen för forskning. Överallt har man kommit till insikt om forskningens betydelse för en fortsatt hög ekonomisk tillväxttakt och för välståndsutvecklingen. Det har också talats om det s. k. teknologiska gapet mellan Europa och USA. Det låter sig ju knappast göra att mäta detta teknologiska gap, men vi kan numera någorlunda mäta den forskningspotential som finns i olika länder. I detta avseende är det uppenbart att vi i Sverige ligger efter en del andra länder.

Jag kan nämna att enligt en OECD-rapport som publicerades i fjol uppgår Sveriges forskningskostnader till 1,5 procent av bruttonationalprodukten, medan USA avsätter 3,4 procent; i fråga om USA ingår för all del även rymdforskning och forskning för försvaret, det medges. Motsvarande siffror är för England 2,3 procent, Frankrike 1,6 och Nederländerna 1,9. Givetvis redovisas också mycket lägre procenttal för andra länder.

Jag anser att vi måste se den fråga som vi i dag behandlar ur dessa något större perspektiv. Vi måste satsa på forskningen, inte bara inom den offentliga sektorn utan även i högre grad än vi gör för dagen på forskning inom industrin. En vidgad avdragsrätt i inkomstskattehänseende skulle här vara den bästa stimulansen. Vi måste satsa på forskning över hela linjen och vi måste göra det nu.

Man kan självfallet säga som den socialdemokratiska hälften av bevillningsutskottet, att frågan om denna avdragsrätt berör företagsbeskattningen och därför bör lösas i ett större sammanhang i samband med en reformering av denna beskattning. Utredningen därom drar emellertid ut på tiden, och frågan om avdragsrätten för forsknings-

kostnader ställes därigenom enligt min mening alltför mycket på framtiden. Vi måste, som jag nyss sade, satsa på forskningen nu. Därför är det angeläget att frågan om avdragsrätten för forskningsbidrag bryts ut ur det större sammanhanget.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! När bevillningsutskottets ärade ordförande ville demonstrera regeringens och riksdagens beredvillighet att satsa på forskning, nämnde han att riksdagen i år har anslagit 300 miljoner kronor till forskning, vilket skulle innebära en ökning med 60 miljoner. Till detta vill jag först säga, att därest vi hade demonstrerat vår vilja att ge stöd till forskning genom att anslå 300 miljoner kronor, så hade det varit väldigt illa ställt här i Sverige. Det finns visserligen inte några exakta uppgifter om hur stort det faktiska totala statliga stödet till forskning är, men uppskattningsvis rör det sig om någonting mellan 800 och 900 miljoner kronor.

Men den siffran är kanske inte relevant i dagens diskussion, och det är säkerligen inte heller de 300 miljonerna som herr Ericsson nämnde. Däri ingripes ju en lång rad forskningsuppgifter, som har ganska litet att göra med svenskt näringsliv. Den summa som kan vara intressant här i dag är väl den som i varas anslogs till den nya styrelsen för teknisk utveckling. Den har mera direkt beröring med de frågor som vi nu diskuterar. Dit anslogs 31 miljoner kronor och dessutom ytterligare 18 miljoner kronor till kollektiv forskning, och det innebär i stort sett en höjning med 20 miljoner. Höjningen var i och för sig välkommen, men den är inte stor i jämförelse med det belopp på bortåt en miljard som det svenska näringslivet självt satsar.

För att sätta in siffrorna i deras rätta sammanhang vill jag också nämna

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

att staten lägger ut viss beställningsforskning till näringslivet. I vårens proposition uppgavs den summa som disponeras för detta ändamål till ungefär 230 miljoner kronor. Vad man emellertid inte upplyste om var att den har gått ned högst avsevärt, uppskattningsvis med mellan 70 och 80 miljoner kronor, vilket totalt innebär att det statliga stödet till tekniskt utvecklings- och forskningsarbete realiter har minskat och inte ökat.

Det är emellertid, herr talman, egentligen inte den frågan som vi i dag diskuterar. Jag tror att vi måste hålla isär dessa problem på ett något bättre sätt.

Det stöd som svenskt näringsliv till äventyrs kan få via den nya styrelsen för teknisk utveckling gäller forskningsobjekt, som normalt inte ligger inom näringslivets ram, utan där vissa speciella företag kan tänkas vara beredda att gå längre i sitt forskningsarbete än som egentligen hör hemma inom deras normala verksamhetsområde. Då kan styrelsen tänkas ge bidrag med 50 procent genom lån som också skall räntebeläggas. Skulle utvecklingsarbetet leda till ett kommersiellt nyttigt projekt, får företaget betala tillbaka pengarna. Är så inte fallet får lånet uppfattas såsom ett bidrag till den allmänna tekniska utvecklingen och avskrivs.

Det vi i detta sammanhang diskuterar är ju frågan om näringslivets satsning på sina normala utvecklingsprojekt och vilka möjligheter vi har till stimulans. Där får vi vara beredda att följa de internationella spelregler som följs i andra länder för att hålla vår konkurrens uppe på en vettig nivå. Vi har ju goda erfarenheter av investeringsfonderna. Det skulle då vara rimligt att tänka sig att även inrätta särskilda forskningsfonder eller utvecklingsfonder, som kan tillgripas i perioder, då konkurrensen är alltför hård och det är risk för att näringslivets investeringar och insatser i forskningen sjunker, vilket har varit fallet under de senaste två åren.

Jag tror inte att det är några större problem beträffande de egentliga forskningskostnaderna, ty de är, precis som bevillningsutskottets ordförande säger, avdragsgilla redan i dag. Måhända är behandlingen litet snäv genom att stöd till vad vi kan kalla indirekt forskning för närvarande inte medges. Det borde inte behöva vara någon stor utredningsfråga. Rent av riksskattenämnden skulle kunna ges sådana anvisningar att stöd medges. Jag tror att det aldrig kommer att röra sig om några betydande summor.

Det väsentliga är de två huvudfrågorna att medge inrättandet av forskningsfonder och eventuellt en skattestimulans, i likhet med vad exempelvis Kanada och andra länder gör för att uppmuntra företag att utveckla sitt eget forskningsarbete. Där kan vi alltså inte tala om det forskningsstöd, som ges genom den nya styrelsen för tekniskt utvecklingsarbete, ty det rör andra utvecklingsarbeten. Jag tror att det är väsentligt att vi håller isär dessa två frågor.

Det är givet att förslag inte kan framläggas direkt utan att man gör en utredning. Det kan väl i och för sig vara egalt om man tillsätter en speciell utredning för detta eller om man låter företagsbeskattningsutredningen utreda detta problem med speciell förtursrätt. Jag tycker emellertid att det har väldigt litet att göra med företagsbeskattningen som sådan, utan det är mera en forskningspolitisk fråga. Den bör alltså alldeles speciellt kunna särbehandlas utan att behöva vänta på den stora utredningen.

Herr talman! Jag hade anledning att framföra dessa synpunkter. Herr John Ericsson talade om att »förtutseende och framgångsrika företag» självklart satsar på forskning. Detta förutsätter dock att de är framgångsrika och alltså har medel till förfogande. Problemen har accentuerats under de senaste åren på ett utomordentligt sätt, vilket tyvärr har inneburit att svenskt näringslivs insat-

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

ser för den egentliga egna forskningen sjunkit. Det betyder kanske inte så mycket just för dagen, men för morgondagen kan det däremot ha en avgörande betydelse.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få instämma i yrkandet om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Jacobsson i Malmö tolkade mitt yttrande så, att jag skulle »bagatellisera» näringslivets skatteskyldighet och skatteinbetalning.

Jag hoppas att han insåg varthän jag syftade — jag har sagt tidigare från denna talarstol och upprepar i dag, att vi har en så liberal skattelagstiftning när det gäller företagen att praktiskt taget inget företag betalar mera skatt än som gäller den utdelning vederbörande verkställt. Sedan kan dubbelbeskattning och andra sådana frågor diskuteras, men det är en annan sak eftersom man då kommer in på fysiska personers beskattning. Här gäller det ju företagsbeskattningen. Och det är ingalunda att bagatellisera frågan utan bara ett konstaterande av faktum: näringslivet har inte fått ökad skattebelastning under de senaste åren, vilket är följderna av en medveten politik — vi har så generöst gett företagen möjligheter till konsolidering, att resultatet blir avsättningar till fonder för framtida investeringar — i forskningslaboratorier och annat.

Herr Wallmark sade att det inte imponerade på honom att riksdagen anslagit 300 miljoner kronor och ökat anslaget med 60 miljoner, då näringslivet satsar över miljarden. Ja, jag vill inte bestrida den sista siffran, men hur mycket av denna miljard är inte avdragsgillt vid beskattningen, herr Wallmark? Jag tror att man vid deklarationen har möjlighet att dra av praktiskt taget hela den summan.

När herr Jacobsson återopade inter-

nationell statistik över vad olika länder satsar på forskningen glömde han en ytterst väsentlig sak, och med den kännedom jag har om hans noggrannhet då det gäller uppgifter av detta slag anser jag att han borde ha sagt, att länder som Förenta staterna, Frankrike, Sovjetunionen och England satsar en avsevärd del av sina forskningskostnader på atomkraften, vilket sammanhänger med respektive länders försvarsanstängningar. Detta är en högst väsentlig sak, som bör nämnas.

Då det gäller yrkandet att vi skulle rekommendera företagsskatteutredningen att behandla denna fråga med förtur, så känner herrar Jacobsson och Wallmark till att man hemställer om förtur i åtskilliga sammanhang. Nyligen framlades ett betänkande om avdragsregler när det gäller byggnader och en del därmed sammanhängande ting, och jag förutsätter att det blir en proposition till riksdagen om detta; det har tagits med s. k. förtur, bevillningsutskottet har flera gånger sagt att detta är ett område där man kan vara ense om litet mera generösa avskrivningsvillkor än de som nu gäller, och vederbörande utredning har föreslagit sådana villkor.

Men jag finner det rätt egendomligt att man fortsätter med denna metod att i praktiskt taget alla sådana ärenden hemställa om att riksdagen skall begära utredningar. Jag vågar säga att bevillningsutskottet har tillstyrkt oppositionens yrkanden om skattereformer i den mån det funnits fullgoda skäl för att skriva till Kungl. Maj:t.

När vi inte vill gå med på en sådan hemställan i detta fall tycker vi att vi har goda skäl för att yrka avslag på motionerna.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag sårade tydligen herr John Ericssons känsliga sinne när jag sade att han bagatellisera näringsli-

Ang. rätten till avdrag vid beskattningen för forskningskostnad

vets skattebörda. Jag skall uttrycka mig litet finare, så att han inte känner sig sårad. Jag kanske skall uttrycka mig på det viset, att han något *förringade* den börda som beskattningen från det allmännas sida i form av indirekta och direkta skatter och genom sociala kostnader lägger på företagen. Då kanske herr Ericsson inte blir så sårad.

Herr Ericsson anmärkte också på min internationella jämförelse. Han måtte emellertid ha hört litet dåligt på vad jag sade. Jag sade uttryckligen, att när det gäller USA så låg en del av kostnaden på rymdforskningen och på forskning för försvaret. Jag nämnde inte direkt atomforskningen, men inom ramen för den uppgivna kostnadsandelen av bruttonationalprodukten faller givetvis också denna forskning. Motsvarande gäller Sovjetunionen.

Bevillningsutskottets ärade ordförande sade också, att bevillningsutskottet inte brukar skriva till Kungl. Maj:t och dra Kungl. Maj:t i rocken för att påskynda arbetet. Jag vill erinra om att bevillningsutskottet skrev till Kungl. Maj:t redan år 1959. Då hade man inga hämningar utan drog gärna Kungl. Maj:t i rocken, vad det nu kan bero på.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Det sista yttrandet var ganska märkligt. Jag vill bara ge besked om att riksdagen den gången på bevillningsutskottets begäran i skrivelse till Kungl. Maj:t har hemställt om utredning. Den skrivelsen föranledde också en utredning, och det är den utredningen som nu arbetar.

Nu vill herr Jacobsson att riksdagen skall be regeringen att skynda på denna detalj därför att den är viktigare än allting annat. Det tycker inte vi!

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Herr Ericsson var inte så imponerad av den miljard som nä-

ringslivet lägger ned på forskning. Han menade att den ju är avdragsgill och att saken därmed är klar.

Men det är dock en miljard som läggs ned, herr Ericsson. I varje fall 50 procent får ju företagen stå för. Men jag har inte i och för sig framfört någon allvarlig kritik mot att forskningskostnaderna inte är avdragsgilla. Vi har en internationellt sett relativt generös och hygglig företagsbeskattning. Men det är inte det vi diskuterar.

För övrigt förekommer det väl fortfarande ojämnheter i fråga om avdragsmöjligheter just när det gäller forskningsanläggningar, där byggnaderna ju inte får skrivas av på annan tid än som normalt sker. Det är möjligt att det kan komma att bli justeringar i detta avseende.

Vad vi diskuterar är möjligheterna att få till stånd dylika forskningsfonder och eventuellt ge speciella stimulansbidrag för att uppmuntra forskningen. Om man menar någonting med vad man säger här i riksdagen, nämligen att forsknings- och utvecklingsarbetet kanske tillhör de mest progressiva insatserna som kan göras för att hålla vår internationella konkurrenskraft på en tillräckligt hög nivå, skall man vidta sådana åtgärder som gör det möjligt att åstadkomma dessa insatser. Då skall man kanske inte stoppa in denna fråga i det mycket stora skatteproblem, som berör hela företagsbeskattningen, utan man bör kunna behandla den som ett speciellt forskningsproblem.

Det är denna stimulans, denna uppmuntran och den pådrivande effekt den kan ha ur utvecklingssynpunkt, som gör att vi kommer tillbaka år efter år med detta ärende. När vi vet att utredningen om företagsbeskattningen kan komma att ta ganska många år i anspråk innan den blir färdig, finns det skäl att vidta specifika åtgärder, vare sig det sker genom att man begär att den sittande utredningen skall behandla denna fråga med förtur — det behövs inga långa utredningar för att klara av den — eller

genom att man tillsätter en särskild utredning, vilket går mycket väl för sig.

Därför menar jag, att när herr Ericsson vill sätta in denna fråga i den samlade bilden av företagsbeskattningen, så tacklar han frågan på ett litet felaktigt sätt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 73.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. beräkningen av avdrag för värde-minskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 54, med anledning av motioner angående beräkningen av avdrag för värde-minskning av skog vid tillköp av skogsfastighet.

I de likalydande motionerna I: 653, av herrar *Wikberg* och *Fälldin*, samt II: 810, av herr *Larsson* i Norderön m. fl., hade anhållits, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändrad lydelse av punkten 4 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen, vilket förslag avsåg, att vid tillköp av skogsfastighet eller del av sådan fastighet avdrag för värde-minskning av skog under vissa förutsättningar skulle få beräknas särskilt för den tillköpta fastigheten eller fastighetsdelen utan beaktande av förhållandena på den tidigare innehavda fastigheten.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen med anledning av motionerna I: 653 och II: 810 måtte antaga i betänkandet infört förslag till lag om ändrad lydelse av punkten 4 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 653 och II: 810 i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført och hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* (s) och *Einar Eriksson* (s), fröken *Ranmark* (s) samt herrar *Wärnberg* (s), *Engkvist* (s), *Andersson* i Essvik (s), *Forsberg* (s), *Carlsson* i Västerås (s) och *Carlstein* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 653 och II: 810.

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Beskattningen av skog har ett gemensamt drag: Vi rör oss på ett mycket krångligt och invecklat område.

Den generella regeln är att det är skogsfastighetens avkastning som skall beskattas, och när det gäller växande skog är det således tillväxten som skall beskattas.

Så långt är allt gott och väl, men när man skall tillämpa reglerna uppstår krångligheterna. Man beskattar ju inte tillväxten varje år, utan det år avverkningar sker. Gör man således inga avverkningar alls, betalar man heller ingen skatt, utan skaffar sig en skatteskuld som förfaller till betalning när försäljningen sker. Det är väl i och för sig riktigt. Arvsfall kan dock här bryta hela proceduren, och skatteskulden kan på så sätt aldrig förfalla till betalning.

Men om en skogsägare går rakt motsatt väg och avverkar mera än tillväxten, behöver han för den skull inte betala in skatt i förskott på tillväxten, utan denne skogsägare får värdeminskningensavdrag för minskning av sitt ursprungliga skogs kapital. Att fastställa det exakta beloppet av denna minskning är som var och en förstår en mycket vanskelig uppgift, men man utreder och gör så gott man kan — låt vara att det ibland blir litet fel.

Denna rätt till värdeminskningensavdrag gör det möjligt för en köpare av en skogsfastighet att omgående efter köpet avverka stora delar av skogsbeståndet utan att betala någon skatt på likviden och sedan skaffa sig skattekredit på tillväxten en mansålder framåt. Det finns dock en hake också här. Skogsvårdslagen kräver en viss kontinuitet i avverkningarna, och en totalavverkning av en skogsägares hela område kan stöta på motstånd. Detta behöver dock inte vara fallet om fastighetsägaren vid sidan av sitt nyinköpta skogsskifte också har annan skog.

Viss oklarhet har rätt om hur avdragsrätten för minskningen av skogens värde skall beräknas, om ägaren till en skogsfastighet köper till ytterligare ett skogsskifte och på detta senare gör en överavverkning. På många håll har utvecklats en praxis som inneburit att fastigheterna bedömts var för sig och att avdrag beviljats på det nyinköpta skiftet, oberoende av uttaget på den ursprungligt ägda fastigheten och trots att tillväxten varit större än avverkningen på det totala skogsinnehavet.

Riksskattenämnden har nu gjort ett uttalande, som fastställts av regeringsrätten. Detta medför att denna liberala praxis inte längre kan tillämpas. Denna klarläggande tolkning innebär att fastigheter eller fastighetsdelar som utgör en förvärvskälla också får räkna med skogsbeståndet som helhet och att det sammanlagda innehavet ligger som grund vid bedömningen om minskning av skogskapitalet skett.

Nu vill utskottets borgerliga majoritet att riksdagen skall bifalla en motion vari krävs att den liberala praxis, som jag tidigare omnämnt, upphöjes till lag. De motiveringar som anföres kan låta bestickande, men så självklart som man vill göra gällande är dock inte förhållandet.

Man menar sålunda att de nya reglerna försvårar sammanläggningar som kan vara önskvärda ur rationell synpunkt. Detta är riktigt om man accepterar att denna strukturella förvandling skall ske med skattekrediter. Men det ger samtidigt dem som vill förvärva en egen fastighet en betydligt sämre chans att göra det, då de väl varken vill eller för skogsvårdsmyndigheterna får göra kalavverkningar på samma sätt som den som äger skog förut. Det kan medges att också motsatsen kan inträffa — alltså att det kan bli till nackdel för den som har skog förut — men möjligheten att finansiera ett tillköp genom avverkningar är naturligtvis alltid minst lika stor hos den som redan har

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

avsevärda skogsinnehav, eftersom den kan göra uttag på dessa.

Beträffande prisnivån anser utskottsmajoriteten att regeringsrättens tolkning kommer att innebära en snedvriden priskonkurrens och troligen även en nedgång i priserna. Mot detta kan invändas att det prisförhållande, som uppstår på grund av en i en mansålder erhållen skattecredit, inte är en mindre snedvridande faktor. Dessutom håller man priserna uppe på en nivå som inte motiveras av avkastningen av fastighet.

Hela komplexet med den skogliga beskattningen är för närvarande föremål för översyn. Skogsskattekommittén har det nu aktualiserade spörsmålet under behandling och beräknas slutföra sitt uppdrag kring kommande årsskifte.

Reservanterna tycker därför, mot bakgrund av att skäl kan anföras både för och emot motionärernas förslag, att motionen nu bör avslås och frågan tas upp i samband med behandlingen av skogsskattekommitténs förslag, detta så mycket mera som utskottsförslaget i dag enligt reservanternas uppfattning innebär ett avsteg från allmänt gällande skatteprinciper.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Utan att invända mot den beskrivning av sakläget, som herr Wärnberg gjorde, skulle jag inledningsvis vilja konstatera, att gällande bestämmelser i princip syftar till att skogens avkastning skall beskattas när tillväxten tas ut. Om tillväxten har sparats, skall beskattningen ske när vederbörande säljer sin fastighet.

Det är riktigt som herr Wärnberg sade, att ägaren när han avverkar mer än vad som motsvarar skogens tillväxt under innehavstiden, enligt bestäm-

melserna har rätt till värdeminskningsavdrag med det belopp som motsvarar värdet av skogskapitalets ingångsvärde.

Den skattskyldige har därvid möjlighet att välja på två metoder — antingen den s. k. virkesförrädsmetoden eller den s. k. värdemetoden. Dessa regler har i praxis tolkats så, att vid tillskotts-köp har utredningen om uttagets storlek i förhållande till det ingående förrådet eller det ingående värdet fått göras på tillskottsfastigheten för sig.

Jag vill konstatera att den fiskala sidan resonerat på detta sätt. Jag känner inte till att någon på den fiskala sidan fört upp något sådant ärende till en överprövning.

Lantbruksnämndernas tjänstemän har resonerat på samma sätt. Om jag är rätt informerad har de gjort det på uppmaning av lantbruksstyrelsen och jordbruksdepartementet. När man har bedömt behovet av t. ex. statlig kreditgaranti för förvärvet, har man tagit hänsyn till vilka möjligheter som funnits att använda avverkningsinkomsten för att omedelbart betala av på fastighetsskulden. När avverkningen skett praktiskt taget omedelbart efter förvärvet, lär väl ingen heller kunna bestrida, att man på denna fastighetsdel gjort ett uttag av det ingående virkesförrådet — ett kapitaluttag. I det läget har det varit tämligen enkelt att göra dessa utredningar.

Regeringsrätten har, som herr Wärnberg sade, genom ett utslag ändrat praxis. Det av regeringsrätten meddelade utslaget innebär att när ett kompletteringsköp sker, får man inte behandla tillskottsfastigheten som en fristående enhet, utan man skall då göra en beräkning över *hela* skogsinnehavet. Det skall betraktas som en förvärvskärla. Det är den huvudregel som regeringsrätten har fäst sig vid och det är väl den huvudregel som herr Wärnberg tänker på när han säger, att om man så att säga »ändrar tillbaka» så skulle en grundläggande regel sättas ur spel.

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

Detta utslag har väckt mycket stor uppmärksamhet i vida kretsar och föranlett många och omfattande kommentarer i facktidningar på skatteområdet. Allmänt har man — oavsett om det varit den fiskala sidan eller andra som deltagit i debatten — betraktat det som ett avsteg från vad man har uppfattat som gällande praxis.

Kammarrättsrådet Hans Bylin har t. ex. i en uppsats uttalat: »För en skattskyldig, som köper till en fastighet och finansierar köpet med ett omedelbart skogsuttag från den tillköpta fastigheten, måste emellertid den restriktiva inställning såsom den kommit till uttryck i rättsfallet från den 9 maj 1967 förefalla stötande. För honom är det ju inget annat än ett uttag av skogskapital, för vars tillväxt förre ägaren beskattats vid sin försäljning. För den tillköpande kan resultatet bli att han genom en skogsförsäljning av kapitaluttagskaraktär får skatta för ej realiserad tillväxt på den först köpta fastigheten. Eftersom man endast skall skatta för tillväxten då den skördas synes resultatet i rättsfallet inte helt harmoniera med grunderna för skogsbeskattningen.»

Emellertid har förfrågningar hos taxeringsintendenter resulterat i att de förklarat sig bundna av regeringsrättens restriktiva inställning.

Denna ändrade praxis har lett till svårigheter i det praktiska arbetet ute på fältet, det lär vara obestriddigt. Hitills har lantbruksnämndens tjänstemän utan större svårighet kunnat lämna köparen av tillskottsmark någorlunda tillförlitliga uppgifter om beskattningen i samband med olika avverkningssalternativ på den tillköpta skogen. Enligt de nya reglerna blir det där en otroligt invecklad procedur, vilket jag tror herr Wärnberg är beredd att medge. Den som köper till fastigheten kan ha haft en eller flera fastigheter under mycket lång tid. Att göra en utredning över hela skogsinnehavet efter komplet-

teringen ter sig verkligen mycket svårt. Det är så svårt att lantbruksnämndernas tjänstemän, som ändå är vana vid att göra beräkningar om det finns ett något så när säkert utgångsmaterial att använda sig av, inte vågar säga någonting om skattekonsekvenserna av ett uttag. Det leder då till att det blir svårigheter att genomföra i och för sig angelägna affärer, t. ex. ur rationaliserings- och struktursynpunkt samt ur synpunkten att det är angeläget med en riktig fastighetsbildning.

För att underlätta rationalisering och en riktig fastighetsbildning har på senare tid betydelsefulla uppmjukningar gjorts i skogsbeskattningsreglerna. Jag vill peka på bestämmelserna i förordningen om uppskov i vissa fall med beskattning av intäkt av skogsbruk, och jag vill peka på de regler som gäller för beskattning av ståndskogslivider. Det är skäl att lägga märke till att denna liberalisering av skogsbeskattningen har genomförts medan gammal praxis ännu gällde. Man lade dessa stimulansåtgärder av skatteteknisk natur ovanpå den praxis som regeringsrätten genom sin bokstavstolkning har satt ur spel.

Det skulle vara intressant att få en kommentar från herr Wärnberg då jag påstår, att regeringsrättens nuvarande tolkning inte utesluter möjligheten för skogsbolag att via ett särskilt förvaltningsbolag komma i åtnjutande av detta omedelbara avdrag i samband med nuuttaget efter förvärvet. Och när det uttaget har ägt rum, kan skogsfastigheten överlätas till moderbolaget. Det är att observera att man i ett sådant fall realistiskt kan anta, att det inte längre är fråga om skattekredit, utan att det i så fall blir skattefrihet, eftersom det finns skäl att anta, att de stora, starka skogsbolagen inte kommer att avyttra sin skog. Den huvudregel som gäller för enskilda, som får göra avdrag omedelbart efter förvärvet, är att dessa avdrag lider man av — om jag så får uttrycka mig — i samband med försälj-

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

ningen av fastigheten. De fördelar man fått vid anskaffningen måste man alltså ta hänsyn till när man räknar av i samband med försäljningen.

Herr talman! Motionärernas och utskottsmajoritetens förslag innebär formellt en lagändring, ett tillägg till anvisningarna i kommunalskattelagen. I sak innebär de dock bara, att man i anvisningarna ger klart uttryck åt vad praxis hittills inneburit, fram till regeringsrättens bokstavliga tolkning av lag och anvisningar. Det är alltså inte fråga om att utskottsmajoriteten vill slå in på några nya och okända vägar, utan vi vill ha ett tillägg i anvisningarna som innebär, att man även vid en bokstavlig tolkning kan komma till det resultat, som fiskaler, tjänstemän i statsförvaltningen och enskilda skattskyldiga tidigare var helt ense om.

Vi tillstyrker att denna ändring kommer till stånd omedelbart, trots att skogsskattekommittén enligt uppgift befinner sig i slutskedet av sitt arbete. Vi gör det därför att vi är medvetna om att varje tidsutdräkt motverkar en riktig och angelägen fastighetsbildning, en riktig strukturutveckling, som i så många andra sammanhang återopas och eftersträvas av företrädare för alla politiska meningsriktningar här i huset.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Wikberg* (cp).

Herr **WARBERG** (s):

Herr talman! Herr Fälldin uppmanade mig att göra en kommentar till hans påstående, att skogsbolagen inte är uteslutna från möjligheten att skaffa sig skattefrihet genom att bilda dotterbolag, som i sin tur säljer till huvudbolaget.

Detta med skattefriheten är jag inte beredd att skriva under — i så fall skulle vi ha skattefrihet på en massa andra sätt också. Detta faller under de

vanliga reglerna för företagsbeskattning.

Jag utesluter dock inte möjligheten att skogsbolag kan bilda dotterbolag, som i sin tur köper och gör kalavverknigen; men jag är inte alldeles säker på att det håller, eftersom kanske skogslagens bestämmelser kommer in för detta lilla dotterbolag som ägare av den lilla avverkade biten, och det kan bli fråga om man får göra denna kalavverknig eller inte. Helt säker är jag således inte, men jag utesluter inte möjligheten.

Å andra sidan utesluter jag inte heller möjligheten för privata människor att göra likadant. De kan t. ex. köpa i någon släktings namn, om de vill hålla på med en massa krångel. För att kunna täppa till alla sådana vägar tycker jag verkligen att vi bör avvakta det utredningsförslag som kommer inom några månader, så att vi får dessa mycket besvärliga förhållanden belysta från alla möjliga håll.

Jag medger också, villigt och glatt, att det har förekommit stimulansåtgärder i dessa avseenden — bättre arrondering, större skogsinnehav. Men att man dessutom skall säga, att på grund av att den högsta beskattningsmyndigheten nu har tolkat lagen på visst sätt så skall vi omedelbart ändra den lagen så att den passar vår praxis, det tycker vi är orimligt när det, som jag sagt, är några månader kvar tills denna fråga blir belyst ur alla möjliga synpunkter.

Dessutom är jag inte säker på att jag helhjärtat kommer att stödja ett ändringsförslag då heller, ty jag finner olägenheter i den praxis, som rådde förut, nämligen att den hindrade den enskilde bonden som ville köpa sig ett litet lantbruk och driva bara det. Det hindrade honom att konkurrera med den store skogsägaren, som alltså fick en sådan här skattekredit på det nyinköpta området utan att behöva göra något uttag på sina tidigare stora skogsinnehav. Den som ville driva ett eget

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

lantbruk med tillhörande skog ställdes alltså i oförmånligare ställning än den som ville göra ett tillköp.

Helhjärtat stöder jag över huvud inte det ändringsförslag som har lagts fram, men huvudmotivet till att jag inte vill vara med om det är att vi inom några månader får en allsidig belysning av hela problemkomplexet.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förutsatte inte en totalavverkning på tillskottsfastigheten, ty därvidlag är ju reglerna enahanda för den enskilde och för skogsbolaget — såvida tillskottsfastigheten inte ligger som en enklav eller liknande, så att man kan ta in den i ett stort sammanhang och se det som en avverknings-trakt.

Den private skulle kunna göra på samma sätt med hjälp av någon släkting, menar herr Wörnberg. Vi kan inte ta upp en tvist om det spörsmålet nu, det är jag medveten om, men jag bestrider att en sådan möjlighet finns, ty det är också fråga om förvärvstillstånd.

Vad jag förutsatte är alltså att det här förvaltningsbolaget skulle uppträda i anknytning till moderbolagets intresseområde och att det sålunda skulle vara ett strukturintresse i och för sig att en sådan sammanläggning fick ske. Hur då en ny enskild ägare, som inte har någon anknytning till tidigare fastighetsbildning i området, skulle kunna få förvärvstillstånd, det går över min horisont.

Herr Wörnberg hänvisar sedan till utredningens förslag och säger att när det kommer skall vi göra denna ändring. Det föranleder frågan: Är herr Wörnberg underrättad om i vilken utsträckning utredningen kommer att titta på det här problemet och framlägga något förslag till ändring just i detta avseende?

Beträffande invändningen att tidigare praxis skulle ha varit till olägenhet

för de många och de små, så medger jag gärna att det ligger något i den — under förutsättning att den store skogsägaren skulle kunna följa gemensamhetsresonemanget och få göra ett stort nuuttag på fastigheten. Eljest skulle, om man ser fastigheten som självständig enhet, både den mindre och den större skogsägaren enligt skogsvårdslagen kunna ta ut precis lika mycket i nuuttaget. Det är alltså bara under vissa begränsade förutsättningar som herr Wörnbergs resonemang gäller.

Men då skulle jag vilja sluta detta inlägg med att säga, att om herr Wörnberg tycker att det är svårigheter över huvud för de många och de små att etablera sig, så hoppas jag att vi skall kunna mötas i en positiv diskussion när vi tar ställning till exempelvis rationaliseringskungörelsen över huvud taget som — med den utformning den fått ovanpå nu gällande riksdagsbeslut — verkligen inte är särskilt positiv mot de många och de små.

Vidare säger herr Wörnberg att han hela tiden inte har tyckt om det här förslaget. Men så starkt emot det har herr Wörnberg inte varit, då han inte har opponerat mot den praxis som har utvecklats, trots att det hade funnits en möjlighet härtill — det ger ju regeringsrättens utslag besked om.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Jag är bekymrad över herr Wörnbergs agerande. Jag har en smula sysslat med detta problem och fick den 14 maj under vårriksdagen svar av finansministern på en interpellation just i denna fråga. Jag relaterade då ett fall som var mycket belysande för de svårigheter som man här står inför. Det inträffade ju en mycket hastig ändring av praxis, när högsta skattemyndigheten gav sitt prejudicerande beslut till känna, och i detta fall kom en och annan medborgare att bli helt tagen på sängen.

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

Det fall som jag kände till gällde en lantbrukare, som under 1966 hade gjort ett tillskottsköp av skogsmark från domänverket under lantbruksnämndens medverkan. Det var fråga om gammal skog, och både domänverket, lantbruksnämnden och köparen var helt överens om att skogen var avverkningsfärdig. År 1967 avverkade också köparen skogen i den tron att det skattemässigt skulle ordna sig enligt den praxis, som ditintills hade rått. Men plötsligt kom skattemyndigheternas beslut som innebar denna tvära ändring, och den lantbrukare som jag talar om kom i en mycket, mycket penibel situation utan att på något sätt ha varit vållande. Tvärtom hade de båda myndigheter, som varit inkopplade, nämligen domänverket som säljare och lantbruksnämnden, varit införstådda med att det var en förnuftig anordning med att på detta sätt komplettera lantbrukarens fastighet med ett skogsinnehav och att det ekonomiskt kunde utföras på det sätt som skedde. Nu fick lantbrukaren en synnerligen stor skattebörda, då hela skogsförsäljningen togs upp som en plötslig inkomstpost. Han hade lånat pengarna för att köpa till skogen och fick alltså vid sidan av denna skuld en mycket stor skatteskuld.

I det fall jag här nämnt inträffade försäljningen under 1967. Om herr Wårnberg vinner och riksdagens beslut innebär ett avslag på de motioner, det här gäller, kan alltså någon rättelse inte ske nu. I det fall jag här relaterat vittnar ju kammarens protokoll om att även finansministern sade sig förstå det svåra läge, som lantbrukaren råkat komma i och att finansministern inte uttalade någonting emot att en rättelse skulle kunna tänkas ske — han pekade därvid på den utredning som pågick i detta sammanhang. Men om vi nu passerar årsskiftet och kommer in på ett nytt taxeringsår, nämligen år 1969, vill jag fråga herr Wårnberg: Kan herr Wårnberg ställa i utsikt att det i ett

sådant här fall kan ske en rättelse genom en kommande lagstiftning? Jag hoppas att herr Wårnberg har förstått att det här inte är fråga om något orättmätigt köp utan om ett fullt legalt köp — som är tillstyrkt av lantbruksnämnden — av mark från domänverket till en enskild person. Tror herr Wårnberg att det blir möjligt att rätta till det hela, om vi bifaller reservationen och avslår motionerna?

Jag är mycket bekymrad över detta, och jag kommer givetvis för min del att rösta för utskottets förslag.

Herr WÅRNBERG (s):

Herr talman! Med anledning av den direkta frågan från herr Larsson vill jag bara säga att jag inte kan ställa i utsikt någonting om vad som kan komma att stå i utredningens betänkande eller om vad som kan komma att beslutas på grundval av utredningen. På den punkten kan jag alltså inte ge herr Larsson ett tillfredsställande svar.

Låt mig ta herr Larssons exempel som ett bevis för hur tokig praxis egentligen har varit. Endast tack vare att skogsägaren som nämndes i exemplet får skattecredit kan han genomföra affären i fråga. Han råkar illa ut på grund av att han får betala skatt för tillväxten, men han betalar inte skatt på mer än tillväxten hos sitt sammanlagda skogsinnehav. Han kan göra en utredning om minskning av sitt skogs kapital och lägga ihop den tillköpta fastigheten med huvudfastigheten, och då får han minskning och avdragsrätt, om han har tagit ut mer än tillväxten. Herr Larsson anser att den här mannen skall ha möjlighet att spara hur mycket som helst på sin huvudfastighet, göra avdrag för kalavverkningar eller stora avverkningar på nytillskottet och få skatten på detta uppskjuten utan att behöva skatta för tillväxten på sin ursprungliga fastighet.

Jag sade att vi bryter skatteprincipen,

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

om utskottsmajoritetens förslag går igenom, ty tillväxten skall ju beskattas. Enligt skatteförfattningarna utgör fastigheterna en beskattningsenhet, om de har samma ägare och ligger bredvid varandra. Alla andra inkomster beskattas tillsammans, och därför är det rimligt att också tillväxten på båda fastigheterna beskattas tillsammans. Den gamla praxis har alltså varit tokig på det sättet att endast tillväxten på nytilskottet har beskattats. I det anförda exemplet tar man ut skattekrediten på den gamla fastigheten, och därigenom blir det möjligt att betala ett för högt pris. På grund av skattekrediten sker alltså en snedvridning av hela prisnivån. Det är möjligt att vi måste finna oss i detta ändå på grund av att det är så önskvärt att sammanläggningar sker, men det finns inget entydigt svar på den motion som har avgivits. Reservanterna vill avvakta utredningens resultat, vilket är nära förestående. Utredningen omfattar ju hela skogsskattekomplexet.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Återkommande till det speciella fallet, som jag relaterade tidigare, upprepar jag än en gång att det gällde gammal sparad skog. Den var sparad av domänverket och behövde avverkas. Domänverkets och lantbruksnämndens representanter var överens om det sätt på vilket transaktionen borde ske. Köparen betalade inte något överpris — det visade sig att vad han fick in vid avverkningen var rimligt — och domänverket kan säkert räkna på skog, så vi kan vara övertygade om att verket inte skänkte bort någonting.

Det uppstod emellertid komplikationer, vilket herr Wärnberg kanske vill inkassera. På det fäderneärvda lilla hemmanet hade lantbrukaren sparad skog. När han hade gjort avverkningar på den fastighet han förvärvat från domänverket, överraskades han av att

skattemyndigheternas praxis inte stämde med vad han hade haft kännedom om vid affärsuppgårelsen. Följden blev att han fick skatta bort hela förtjänsten. Detta fall inträffade just i skarven. Sedan ett beslut fattats och skall lända till efterrättelse, kan ju vederbörande akta sig för sådana här köp. Att jag har fört detta på tal beror på att just i ett sådant här fall som har inträffat i själva skarven, när åtgärden inte har kunnat förutses vare sig av myndigheter eller av en enskild, blir slaget för hårt. Jag vill hoppas och tro att det i ett sådant fall som jag här har relaterat skall beredas möjlighet till retroaktiva ändringar. Den som har handlat och utgått ifrån den skattepraxis som gällde år 1966 skall inte behöva lida så allvarlig ekonomisk skada som här faktiskt har skett.

Nu, herr talman, tycker jag att det är all anledning att biträda utskottets förslag. Jag ber att få tillstyrka det.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Herr Wärnberg återkommer gång efter gång till detta med skattekrediten och påstår att i det fall som herr Nils Theodor Larsson åberopade skulle köpet ha kunnat genomföras genom en skattekredit. Nu gäller inte det resonemanget, eftersom domänverket var säljare. Men eljest gäller, att om någon har sparat skog och inte gjort uttag under innehavstiden men sedan säljer fastigheten, skall han skatta för tillväxten under innehavstiden i samband med att han säljer. Vid en försäljning blir alltså detta rikliga virkesförråd beskattat hos förre ägaren. Den nye ägaren gör virkesuttaget kanske ett par månader efter förvärvet, och då råder det väl ingen tvekan om att det är ett kapitaluttag. Det går ju nästan att anlägga rena realisationsvinstresonemanget på detta problem. Säg att köpet gäller en fastighet, som också omfattar ett bostadshus som strax efteråt säljs såsom sommarstuga eller dylikt. Då äger den

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

skattskyldige att *visa* en rimlig fördelning mellan bostadshusets, åkermarkens, skogsmarkens och virkesförrådets värde. Sedan kan man fastställa vinsten på försäljningen av bostadshuset. Jag är medveten om att det inte är någon klar parallell, men det visar att det är rimligt för köparen att han får ta detta i betraktande också när det gäller kapitaluttag ur skogen. Köparen får sedan vänta på att skogen växer ytterligare. Det är underligt att man nu plötsligt genom att så att säga läsa bokstaven och hänga sig fast vid reglerna i 18 § kommunal-skattelagen ändrar en praxis, som praktiskt taget alla som har haft med denna beskattning att göra varit överens om. Det är intressant att notera att även herr Wärnberg konstaterar att de bolag som vill utnyttja reglerna också har möjlighet att göra det. Jag kan inte säga i vilken utsträckning de gör det. De enskilda är dock ställda.

Sedan tror jag inte att man skall övervärdera skattekreditresonemanget, ty den förnuftige skattskyldige bör ju ändå ha märkt vad som är tidens tecken, nämligen att skatterna stiger. Har han skattat vid ett tidigare tillfälle, skall hans totala skatt på beloppet inte bli högre därför att det är en högre skattnivå vid försäljningstillfället. Jag tycker att det är att snedvrída frågan att göra gällande, att man får en felaktig prisbildning genom att utnyttja skattekrediten. Huvudregeln är att man skattar för tillväxten när man tar ut den genom avverkning eller genom avyttring av virkesförrådet i samband med försäljning av mark.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Det var ett uttalande av herr Wärnberg som jag gärna skulle vilja ha en liten förklaring till.

Han sade att herr Larssons exempel visar felaktigheten i vad som förut har gällt och att den som köpte hade betalat för mycket. Hur går det till när man

bestämmer värdet på en skogsfastighet? Ja, det är i alla fall ståndskogen som besitter största värdet. Man inventerar alltså virkesförrådet och bedömer den troliga nettobehållningen sedan alla omkostnader blivit betalda. Detta är ju den värderingsgrund man använder. Skall vi nu också ta in en annan värderingsgrund blir situationen, såvitt jag kan förstå, alldeles omöjlig.

Låt mig ta ett exempel! Vi kan tänka oss att en fastighet utbjödes till salu som gränsar till två andra fastigheter, vilkas ägare båda skulle kunna vara spekulanter. Den ena grannfastigheten har kanske ett stort sparat virkesförråd, den andra ett ytterst litet sådant. Då skulle man ju kunna konstatera att den ena spekulanten kunde betala mycket mera därför att han får en betydligt gynnsammare skattesituation än den andra spekulanten.

Jag skulle som sagt gärna vilja ha en förklaring om hur man bör värdera en skogsfastighet. Skall man frångå det som varit helt och hållet dominerande i all skogsvärdering — nämligen den grund jag först nämnde — och föra in någonting helt nytt?

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Debatten i ärendet har pågått rätt länge, och jag skall inte förlänga den särskilt mycket, men det är några synpunkter som jag gärna skulle vilja framföra.

Dessa skatteärenden är ju mycket komplicerade, och det möter i praktiken svårigheter att över huvud taget reda ut dem så att resultatet blir tillfredsställande för bägge parter, det allmänna och den skattskyldige. Det är också svårt att få tag på folk som kan äta sig utredningar etc. Men den sak vi nu diskuterar — där praxis som vi hört har ändrats genom utslag i högsta instans — har skapat väldigt mycket trassligheter ute på taxeringsfältet. Många har frågat sig om det var nödvändigt att

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

göra en så tvär kastning i den formella tolkningen av lagbestämmelserna och därigenom skapa en ändrad praxis som vållade svårigheter just i ett läge då så mycket i fråga om rationaliseringar var på gång. Ändringen berörde ett stort antal skogsbrukare som på grund av myndigheternas uppmuntran till rationaliseringar hade inlåtit sig på affärer med utgångspunkt från beräkningar vilka grundades på den beskattningshöjd som var gällande både i författning och i praxis.

Nu säger man — jag tror att också herr Wärnberg var inne på detta — att det i och för sig är oriktigt att tillämpa äldre praxis. Den snedvrider konkurrensen — gör man ett tillskottsköp av gammal skog och kalavverkar blir man berättigad till ett stort skatteavdrag och kommer i en gynnsammare situation än andra köpare. Den situationen kan måhända förekomma i enstaka fall, men det är kanske ännu mera vanligt att vederbörande kommer i ett sämre läge än den som köper enbart fastigheten. Jag kan ta ett praktiskt fall som jag känner till, ett fall bland många.

En fastighet på 60 å 70 hektar skogsmark, som ursprungligen hade omfattat också litet åkerjord, bjöds ut till försäljning. Åkerjorden, som var delvis skogsodlad, låg nere, och det var således en typisk skogsfastighet. Som köpare på auktionen uppträdde ägaren av den ursprungliga stamfastigheten; det hade varit *en* fastighet som ägts av samma familj men genom arvsskifte o. d. hade den kommit på två händer. Han skulle nu köpa tillbaka fastigheten av syskon. Han hade betalat ett visst pris, som ansågs rätt högt, men han ville gärna ha fastigheten. Den såldes alltså på offentlig auktion. Han kom just i det läge som det här har talats om, nämligen att han skulle få en beskattning som för honom kunde verka helt ruinerande. I praktiken blir resultatet att skatt utgår för kapitaluttag som om det vore inkomst. Man kan inte bortresonera detta.

Det kan leda till en så hård beskattning att den som råkar ut för detta helt enkelt kan gå under. Och detta sker på grund av en ändrad tolkning av bestämmelserna, en ändring som vederbörande inte visste om. Nu kan man säga att detta är en övergångsföreteelse och att parterna allteftersom tiden går får kännedom om detta förhållande. Konsekvenserna blir ändå orimliga. Om den som hade för avsikt att köpa fastigheten i detta fall inte anser sig kunna betala så mycket, köper en annan spekulant som inte sammanlägger fastigheterna därför att det är en fastighet av den storleksordningen att den med hänsyn till förhållandena i orten kan behållas som skogsfastighet. Denne köpare berörs inte av denna ändrade praxis. För honom gäller de gamla reglerna om avdrag för skogens ingångsvärde eller för minskning i ingående virkesförråd. Han slår alltså ut den person som var besläktad med säljaren och som haft beröring med fastigheten under många år tidigare. Det är inte så ovanligt — om vi skall följa den nya praxis — att en tillskottsköpare kan komma i en åtskilligt sämre belägenhet skattemässigt vid köp än en köpare som får göra avdrag på det gamla vanliga sättet. Det är en besvärlig och allvarlig komplikation för den som råkar ut här för.

Det finns emellertid flera synpunkter att anföra. Pondera att den fastighet som köparen av tillskottsmark ägde förut är sådan att han kan räkna ut virkesförrådet — det kan vara besvärligt om han ägt fastigheten i 30 å 40 år, men det är möjligt i de flesta fall att göra det fram till ett aktuellt datum. Han kan på det sättet få *en* enhet av den gamla och den nytillköpta fastigheten. Han får då också slå ihop ingångsvärdena. Den fastighet som han köpte tidigare bestod kanske av relativt mycket ungskog och blandning av yngre skog, medan den tillköpta fastigheten ofta är rikt bestockad av gammal skog. Det kan mycket väl inträffa att han köper tillskotts-

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

skogen för 20 kronor kubikmetern i förrådet men ingångsvärdet kanske inte är högre än ett medelpris av 8 å 10 kronor för den ursprungliga unga skogen som han en gång köpte. Nu gör han en viss minskning som hänför sig till avverkning enbart på tillskottsköpet, men detta drar ned ingångsvärdet för honom totalt. Om han gör avdrag med 25 procent får han göra det på det sammanlagda medelpriset som kanske ligger vid 12 å 14 kronor i stället för 20. Avdraget borde rätteligen ha fått göras på tillskottsköpet. Även i detta fall kommer han i en situation som gör att han får en mycket kraftig beskattning av vad som i realiteten är kapitaluttag på den nyförvärvade fastigheten; man må sedan kalla det vad man vill. Det går inte att klara detta med nu tillämpad praxis på annat sätt än att avdrag får göras med genomsnittspriset för den gamla och den unga skogen trots att han har betalat ett mycket högre pris för den skog som han just då avverkar. Det är komplikationer som man inte kan komma ifrån och som kommer att finnas kvar så länge vi skall ha de nuvarande reglerna i detta system. Det brådskar verkligen med att komma till rätta med detta så att vi får en annan ordning som, hur den än utformas, ger riktigare resultat för den skattskyldige som råkar i denna belägenhet.

Det talas om skattecredit och att man skjuter skatten framför sig. Ja, det kan man göra, och det får vederbörande kanske svida för en vacker dag. Vi har många exempel på att en person har tillgodogjort sig stora avdrag som återförs vid en försäljning, kanske i ett läge som är mycket ogynnsamt. Prisfrågan kan ligga på ett annat plan, medan vederbörande fått avdrag en gång i tiden efter låga priser på skogen. Men det är inte alls säkert att det blir fråga om skattecredit. Det kanske inte ligger i den enskildes intresse att raka bort skogen. Antag att en person har stort vir-

kesförråd, ca 300 kubikmeter per hektar, på den tillköpta fastigheten. Han kanske nedbringar medelförrådet för skogen till 110, 100 eller 90 kubikmeter per hektar. När han en gång säljer fastigheten har han kanske tagit ut tillväxten, och det har inte hunnit växa upp mera än att han har ungefär samma förråd som hans ursprungliga förråd efter den procentuella minskningen för avdrag han har fått. Då blir det plus minus noll vid försäljningen, om han skött skogen på ett ur skogsvårdens synpunkt riktigt sätt. Det är inte alls säkert att det blir fråga om skattecredit, ty det avdrag han fick baserar sig enbart på det kapitaluttag han gjorde på den hopspårade skogen, det stora virkesförrådet, som han inte nedbringade mer än till normalförråd i medeltal. Då blir det som sagt ingen skattecredit.

Det finns åtskilliga ytterligare synpunkter att anföra i detta ärende, men jag skall inte förlänga debatten utan vill bara understryka att vilken väg man än går är det angeläget att det blir ett klarläggande och att vi får en tolkning som ger de skattskyldiga den rätt de anser sig verkligen kunna ha i detta avseende och som tillgodoser dem så att de i varje fall inte skall skatta för kapitaluttag som förvandlas till inkomster. Det är ett ärende som brådskar, och det bör avgöras snarast.

Jag yrkar bifall, herr talman, till utskottets hemställan.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Till herr Nilsson vill jag säga att vi inte tänkt föra in något nytt i värderingsnormerna. Vad vi anser är att man skall räkna med hela tillväxten hos den beskattningsenhet det gäller och att man skall slå ut den på allt som hör till förvärvskällan. Det skall inte bara vara så att vederbörande köper till en bit undan för undan, ren-

Ang. beräkningen av avdrag för värdeminskning av skog vid tillköp av skogsfastighet

sar bort skogen och samtidigt har en egen sparböss, som är beskattningsfri, i den gamla fastigheten. Enligt 18 § kommunalskattelagen har vi att betrakta detta som en enda förvärvskälla. Man medger alltså avdragsrätt för alla omkostnader. Då är det kanske ganska rimligt att man också får lägga ihop tillväxten på båda fastigheterna och räkna den på det gemensamma skogsinnehavet.

Detta är inte alls någonting nytt, utan det är egentligen vad som gäller i skattelagstiftningen. Men jag kan medge att en annan praxis har börjat tillämpas. Varifrån den har kommit vet jag inte. När man nu har fått denna nya tolkning av lagen, får vi finna oss i den tills hela komplexet blir belyst av den utredning som om några månader kommer att lämna sitt förslag. Då kanske vi kan lösa detta problem på ett helt annat sätt.

Beträffande herr Enarssons exempel vill jag säga att det givetvis kan uppstå olägenheter. Det medger jag utan vidare spising, liksom jag medger att det kan uppstå olägenheter också på grund av den liberalare praxis som har funnits. Som jag har sagt har jag ingen bestämd uppfattning — det kan uppstå olägenheter i båda fallen. Men jag tycker att man faller för stora tårar i dessa frågor, och det gäller både herr Larssons exempel och andra exempel. Det finns nämligen ytterligare en möjlighet att undgå denna skatt, och det är att sätta in pengar på skogskonto. Vi har skapat den möjligheten för att inte skatten skall drabba så hårt i exceptionella fall, och den kan man ju använda i sådana fall. Det finns alltså redan i dag möjlighet att i stor utsträckning eliminera skatteeffekten. I varje fall är möjligheten så stor att vi kan vänta några månader till, så att vi får se vad som står i utredningens betänkande.

Herr talman! Jag har ingen anledning att ändra mitt yrkande.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att fortfarande kvarstår att det skulle komma något helt nytt in i fastighetsvärderingsfrågan. Det blir inte bara de reella faktorerna man har att beräkna utan någonting helt vid sidan om, nämligen det virkesförråd som finns på en annan fastighet än den man har för avsikt att köpa. Som exempel valde jag två fastigheter, mellan vilka det ligger en fastighet som är till salu. Då har man att beräkna inte bara den reella grunden, utan vardera parten får räkna på någonting helt annat, nämligen vad man har inne i det gamla virkesförrådet. Detta visar enligt min mening att den princip som nu har tillkommit genom skatteutslaget för in en osäker grund vid fastställandet av fastigheternas värde.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Herr Wårnbergs påpekande om möjligheten att anlita skogskonto som en utjämnande faktor vid virkeslikvider och taxering av dessa är alldeles riktigt. Men denna möjlighet är bara avsedd att utjämna något mellan år som ligger någorlunda nära varandra. Jag får ändå alltid skatta för det belopp som jag satt in på skogskonto, nämligen vid uttaget. Jag får också skatta för räntan, som i detta fall betraktas som skogslikvid. Men det uttag som jag gör ur skogen är kapitaluttag vid den tidpunkt då jag köper fastigheten. Oavsett om jag satt in beloppet på skogskonto eller inte, får jag ändå betala inkomstskatt för kapitaluttaget, som i verkligheten inte är någon inkomst. Jag har bara bytt skog mot pengar. Utjämningen kan mildra effekten men eliminerar inte vad vi anser vara oriktigt i inkomstbeskattningen. Kapitaluttaget skall inte beskattas som inkomst av tillväxt, dvs. som vanlig avkastning.

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wärnberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Fälldin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 70.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 59, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av

dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräkning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av motion om förstatligande av krigsmaterielindustrin; och

nr 56, i anledning av motioner angående turistnäringen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av motioner om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan.

I motionen II: 24, av herr *Fridolfsson* i Stockholm och herr *Nilsson* i Agnäs, hade yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av giftermålsbalken, att kristet trossamfund finge förrätta vigsel under förutsättning att en av de trolovade tillhörde något kristet trossamfund och att båda vore svenska medborgare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion, II: 24, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Arvidson* (h), *Ernulf* (fp), *Lidgard* (h), *Gustafsson* i Borås (fp), *Wiklund* i Stockholm (fp) och *Fridolfsson* i Stockholm (h), vilka ansett, att utskot-

Om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat trossamfund än svenska kyrkan

tets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motion, II:24, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad reservanternas anför.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Den fråga vi nu har att behandla är inte av något större format. Det rör sig enligt min uppfattning bara om en rimlig begäran om vidgad befogenhet att förrätta vigsel. Motionärerna begär således att kristet trossamfund skall få förrätta vigsel under förutsättning att en av de trolovade tillhör något kristet trossamfund och att båda är svenska medborgare.

Vid tidigare behandling av denna fråga har man hänvisat till familjerättskommitténs förslag till ändringar i giftermålsbalken och av den anledningen avslagit motionen. Propositionen om en ny giftermålsbalk innehåller emellertid ingenting om denna sak.

Nu menar utskottet att lösningen av frågan kan bli beroende av förhållandet mellan stat och kyrka, och av den anledningen har man denna gång avstyrkt motionen. Det torde beaktas att den parlamentariska utredningen icke har fått till uppgift att syssla med denna fråga.

Det talas så ofta om att vi lever i ett demokratiskt samhälle. Att frånta någon valmöjligheten i en sådan här fråga tycker jag rimmar föga med ordet demokrati. Utskottet kunde mycket väl ha varit generöst mot motionärerna och tillstyrkt motionen, i synnerhet som vi alla känner till att de religiösa organisationerna står varandra mycket närmare nu än förr.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Detta är väl, som herr Arvidson säger, ingen stor fråga, men

det är klart att utskottet ändå har gått efter vissa principer, när man även i år har kommit till ett avstyrkande.

Frågan har ju varit uppe många gånger tidigare här i riksdagen, och utskottet har då uttalat att det visserligen kunde föreligga ett begränsat behov av att utvidga behörigheten att förrätta kyrklig vigsel, men de bestämmelser som gäller har inte medfört sådana olägenheter att frågan krävde en omedelbar lösning. Det har även framhållits att det råder ett visst samband med vigsel-skyldighet för präst inom svenska kyrkan om nu samfundens pastorer skulle få vidgat rätt att förrätta vigsel.

Nu har också kyrka—stat—utredningens slutbetänkande tagit upp detta. Betänkandet är ute på remiss, och svaren väntas in i början av nästa år. I detta betänkande är man sympatiskt inställd till vad som yrkas i motionerna. I varje fall anser man att detta inte behöver möta invändningar av principiell natur. Inte minst därför har utskottet denna gång menat att det är allt skäl att invänta remissvaren och se vad Kungl. Maj:t sedan gör.

Detta är i stort sett de synpunkter utskottet velat anlägga. Enligt den praxis som gäller här i riksdagen med att invänta utredningar och remissutlåtanden över utredningar tror vi det är allt skäl att vänta ytterligare en tid innan vi tar definitiv ställning till detta problem.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag känner ett behov av att säga några ord. Jag återfinns bland majoriteten i utskottsutlåtandet, och detta får uppfattas som ett personligt ställningstagande och inte något uttryck för centerpartiets mening i detta sammanhang. Min personliga ståndpunkt beror på att jag har velat se litet vidare på denna fråga och införa också vigsel-skyldigheten i sammanhanget, i första hand

Ang. kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

för svenska kyrkans präster, men måhända också för pastorerna. Jag har trots att utvecklingen på det frikyrkliga området kommer att gå vidare mot ett samgående, och i så fall bortfaller de praktiska problem som i något undantagsfall kan föreligga. Liksom utskottets ordförande vill jag också understryka nödvändigheten av att invänta remissvaren på kyrka—stat-utredningen.

Jag är inte helt tillfreds med utskottets skrivning och inte heller med reservationen. Det skulle inte förvåna mig — om jag får vara med och behandla frågan nästa år efter en framställning på litet bredare bas — om jag skulle bli helt positiv till frågan. Jag har emellertid, herr talman, vid detta tillfälle ansett mig kunna ställa mig bakom dem som anser att vi kan låta det bero något med frågans avgörande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Arvidson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

nen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Arvidson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 46.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av motioner om utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården.

I de likalydande motionerna I: 134, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 176, av herr *Bohman m. fl.*, hade, i den del som behandlats i detta utlåtande, anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 134 och II: 176, såvitt gällde utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Arvidson* (h) och *Lidgard* (h) samt fru *Kristensson* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 134 och II: 176, såvitt nu vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an-

Ang kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

hålla om utredning angående införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Herr **LIDGARD** (h):

Herr talman, I en partimotion har vi inom högerpartiet tillåtit oss att ge uttryck åt betydande oro över de tendenser till ökad ungdomsbrottslighet som vi kan konstatera här i landet. Vi har också tillåtit oss att mena att de åtgärder som brottsbalken och annan lagstiftning ställer till förfogande för att minska kriminaliteten kanske inte är tillräckliga. Vi har i detta sammanhang ansett det påkallat att aktualisera andra åtgärder. Vi har tagit upp frågan om ungdomsarest.

Nu hemställer första lagutskottet att vårt förslag inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd. Även om det inte direkt framgår av utskottets utlåtande har jag fattat det så att det naturligtvis inte innebär att utskottet skulle ta särskilt lätt på ungdomsbrottsligheten. Det är tvärtom alldeles säkert så att vi rakt igenom alla partier känner oss tämligen bekymrade över det rådande läget. Det som vi har i någon mån olika uppfattning om gäller de praktiska åtgärderna. Därvidlag skiljer sig utskottsmajoriteten från oss reservanter. Man kan gott understryka att skillnaden mellan oss inte är särskilt påfallande.

Utskottet lämnar i sitt utlåtande en beskrivning på de åtgärder som står till samhällets förfogande för att omhänderta ungdomar, som begått brott, för korttidsbehandling i anstalt. Sådan korttidsbehandling är alltså redan nu ett av samhället accepterat kriminalpolitiskt instrument. Vad vi menar är att lagstiftningen såsom den är utformad inte är så effektiv att man kan nå det resultat som vi alla eftersträvar. Vi menar att man uppnår syftet med sina åtgärder litet grand på en bakväg — det är via barnavårdsnämnderna som man kommer fram till ett sådant här korttidsomhändertagande, och det framstår kanske

inte alltid som en direkt påföljd av en begången brottslig gärning.

Vad vi dessutom har att invända är att det kan bli en utomordentligt lång tidsutdräkt mellan den tidpunkt då brottet begås och klaras upp och den tidpunkt när påföljden inträffar. Det kan nog sägas att varken den ena eller den andra situation som jag här har beskrivit är, sedd ur allmänna synpunkter, särskilt tillfredsställande. Vi reservanter har uppfattningen att det är en brist i de nuvarande reaktionsformerna att korttidsomhändertagandet inte framstår som en klar och tydlig och framför allt en omedelbar, en snabb och måhända också i viss mån något obehaglig påföljd för en presumtiv brottsling.

Av utskottsutlåtandet framgår för övrigt att det föreligger vissa utländska erfarenheter av ett korttidsomhändertagande besläktat med vårt förslag. Det är redovisat hur situationen är i Tyskland och hur den är i England. Vi reservanter vill dock mycket bestämt understryka vad vi har framhållit i vår reservation att det inte går att direkt kopiera dessa förebilder i vårt land utan att det är nödvändigt att vi får ett instrument som är avpassat efter våra förhållanden och efter vår kriminalpolitiska grundsyn. För att vi skall kunna nå fram till ett sådant resultat måste frågan utredas.

Jag hemställer således, herr talman, om bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr **SVEDBERG, ERIK**, (s):

Herr talman! Herr Lidgard säger att de tilltagande tendenserna till ökad ungdomsbrottslighet ger anledning till oro. Det råder inte några delade meningar därom, utan både de som står för utskottets uppfattning i utlåtandet och reservanterna anser att det bör vidtas åtgärder för att försöka lösa dessa problem. Det är emellertid bara i fråga om metoderna och framkomstvägar-
na som det råder olika meningar.

Ang. kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

Motionärerna och reservanterna menar — och herr Lidgard har gett uttryck åt samma uppfattning — att de möjligheter till korttidsbehandling som den nuvarande lagstiftningen onekligen medger för att man skall kunna komma till rätta med unga lagöverträdare inte är tillräckliga och vill därför att det skall tillsättas en utredning angående införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande. I utlåtandet har också — vilket herr Lidgard var inne på — lämnats en redogörelse för bestämmelserna såväl i brottsbalken som i barnavårdslagen när det gäller korttidsbehandling i anstalt för ungdomar vilka gjort sig skyldiga till brott.

Vissa lagöverträdare kan sålunda ådömas korttidsbehandling på anstalt i samband med skyddstillsyn, och just den påföljden har i stor utsträckning kommit att användas beträffande ungdomar. Några rent organisatoriska funderingar över denna reaktionsform kommer för övrigt till uttryck i en motion som behandlas senare här i dag. Nämnda påföljd kommer till användning för personer som fyllt 18 år.

För lagöverträdare i åldern 15—17 år ger barnavårdslagen möjlighet åt barnavårdsnämnd att besluta om omhändertagande i högst fyra veckor, vilket kan leda till olika behandlingsformer, bl. a. vård vid ungdomsvårdsskola. Att barnavårdsnämnderna träder till när det gäller ungdomar i den åldern kan väl inte anses felaktigt, rent principiellt.

Herr Lidgard talade om utomlands gjorda erfarenheter i det här hänseendet, och i utskottsutlåtandet redogörs även något för metoder som praktiseras i Västtyskland, England och Amerika. Genomgående bygger behandlingsmetoderna där på mycket sträng disciplin, arbete och krävande kroppsovningar, men även intressantare moment i form av gruppdiskussioner och samtalsterapi förekommer. I Norge beslöts 1965 om införande av en särskild typ av kort-

varigt frihetsstraff för unga lagöverträdare, men systemet har ännu ej trätt i kraft.

Även om det som sker utomlands är intressant och de metoder som används där för att söka bemästra dessa problem och föra ungdomarna in på bättre vägar förtjänar att uppmärksammas, kan det väl inte ges något entydigt belägg för att man skulle ha lyckats bättre där än i vårt land. Det väsentliga i sammanhanget måste ju vara att lyckas i strävandena att återanpassa ungdomarna till samhället och gemenskapen där. Det är inte säkert att de hårdföra metoderna är de effektivaste för att nå det syftet.

Ett motiv för avslag på motionerna är även den nytillsatta utredningen om barnavårdslagens vård- och behandlingsmöjligheter. I dagens tidningar kan man också läsa att kriminalvårdsstyrelsen och statskontoret gemensamt skall göra en framställning till Kungl. Maj:t om översyn av hela kriminalvårdspolitiken, såväl i fråga om det rent organisatoriska som vad beträffar vårdformerna. Om den här översynen kommer till, vet jag inte i vad mån det kommer att tas upp de saker som motionärerna här är inne på, men jag föreställer mig att det i så fall kommer att bli en bedömning över hela fältet. Det är väl inte otroligt att det går att påvisa att man utomlands når bättre resultat med de metoder som där användes. Hitills har dock inga siffror kunnat anges som tyder därpå. Men kommer saken i ett annat läge, kommer även motionärernas förslag att bli objektivt prövat. För närvarande finner utskottet inte någon anledning att tillstyrka motionärernas utredningskrav.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vi-

dare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lidgard* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lidgard* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 24.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av motioner angående åtgärder för att förbättra de häktades ställning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om polismans rätt till ersättning för kroppsskada

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av motioner om polismans rätt till ersättning för kroppsskada.

I de likalydande motionerna I: 134, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 176, av herr *Bohman m. fl.*, hade, i den del motionerna behandlats i detta utlåtande, yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till ersättning för kroppsskada å polisman, inkluderande ersättning för sveda och värk samt framtida men, i sådan tid, att bestämmelserna kunde träda i kraft senast den 1 januari 1969.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I:134 och II: 176, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

I sitt yttrande hade utskottet anfört bland annat följande: »I likhet med 1967 års riksdag, som också behandlade polismännens trygghetsfrågor, vill utskottet understryka angelägenheten av att förevarande spørsmål snarast möjligt får sin lösning. En sådan torde kunna erhållas genom lagstiftning eller förhandlingar mellan berörda parter. Det synes dock böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken metod som skall väljas.»

Reservation hade anmälts av herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp), som dock ej antytt sin mening.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Det framgår av utlåtandet att vi i utskottet har varit i stort sett eniga. Med anledning av vissa formuleringar i utlåtandet ser jag mig dock föranlåten att komma med några kortfattade synpunkter och reflexioner.

Om polismans rätt till ersättning för kroppsskada

Av utlåtandet framgår att denna fråga behandlades år 1958. Riksdagen uttalade då att det fanns starka skäl för en utvidgning av rätten till ersättning för skada som åsamkats polisman under tjänsteutövning. Det är nu 10 år sedan den synpunkten framfördes och en utredning begärdes. Mot den bakgrunden kan man naturligtvis tycka att formuleringen är vänlig och älskvärd när utskottet nu i sitt utlåtande säger: »Även om polismännens ersättningsfråga inte kan ses isolerad, är det mot denna bakgrund enligt utskottets mening otillfredsställande att riksdagens ovan nämnda framställning ännu icke lett till något resultat i förevarande hänseende.» För den utomstående läsaren är det ju ingenting särskilt märkvärdigt med detta uttalande, men jag har lärt mig att det fina språkbruk som förekommer i utskottet i verkligheten innebär, att det anförda är en mycket bestämd och kraftfullt framförd önskan om att någonting nu verkligen skall hända på detta område. Man är med andra ord gediget missnöjd över att ingenting har hänt under ett 10-tal år.

Jag har vid behandlingen av detta ärende drivit en egen uppfattning men till slut anslutit mig till utskottets utlåtande, då det väsentliga enligt min mening är att man snabbt kommer fram till ett resultat. Jag har sålunda inte ansett mig böra i en reservation erinra mot att utskottet tagit upp problemet, om frågan skall lösas förhandlings- eller lagstiftningsvägen. Låt mig bara i all korthet säga, att polismans rätt till sådan här ersättning är en fråga som inte bara gäller polisen — jag anser att en allmän rättssäkerhetsfråga är involverad i resonemanget. Vi har alla intresse av att en polisman skall ingripa snabbt och effektivt och inte funderar för mycket på om han riskerar en eller annan skada i sammanhanget; han skall inte behöva undra om han får ersättning eller ej. Det är från den utgångspunkten jag upplever detta som i viss utsträckning en rättssäkerhetsfråga; och

när det gäller den tycker jag inte att man skall förhandla utan lagstifta. Men tar det för lång tid att knäcka problemet lagstiftningsvägen, så är jag för min del också beredd att till en tid acceptera att det löses förhandlingsvägen.

Emellertid vill jag i detta sammanhang uttrycka den bestämda uppfattningen att om personalorganisationen nu åstadkommer en lösning förhandlingsvägen skall man verkligen inte behöva betala någonting för denna lösning genom att avstå från andra förmåner.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Arbetsmarknadsfrågorna är ju i regel hänvisade till andra lagutskottet, och det kan naturligtvis tyckas litet märkligt att man här vill avtalsmässigt lösa en klar rättsfråga. Att det skulle vara en första lagutskottet värdig lösning av frågan har jag min tvivel om. Det är i vart fall ingen definitiv lösning, såvitt jag kan förstå.

Jag fäste mig vid det jubileum som den föregående talaren — tors jag säga utskottets värderade talesman? — omnämnde då han hänvisade till utskottsutlåtandet vid 1958 års riksdag. Det rörde ett initiativ som syftade till ändring av 1925 års lag om ersättning åt polisman. Detta var utgångspunkten. Går jag sedan till vad utskottet där säger så finner jag att man delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av en utvidgning av polismannens rätt till ersättning för skada i tjänsten.

Utskottet fann det 1958 inte möjligt att göra en punktlagstiftning i detta fall. Utskottet hade klart för sig att det till sina konsekvenser är en relativt omfattande fråga och fann att en viss utredning erfordrades för att närmare klarlägga och skaffa material för en ändamålsenlig lagreglering av ersättningsrätten.

Detta var emellertid vad första lagutskottet ansåg för tio år sedan. Utskottet

Om polismans rätt till ersättning för kroppsskada

föreslog alltså 1958 att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående lagstiftning om ersättning för kroppsskada som åsamkas polisman ävensom att Kungl. Maj:t måtte framlägga de förslag vartill utredningen kunde föranleda. Det är såvitt jag förstår en klar beställning om en lagstiftning på detta område som här föreligger.

Går jag sedan till behandlingen av detta ärende år 1967 hittar jag en klar överensstämmelse i vad som då föreslogs. Jag fäster mig särskilt vid reservation 2 — undertecknad av herr Svedberg m. fl. — i vilken understryks angelägenheten av att »förevarande spörsmål, varom utredning begärdes av 1958 års riksdag, snarast möjligt bringas till en lösning». Det var således en beställning om lagligt skydd som då gjordes av herrar Erik Svedberg och Hjorth, fru Lilly Ohlsson, fru Löfqvist, fröken Andersson i Strängnäs, fru Lindekvist och herr Jönsson i Malmö.

Så låg ärendet alltså till då det nu i år togs upp i utskottet. Det framhölls med skärpa att någonting hade inträffat. Ärendet var angeläget år 1958, det var än mer angeläget år 1967, men det är, anser utskottet, i ännu högre grad angeläget i år på grund av den stegrade våldstendensen och den stegrade användningen av skjutvapen, som utsätter polisen för påtagliga faror.

Under sådana förhållanden kan jag förstå när man säger att en utredning, som Kungl. Maj:t sedan år 1958 inte har lyckats skaffa fram lagstiftningsmaterial till så att förslag kunnat föreläggas riksdagen, kanske inte genast kunde bli färdig om den beställdes av utskottet år 1968, utan att det kanske ännu återstår något litet att överarbeta när det gäller det intresserade arbete som justitiedepartementet givetvis har ägnat åt riksdagens beställning av år 1958.

Jag utgår från att man kan tänka sig att provisoriskt ordna denna fråga genom en försäkring, genom avtal osv. Avtalsvägen är därvidlag naturligtvis att föredra. Ingen kan begära att ett avtal

beträffande polisen skall omfatta även andra grupper. Här är det möjligt att göra en snabbutbrytning, som man tidigare inte tänkt sig, av polisens speciella problem för att få till stånd åtgärder beträffande vad jag för min del — mot bakgrund av vad utskottet uttalade år 1958 och vad de nyss uppräknade utskottsreservanterna ansåg år 1967 — betraktar som åsyftande en laglig reglering av dessa förhållanden.

Ungefär så ligger ärendet till. Men så kommer jag till utskottets yttrande, som jag i likhet med herr Lidgard — och kanske i ännu högre grad än han — finner vara mycket starkt skrivet; det skall utan vidare erkännas. Utskottet säger att de tidigare anförda synpunkterna alltjämt gäller och att de har »vuxit i styrka genom stegringen av antalet våldsbrott och den tilltagande användningen av skjutvapen i samband med brott, varigenom riskerna för polismännen i betydande grad har ökats». Under sådana förhållanden gör utskottet den skarpa anmärkningen mot att detta ärende har fördröjts på sätt som skett.

Beträffande sista stycket i utskottets utlåtande har jag i utskottet anfört vissa betänkligheter. Jag kan inte säga att första meningen innehåller annat än vad jag tycker är rätt och riktigt, nämligen att utskottet vill »understryka angelägenheten av att förevarande spörsmål snarast möjligt får sin lösning». Sedan sägs: »En sådan torde kunna erhållas genom lagstiftning eller förhandlingar mellan berörda parter.» Ja, man kanske t. o. m. kunde tänka sig någon form av obligatorisk försäkring eller dylikt. Katalogen kunde göras längre — meningen innehåller egentligen bara en katalog.

Så säger man: »Det synes dock böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken metod som skall väljas.» Det innebär att riksdagens första lagutskott hemställer att riksdagen skall avhända sig den egna prövningsrätten och överlämna åt Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken metod som skall väljas. Detta finner jag för min del djupt otill-

Om polisens rätt till ersättning för kroppsskada

fredsställande. Medan jag accepterar tanken på att genom förhandlingar eller på annat sätt åstadkomma en snabblösning, vill jag inte på detta stadium ge bort riksdagens rätt att besluta om en definitiv lösning, som skall innebära lagstiftning. Ur den synpunkten finner jag det minst sagt onödigt och dessutom ur formellt juridisk synpunkt otillfredsställande att man överlämnar åt Kungl. Maj:t att ta ställning till metoden och således skjuter åt sidan det bestämda uttalande om lagstiftning som gjordes 1958. Reservanterna betonade ännu 1967 att man borde fullfölja 1958 års linje.

För mig har det därför framstått som i hög grad önskvärt att de här två sista meningarna utgår ur utskottets utlåtande. I synnerhet gäller detta givetvis den sista meningen, som lägger i Kungl. Maj:ts hand att välja metod, att bestämma om det skall vara en arbetsmarknadsfråga eller en lagstiftningsfråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets yrkande med utslutande av de två sista meningarna i sista stycket av motiveringen.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Det är väl ingen mer än herr Ferdinand Nilsson i utskottet — och jag föreställer mig även här i kammaren — som kan tyda vad utskottet skrivit så, att vi skulle införa något slags partiell diktatur här i landet och att vi i och med detta frånhänt oss en prövning i riksdagen av Kungl. Maj:ts förslag. Blir det fråga om en lagstiftning för att lösa detta problem, får det väl komma en proposition i vanlig ordning, som riksdagen får ta ställning till. Blir det fråga om avtal, någon försäkringsform, så gäller det i alla händelser pengar, och riksdagens löne delegation får då ta ställning till ärendet. Herr Ferdinand Nilsson och andra ledamöter i kammaren har alltid obeskuren motionsrätt när det gäller att åstadkomma ändringar i Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet har skrivit på detta sätt där-

för att justitieministern i ett interpellationssvar, som är citerat på sidan 7 i utskottsutlåtandet, säger att man inom departementet allvarligt prövar detta ärende för att finna en lösning. Man har då att ta med möjligheten att gå in för en lagstiftning som reglerar detta, men man har även att tänka på att det kan finnas möjlighet att genom avtal eller någon form av försäkring få fram en lösning. Inom utskottet har vi sett det som det väsentliga att denna fråga blir löst.

Frågan var, såsom har anförts både av herr Lidgard och av herr Ferdinand Nilsson, uppe till behandling i utskottet 1958, och då begärdes en utredning. Utredningsmannen kom fram med en promemoria 1963, och det åstadkom ju en del lösningar på grundval av promemorian. Men just denna större fråga har inte fått sin lösning. Därför menar vi att man med detta utlåtande och med denna skrivning bör kunna förvänta att denna angelägna sak verkligen blir löst inom inte alltför lång tid.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottsutlåtandet obeskuret.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Den siste ärade talaren framhöll att man inte kunde läsa detta på det sätt som jag har gjort. Hur läser herr Svedberg då?

Det är ju en fullkomligt självklar sak att man kan tänka sig en katalog på olika lösningar, men år 1958 gick riksdagen in för lagstiftning. Jag konstaterar således att det inte är något originellt att säga att ett resultat skulle kunna ernås genom lagstiftning eller förhandlingar mellan berörda parter, som det står i näst sista meningen. Däremot anser jag det absolut originellt att säga: »Det synes dock böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken metod som skall väljas.» Klart är att även om denna mening inte hade stått, hade Kungl. Maj:t givetvis sin fulla rätt att strunta i vad utskottet skriver —

Om polismans rätt till ersättning för kroppsskada

som man gjorde efter 1958 — eller att komma fram med ett förslag om det ena eller det andra. Inte behöver man tala om det — Kungl. Maj:t vet mycket väl att Kungl. Maj:t har handlingsfrihet på den punkten. Men om utskottets uttalande skall ha någon mening måste det vara att riksdagen skall genom bifall till utskottsutlåtandet överlämna åt Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken metoden skall vara.

Nu säger herr Svedberg — och det har han rätt i — att det inte hindrar någon att motionera, det hindrar inte att riksdagen ändrar sig. Det är alldeles riktigt. Men var så säker att den dag då Kungl. Maj:ts proposition föreligger, då kommer herr Svedberg eller någon annan talesman för regeringssynpunkterna i första lagutskottet att säga: »Men riksdagen har ju överlämnat till Kungl. Maj:t att bestämma metoden, så den saken är löst.» Det är detta jag vill undvika, förstår herr Svedberg, genom att ta bort den sista meningen och helst också meningen före. De ger nämligen ingenting i sak, om man läser dem som herr Svedberg. Men om man läser som jag angivit — och som jag är säker på att man kommer att läsa i kanslihuset — nämligen att riksdagen vid ett eventuellt bifall till utskottets förslag överlämnat åt Kungl. Maj:t att avgöra metoden, då har det skett någonting ganska väsentligt. Då har utskottet skrivit någonting viktigt, någonting betydelsefullt. Men herr Svedberg säger ungefär så här: »Det står så där, men det är ingenting att fästa sig vid.»

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson säger att det endast talades om lagstiftning 1958, då utskottet tog ställning till denna sak, och i den promemoria som framlades 1963. Men det var ganska naturligt, ty som herr Ferdinand Nilsson kanske minns nämndes det vid förordningen, att tjänstemännens förhandlingsrätt tillkom först år 1966. Det

kunde alltså inte gärna på detta tidigare stadium vara tal om att lösa frågan avtalsvägen. Utskottet menar att det väsentliga är att polismännen får detta skydd på grund av de stora risker som de tar i sin verksamhet.

Herr Ferdinand Nilsson minns säkert också att det framkom olika meningar i utskottet beträffande framkomstvägar. Detta var även en form av kompromisskrivning, där man samlade in de olika meningarna till ett enhetligt utlåtande. Det strider inte heller mot vad som sägs från departementet om det arbete som pågår där nu. Jag vet inte om det är ordet Kungl. Maj:t som sådant som gör att herr Nilsson reagerar. Jag vill gärna deklarerat att inte heller om valutgången blivit en annan i höst hade jag ansett det olämpligt med denna skrivning.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Herr Svedbergs allra senaste yttrande förstår jag inte riktigt. Om vi här har att företräda riksdagens synpunkter, så är det väl fullständigt likgiltigt vilken regering vi har. Jag har t. o. m. sagt som min bestämda mening att det väsentliga inte är vem som sitter i kanslihuset, utan vad som förekommer där. Jag har i det fallet stött mig på auktoriteter som går så långt tillbaka i tiden som till Carl Ifvarsson, som ansåg att sakfrågorna var det väsentliga.

Men det är herr Svedberg som i dag dragit in den saken i debatten. Den hör inte alls hit.

Vad som är avgörande i detta fall är att det inte finns någonting som hindrar Kungl. Maj:t från att göra si eller så. Vad som än står på denna punkt — om mitt yrkande bifalles eller om utskottets förslag bifalles ogravverat — så gör Kungl. Maj:t som Kungl. Maj:t vill. Det är riksdagen som genom att bifalla utskottets förslag binder sig. Något annat händer inte. Har vi överlämnat till Kungl. Maj:t att bestämma en sak, så

Om ersättning av statsmedel vid personskada genom brott

lär Kungl. Maj:t inte glömma att påminna om den saken, när propositionen sedan kommer. Det tycker jag vi kan vara på det klara med.

Herr Svedbergs tolkning av beslutet om avtalsrätt, att det skulle ha inneburit någon ändring av riksdagens framställning om utredning 1958, är ändå litet långsökt. Kan vi inte vara överens om det?

Jag skall sedan inte förlänga debatten ytterligare. Jag har den uppfattningen att frågan om att ge *rättsskydd åt polismän* och *andra inom statstjänst* som har att utföra lika farliga uppgifter återstår att lösa, även om det blir en förhandlingslösning nu. Men jag föredrar att det blir en förhandlingslösning nu och att det andra kommer sedan, om det är så olyckligt att Kungl. Maj:t, som fick beställningen 1958, trots allt inte hinner snart bli färdig. Jag tycker att man i alla fall haft tiden på sig.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Jag kan inte förstå att det faktum att tjänstemännens förhandlingsrätt tillkom först 1966 är en bisak. Detta faktum innebär nämligen att den möjlighet att lösa problemen avtalsvägen redan 1958 och 1963, som herr Ferdinand Nilsson talar om, inte fanns.

Sedan vill jag än en gång understryka att utskottet inte har menat att riksdagen här skulle bli sidsteppad och att Kungl. Maj:t skulle få diktatoriska befogenheter att lösa frågan. Vi förväntar i vanlig ordning att om det kommer ett förslag om lagstiftning, skall det föreläggas riksdagen för prövning, och ledamöterna har sin motionsrätt. Blir det tal om att lösa frågan avtalsvägen, kommer väl i varje fall riksdagens löne delegation in i bilden. Det blir under alla förhållanden fråga om pengar, ty detta är ingenting som går att genomföra utan anvisning av medel.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Sedan utskottets talesman här avgett en så otvetydig deklARATION, att utskottets uttalande att lösningen av detta problem överlåtes på regeringen inte betyder någonting, utan att riksdagens rätt är reserverad, ber jag, herr talman, att få återta mitt tidigare ställda yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om ersättning av statsmedel vid personskada genom brott

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av motioner om dels ersättning av statsmedel vid personskada genom brott, dels allmän försäkring vid våldsbrott, dels målsägandes möjligheter att utfå skadestånd.

Första lagutskottet hade till behandling förehäft följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 18, av herr *Sörenson* och herr *Eric Gustaf Peterson*, samt II: 26, av herr *Sjöholm m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till allmän brottsförsäkring gällande våldsbrott;

2) de likalydande motionerna I: 134, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 176, av herr *Bohman m. fl.*, vari, i den del motionerna behandlats i detta utlåtande, yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående åtgärder för att förbättra målsägandes möjligheter att utfå skadestånd enligt i motionerna förordade riktlinjer; ävensom

3) de likalydande motionerna I: 186, av herrarna *Alexanderson* och *Ernulf*, samt II: 244, av herr *Nyberg m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag rörande statlig ersätt-

Om ersättning av statsmedel vid personskada genom brott vid personskador, uppkomna genom brott.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner,

a) I: 18 och II: 26,

b) I: 134 och II: 176, såvitt nu vore i fråga, samt

c) I: 186 och II: 244,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Arvidson* (h), *Ernulf* (fp), *Svanström* (cp), *Lidgard* (h) och *Svensson* i Vä (cp), fru *Kristensson* (h) samt herrar *Gustafsson* i Borås (fp) och *Sjöholm* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner,

a) I: 18 och II: 26,

b) I: 134 och II: 176, såvitt nu vore i fråga, samt

c) I: 186 och II: 244,

måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ersättning av allmänna medel för skada, åsamkad genom brottsligt förfarande.

Herr **LIDGARD** (h):

Herr talman! I den motion, i vilken vi från högerpartiet har redovisat en sammanfattning av synpunkter och önskemål som framstår som angelägna att få tillgodosedda på rättsvårdens och kriminalpolitikens områden, har vi också behandlat frågan om enskild målsägandes möjligheter att få ersättning för skada som han vållats genom brottslig gärning. Rent tekniskt kan lagstiftningen kanske sägas vara tillfredsställande. Det finns regler i brottsbalken som ger domstol möjlighet att lämna föreskrifter om tid och sätt för betalning av skadestånd i samband med att domstolen dömer till påföljd för brottet. Men därvid stannar det. Möjligheten att verkligen få ut ersättning är sällan särskilt god, för att nu uttrycka

det försiktigt. Det är i och för sig likgiltigt om bördan att bära en genom brott åsamkad skada drabbar några få individer eller många medborgare. Situationen är principiellt lika otillfredsställande.

För att nu försöka bedöma det aktuella problemet förutsättningslöst, så kan man naturligtvis inte frigöra sig från det förhållandet att brottsligheten har ökat så starkt som den har gjort. Förra året uppgick den till över 400 000 fall. Ökningen har varit kraftig de senaste tio åren, vilket naturligtvis kan bero på att samhällets möjligheter att klara upp brott liksom också risken för påföljd har minskat. I denna situation har frågan om samhällets skyldigheter mot dem som drabbas av skada genom brott blivit särskilt aktuell. Den enskildes rätt att hållas skadeslös vid rättskränkningar bör därför så snart som möjligt göras till föremål för en utredning. Det är detta som vi vill uppnå genom den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! I detta utlåtande behandlas bl. a. en motion, som jag tillsammans med några partikamrater har väckt om ersättning av statsmedel vid personskada genom brott.

Det är nu ganska länge sedan den frågan först väcktes i riksdagen, och tanken har med jämna mellanrum hållits levande. Den bakomliggande grundtanken är att samhället, som har som en av sina främsta uppgifter att upprätthålla lag och ordning i landet, rimligen också skall i skälig omfattning kompensera de medborgare, som blivit offer för brottsliga gärningar på grund av att samhället inte förmått att till fullo fylla denna uppgift. Särskilt mot bakgrunden av utvecklingen på senare år, som väl måste tolkas så att ökningen av brottsfrekvensen får ses som en

Om ersättning av statsmedel vid personskada genom brott

följd av samhällsutvecklingen i övrigt, ter det sig naturligt, att de drabbade så långt möjligt hålls skadeslösa.

Jag skall inte förneka att dessa framstötter i någon mån lett till resultat, och att riksdagen redan tidigare uttalat sin anslutning till önskvärdheten av sådana åtgärder som motionörerna påyrkar. Men realiserandet av dessa åtgärder har gått mycket långsamt, i varje fall om man bortser från de verkningar som så att säga automatiskt följt genom de allmänna försäkringarna, trafik- och socialförsäkringarna. Frågorna om ersättning för skador i trafiken får väl anses tillfredsställande lösta den vägen, men när det gäller andra skador genom brott ger försäkring endast ett visst grundskydd. Den drabbade blir bara delvis kompenserad, och av det skadestånd som han principiellt är berättigad att utfå från den vållande återstår ofta en avsevärd del som inte ersätts genom försäkringar. Särskilt bör nämnas att varken läkarvård eller förlorad arbetsförtjänst ersätts till fullo, och vidare utgår inte ersättning för förstörda kläder eller för sveda och värk.

Den motion jag inledningsvis berörde är begränsad till personskador, eftersom det i sådana fall måste anses mest stötande att den drabbade inte får full kompensation. Jag är dock inte främmande för tanken att även förmögenhetsskador borde behandlas på liknande sätt. Härför talar bl. a. att i sådant fall saknas det grundskydd genom socialförsäkringen, som finns när det gäller personskadorna. Vidare kan, t. ex. när åldringar genom brott åsamkas skada eller berövas egendom genom rån, inbrott eller skadegörelse, situationen vara minst lika ömmande som när det gäller direkta personskador.

Vad som blivit gjort i denna fråga — bortsett från de allmänna försäkringarna — är bara att staten i viss utsträckning, efter prövning i varje särskilt fall, ersätter skador som förövats under rymningar eller permission av personer intagna på fångvårdsanstalter

eller liknande inrättningar. På senaste tid har, som nämnts i utskottsutlåtandet, visst initiativ tagits i syfte att i nordiskt samarbete utsträcka tillämpningsområdet för dessa åtgärder till att avse brott begångna av personer som är föremål för behandling inom kriminalvården eller annan liknande vård över huvud taget. Här kan sålunda komma i åtanke även brott begångna av personer som är föremål för kriminalvård i frihet.

Man får hoppas, att detta initiativ leder till resultat, men kvar står i alla fall sådana skador, som åsamkas av ännu inte dömda brottslingar eller eventuellt under en period mellan två strafftider. Ytterligare är det angeläget att ersättning skall kunna utgå även i fall där brottslingen inte blir ertappad, givetvis under förutsättning att det är klarlagt att skadan uppkommit genom brott. Som bekant har den statliga polisorganisationen inte lyckats klara upp mer än en mindre del av de brott som anmäls.

Det skulle ha varit tillfredsställande om Sverige med sina goda ekonomiska resurser och sin ambition som välfärds-samhälle kunde framstå som ett föregångsland på detta område. Nu är det emellertid andra länder som går före med gott exempel. I England prövas sedan några år tillbaka en ordning med frivillig statlig ersättning för i första hand personskador vållade genom brott. Härvid begränsar man sig inte som här i landet till skador, orsakade av rymningar m. fl., vilket närmast är att betrakta som en gård av rättvisa mot dem som råkar bo i närheten av en fångvårdsanstalt. Den engelska ordningen får i stället ses som ett uttryck för att staten tar på sig ansvaret inte bara för bekämpning av brottsligheten utan även inom vissa gränser för att ersätta de skador som vallas genom brott. Liknande anordningar finns i vissa andra länder, nämligen Nya Zeeland och vissa amerikanska stater.

De nämnda exemplen visar att en så-

Om ersättning av statsmedel vid personskada genom brott

dan här anordning är genomförbar inom en rimlig kostnadsram och bör mana till efterföljd inom länder som har en ambitionsnivå i höjd med de nämnda. Olika varianter kan givetvis tänkas, och även andra vägar att lösa det här aktuella problemet kan prövas. Men enligt min uppfattning kan man inte anse de åtgärder, som redan vidtagits eller planerats, vara till fyllest. En förutsättningslös utredning om ersättning av allmänna medel för skada åsamkad genom brottsligt förfarande bör tillsättas.

Med den motiveringen ber jag, herr talman, att få yrka bifall den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Såväl herr Lidgard som herr Alexanderson har redogjort för de motioner som första lagutskottet har behandlat i föreliggande utlåtande och som tar upp olika förslag att med statsmedel ersätta den som lidit skada genom brott, varvid ersättningen skulle utgå efter skadeståndsrättsliga grunder. I utlåtandet erinras om att utskottet vid behandlingen av liknande motioner vid 1966 års riksdag förordade en utbyggnad av statens ansvar för skador som vållas av rymlingar från anstalter till att gälla även personsador som orsakats av dem som är föremål för kriminalvård i frihet.

Det har nu även upplysts om att inom justitiedepartementet har utarbetats förslag och riktlinjer angående ersättning av statsmedel för skador vållade av personer som samhället genom placering på anstalt eller annan inrättning eller på annat sätt tagit om hand för kriminalvård eller annan vård. Detta är ett något annat ordval än utskottet använde vid sin beställning, men vi har konstaterat att det täcker utskottets intentioner.

Den promemoria som utarbetats utgör grund för nordiskt samarbete när det gäller att komma till rätta med dessa

problem och bygger på rekommendationer från Nordiska rådet. Även en rättssociologisk undersökning av försäkrings inverkan på skadeståndslagstiftningen har påbörjats i nordiskt samarbete.

Herr Alexanderson nämnde, att utskottet har anfört att det numera finns möjlighet att för en billig penning försäkra sig mot skador av det slag det här gäller. Vi anser att medborgarna bör kunna begagna sig av denna möjlighet.

Herr Alexanderson anförde vidare att Sverige inte är något föregångsland när det gäller att ge ersättning av statsmedel för sådana här skador — herr Alexanderson nämnde som exempel England och Nya Zeeland och något annat land, där det har införts bestämmelser om sådan ersättning. När utskottet behandlade detta ärende kunde utskottet konstatera, att det i fråga om grundskyddet är mycket väl ordnat här i landet vare sig det gäller sjukförsäkring, fri sjukvård och sjuklön för stora grupper eller grupplivförsäkring och dylikt. Om en person blir antastad och får sin arm bruten eller om han faller i gatan utan någons förvällande och drabbas av samma skada, så är olyckan lika smärtsam i bägge fallen. I båda dessa fall får han ett grundskydd, vilket är en väsentlig sak. Men därmed vill jag inte säga att det i och för sig skulle vara något fel om dessa problem kunde lösas på det sätt som föreslagits i motionerna. Det gäller emellertid här en stor och komplicerad fråga, och vi vet att det pågår vissa undersökningar för att ge grundval för en eventuell fortsatt lagstiftning på området.

Med den motiveringen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hem-

Ang. viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet
 ställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 55.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner angående viss ökad befogenhet för övervakningsnämnd vid kriminalvård i frihet.

I de likalydande motionerna I: 76, av herr *Ernulf*, och II: 109, av fru *Gärde Widemar*, hade yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring av brottsbalkens regler om behandling i anstalt av den som dömts till skyddstillsyn, att lokal övervakningsnämnd erhöle befogenhet att direkt hos domstol begära sådan behandling.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 76 och II: 109, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Ernulf* (fp) och herr *Wiklund* i Stockholm (fp), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **ERNULF** (fp):

Herr talman! Till första lagutskottets utlåtande nr 45 har jag fogat en blank reservation, och jag vill redovisa anledningen härtill.

Jag är en av de båda motionärer vilkas förslag behandlas i detta utlåtande. Motionerna berör de fall då en övervakningsnämnd, som ju sysslar med kriminalvård i frihet, anser att en person som har dömts till skyddstillsyn bör intagas på anstalt, s. k. skyddstillsynsanstalt, för korttidsbehandling. Det är fråga om en å två månader inom frivårdens ram. I ett sådant fall är proceduren den, att övervakningsnämnden får in en utredning, som har verkställts av vederbörande skyddskonsulent. Sedan skall nämnden vända sig till vederbörande åklagare och begära att åklagaren i sin tur vänder sig till domstol och begär domstolens beslut om intagning på skyddstillsynsanstalten. Det är klart att ett sådant förfarande tar en viss tid i anspråk.

Nu är det emellertid ofta fråga om en person, som efter det att han har fått dom på skyddstillsyn har visat en sådan misskötsamhet i sitt allmänna leverne att nämnden har funnit det vara nöd-

Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring

vändigt att omhänderta honom i avbidan på att man skall få ett beslut av vederbörande domstol om intagning på skyddstillsynsanstalt. Ett sådant omhändertagande får emellertid inte räcka mer än högst 14 dagar. Det kan på den tiden vara svårt att medhinna den procedur som jag har beskrivit, alltså proceduren från omhändertagandet med åtföljande utredning från skyddskonsulentens sida m. m. fram till domstolens beslut. Å andra sidan är det självfallet inte lämpligt att vederbörande sättes på fri fot till dess att domstolen fattat sitt beslut. Risken är då uppenbar att han fortsätter sin misskötsamhet eller kanske rent av begår brottsliga gärningar.

Motionärernas förslag innebär att man slopar omgången via åklagare och låter övervakningsnämnden direkt rikta sin framställning till domstolen, allt i syfte att förkorta och förenkla proceduren. Detta behöver inte — och bör inte, enligt min uppfattning — hindra att åklagaren, när domstolen utsätter tid för sin förhandling, kallas till förhandling för att yttra sig i frågan.

Vid remissbehandlingen av motionerna har från några remissinstansers sida riktats den invändningen att övervakningsnämnden genom sin framställning direkt till domstolen blir eller i varje fall för den person som det gäller kan framstå såsom en motpart till honom. Det skulle då försvåra det fortsatta frivårdsarbetet. Det är väl riktigt att så blir fallet, om övervakningsnämnden också skall vara den dömdes motpart vid förhandlingen inför domstol.

Även om åklagaren blir den dömdes motpart vid domstolen, vilket jag, som jag nyss nämnde, anser vara naturligt, vill jag inte bestrida att dessa invändningar kan ha ett visst fog för sig, åtminstone från rent teoretiska och principiella utgångspunkter. Emellertid finns en möjlighet att välja ett annat förfarande, som jag tror inte drabbas av samma invändningar. Man kan göra övervakningsnämnden till första instans i fråga om beslut om intagning på

skyddstillsynsanstalt, varvid vederbörande naturligtvis skall ha rätt att överklaga hos domstol.

Antagligen återkommer jag till nästa riksdag med en motion i det syftet. I det läget anser jag mig inte ha någon anledning att polemisera mot utskottets motivering, även om jag kanske inte helt och fullt instämmer i den. Jag anser mig inte heller ha anledning framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av motioner angående den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade likalydande motioner, I: 413, av herr *Karl Petersson* och herr *Tage Johansson*, samt II: 514, av fru *Lindberg* och herr *Fagerlund*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om prövning av sådan ändring i lagen om allmän försäkring, att villkoren för tecknande av frivillig sjukpenningförsäkring ändrades så, att även de i motionerna nämnda grupperna kunde bliva delaktiga av försäkringen.

Enligt motionärernas mening borde följande personkategorier kunna teckna frivillig sjukpenningförsäkring, nämligen 1) kvinnor, som förut omfattats av den s. k. hemmafruförsäkringen men som ej längre uppfyllde villkoren på grund av makes död eller på grund av att hemmavarande barn uppnått 16 års ålder; 2) hemmadöttrar eller andra, som vårdat åldriga anhöriga mot fritt vivre och därför varit obligatoriskt sjukpen-

Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring

ningförsäkrade men som ej längre hade förvärvsinkomst efter de anhörigas frånfälle; samt 3) gifta män, som på grund av att de skötte hemmet saknade inkomst av förvärsarbete.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 413 och II: 514, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att frågan om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring måtte bli föremål för utredning i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anfört; samt

2) att motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet under 1 hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Carlqvist* (s), herrar *Lars Larsson* (s), *Dahlberg* (s) och *Högström* (s), fröken *Sandell* (s) samt herr *Fredriksson* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, I: 413 och II: 514, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PETERSSON, KARL**, (s):

Herr talman! I här föreliggande andra lagutskottets utlåtande nr 49 har utskottet behandlat motionerna I: 413 och II: 514. Utskottsmajoriteten har tillstyrkt motionernas syfte, vilket jag är både tacksam och glad för. Om det nu inte hade förelegat en reservation, så hade jag enligt god sed i kammaren inte behövt ta till orda.

Minna partivänner står för reservationen, men jag har sådana också inom utskottsmajoriteten, ett förhållande som kanske inte brukar vara så vanligt. Det tyder emellertid på att motionerna har ett allmänt intresse.

Vi motionärer har tagit upp frågan om frivilligt försäkringsskydd vid sjukdom, enligt lagen om allmän försäkring,

för vissa grupper av medborgare som nu står utan möjlighet att teckna frivillig försäkring.

Enligt de nu gällande bestämmelserna är det de s. k. hemmafruarna, kvinnor med barn under 16 år samt studerande som har möjlighet att teckna frivillig försäkring för sjukpenning inom den allmänna försäkringens ram, och det är gott och väl. Men om en kvinna skulle komma i den situationen att hon blir änka och inte har barn under 16 år, får hon inte ha kvar vare sig sitt grundskydd i form av grundsjukpenning eller det frivilliga sjukpenningtillägget längre än tre månader efter det maken gått bort. Har kvinnan barn under 16 år, får hon ha kvar sitt försäkringsskydd till dess barnet uppnår 16 års ålder, men därefter står hon utan möjlighet att inordnas i det frivilliga sjukförsäkringssystemet, liksom i det obligatoriska, om hon inte kan få ett förvärsarbete med en inkomst av minst 1 800 kronor om året.

Vi nämner också i motionen den kategori kvinnor som i dagligt tal kallas hemmadöttrar, liksom andra anhöriga som valt till sitt förvärsarbete att vårda en ålderstigen eller sjuk mor, far eller annan nära släkting och som i den egenskapen varit obligatoriskt sjukpenningförsäkrad för en uppskattad inkomst av fritt vivre för sin vårdinsats. När den vårdnadsuppgiften upphör — som regel i samband med att vårdnadstagaren avlider — upphör också vårdgivarens försäkringsskydd i vad det avser sjukpenning. Någon möjlighet att teckna en frivillig sjukpenningförsäkring finns då inte heller för denna kategori av kvinnor.

Vi motionärer och även utskottsmajoriteten tycker att dessa förhållanden är i hög grad otillfredsställande. När t. ex. en hemmafru eller en kvinna med barn under 16 år tidigare har visat ambitionen att utöka sitt grundskydd vid sjukdom genom att teckna en frivillig försäkring, anser vi att hon inte skall behöva mista det frivilliga försäk-

Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring

ringsskyddet bara därför att grundskyddet faller bort, av anledningar som jag här nämnt — t. ex. att maken avlider eller att barnet uppnår 16 års ålder. Båda dessa kategorier kvinnor har ju tecknat sina försäkringar frivilligt, och många har gjort det i samband med försäkringskassans egna kampanjer för att öka anslutningen till den frivilliga försäkringen. Därför tycker man att de i rimlighetens namn borde få behålla detta frivilliga försäkringsskydd, även om det obligatoriska grundskyddet upphör av de anledningar jag nämnt.

Reservanterna gör gällande att en utökning av sjukpenningssystemet på det sätt vi föreslagit i motionerna inte är förenlig med grundläggande principer inom sjukpenningförsäkringen.

Man kan fråga sig: Vilka är då de grundläggande principerna? Jag skulle tro att reservanterna i detta fall avser principen att sjukpenningen skall utgöra kompensation för inkomstbortfall vid sjukdom. Men från den principen har man ju redan gjort avsevärda undantag, t. ex. för hemmafruar, för kvinnor med barn under 16 år och för studerande. Och jag kan inte finna någon rimlig anledning till att man inte skulle kunna utvidga undantagen till att gälla även de kategorier medborgare som avses i motionerna, särskilt med tanke på att yrkandet ju bara gäller det rent frivilliga försäkringsskyddet.

Vi motionärer vänder oss sålunda inte mot bestämmelserna om den obligatoriska sjukpenningförsäkringen; där bör inkomstbortfallet alltså vara den grundläggande principen. Vad vi riktar oss mot är bestämmelserna om den frivilliga sjukpenningförsäkringen, som vi vill skall bli föremål för en översyn i syfte att bereda de här nämnda grupperna av medborgare ett försäkringsskydd. De skall inte som nu behöva vända sig till privata försäkringsbolag för att få sitt försäkringsskydd ordnat. Detta bör kunna ske inom den allmänna försäkringens ram.

Med det anförda, herr talman, ber

jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Det är så, som herr Pettersson sagt, att en reservation har fogats till andra lagutskottets utlåtande nr 49 — den är lämnad av bl. a. samtliga socialdemokratiska utskottsledamöter från denna kammare. Reservationen innebär att de motioner, som behandlas i utlåtandet, inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Motivet för reservanternas ställningstagande är inte någon negativ inställning gentemot de grupper som nämns i motionerna och dessa gruppers behov av trygghet vid sjukdom. Tvärtom — en del av de nämnda grupperna torde ha större behov av samhällets stöd för att få ekonomisk utjämning och trygghet än många andra, framför allt de grupper som motionären herr Pettersson talade för.

Jag är måhända något förvånad över att man inte har velat angripa problemet utifrån den obligatoriska försäkringens ram i stället för att använda den frivilliga försäkringen.

Vi reservanter menar att man inte löser trygghetsfrågorna för änkor utan barn eller sådana med barn över 16 år, för de f. d. hemmadöttrarna eller för de hemarbetande männen genom att införa rätt till en frivillig sjukpenningförsäkring.

Har man en förvärvsinkomst som understiger 1 800 kronor har man ingen sjukpenning, såvida man inte tillhör gruppen hemmafruförsäkrade, vilka har 6 kronor om dagen i sjukpenning. Har man högre inkomst än 1 800 kronor utgår grundsjukpenning, och överstiger årsinkomsten 2 600 kronor utgår även tilläggsjukpenning. Detta inom den obligatoriska försäkringen.

De som enligt motionerna skulle få rätt till en frivillig försäkring är i hu-

Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring

vudfallen människor med förvärvsinkomster under 1 800 kronor per år. Det måste vara viktigare att om detta är deras enda inkomst se till att åtgärder sätts in från samhällets sida för att ge dem inkomster som de har möjlighet att leva på. Därigenom blir de också obligatoriskt försäkrade mot inkomstbortfall vid sjukdom, den princip som sjukförsäkringen bygger på.

Det jag nu talat om gäller änkor utan barn och egentligen utan inkomst, och det är en av de grupper som motionärerna har nämnt. Beträffande de övriga kan man gott säga att deras försäkringsskydd i olika sammanhang beaktas av olika nu pågående utredningar och sålunda av den anledningen inte behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

De ensamstående kvinnor vilkas yngsta barn fyllt 16 år och därigenom inte längre tillhör den obligatoriska försäkringen, såvida inkomsten understiger 1 800 kronor, berörs av den översyn av åldersgränserna inom familjepolitiken som familjepolitiska kommittén har att fullgöra. Problemet är i det avseendet därför redan beaktat.

De s. k. hemmadöttrarna, vilkas vårduppgifter i hemmet har upphört, kan som riksdagen så sent som i fjol framhöll — och självfallet instämde motionärerna i den synpunkten — inte betraktas som en så speciell grupp att de i försäkringsavseende skall specialbehandlas. Deras arbetskraft tas till vara i allt större utsträckning inom vårdområdena och därigenom kommer de att tillhöra den obligatoriska försäkringen.

Hemmamännen tillhör den växande grupp människor vilkas försäkringsproblem riksdagen redan uppmärksammat genom att i fjol bifalla en motion om jämlikhet inom den allmänna försäkringen mellan män och kvinnor. Sjukförsäkringsproblematiken överlämnades till familjepolitiska kommittén och pensionsfrågorna till pensionsförsäkringskommittén. Förslag om en sådan jämlikhet inom sjukförsäkringen som

innebär en hemmamakeförsäkring skulle kunna lämnas fram i dag, men vissa principiella överväganden har gjort att de båda kommittéerna avser att lämna förslag samtidigt, varför det kommer att dröja ytterligare någon tid.

Kvar av de grupper som motionerna berör är änkor utan barn, vilka enligt motionärerna borde få rätt att teckna frivillig tilläggsförsäkring, något som riksdagen ansett att hemmafruar med ålderspension inte skall ha, då något inkomstbortfall inte föreligger vid sjukdom vare sig för den som uppber pension i den ena eller den andra formen.

Herr talman! Jag har här försökt redovisa de synpunkter som ligger bakom reservanternas ställningstagande. Jag hoppas att det framgår av vad jag har sagt, såsom jag också inledningsvis sade, att det inte är fråga om någon negativ inställning till dem som berörs av den här problematiken. Men vår uppfattning är att man inte löser de ekonomiska problem, som framför allt kanske berör de grupper herr Pettersson talade om, genom att möjliggöra för människor med inkomster under 1 800 kronor att också ta en frivillig försäkring, som har en relativt hög premie.

Jag ber att ännu en gång få yrka bifall till reservationen.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! En av motionärerna har ju redan utförligt berört det problem, som nu behandlas, och jag kan i stort sett inskränka mig till att instämma i vad han har sagt.

Det är ett mycket vittomfattande område, som vi nu behandlar en del av. Det har ju flera gånger varit föremål för riksdagens behandling ända sedan lagen tillkom, och vid flera tillfällen har riksdagen beslutat förbättringar, utvidgning av personkretsen osv. Man kan bara nämna årtalen 1955, 1960, 1963 och i viss mån 1966, då riksdagen har

Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring

funnit anledning att komplettera föreliggande lagförslag. Man kan väl inte finna någon motivering för att säga, att vi nu har nått fullkomligheten så att det här inte finns mer att göra. Jag tror att man åtskilliga år framåt får anledning att syssla med en del frågor som dyker upp. Jag skulle tro att motionärerna väl känner detta ämne. Om jag inte tar alldeles fel är åtminstone några av dem väl bevandrade i försäkringsfrågor genom sin verksamhet.

Det är på två områden som utskottet tagit sikte på förbättringar. I det ena fallet gäller det kvinnor, som ej längre uppfyller villkoren för hemmafruförsäkring på grund av makens död. Det är mycket svårt att finna en motivering just till att makens död skulle ställa vederbörande i en försämrad försäkrings-situation. Många gånger skapar tvärtom makens frånfalle ekonomiska problem, vilka inte minst vid sjukdom blir mer kännbara än eljest. Vi har inom utskottsmajoriteten inte funnit någon anledning att avstå från ett bifall till motionärens begäran i detta fall.

Den andra gruppen är s. k. hemmadöttrar, vilka vårdat föräldrar eller andra anhöriga. Det är svårt att säga, att sjukförsäkringssituationen bör försämrast när den som varit föremål för vården dör. Det finns såvitt jag kan se ingen anledning till detta.

Såsom motionären framhöll är det fråga om en frivillig försäkring, och jag tror inte att man behöver befara att vederbörande begagnar en sådan på något otillbörligt sätt.

Reservanterna har ju särskilt markerat en gräns, som man här inte skulle överskrida. De säger: »Frågan vilka merkostnader som uppstår för den enskilde i samband med sjukdom tillägges däremot inte någon betydelse för rätten till sjukpenning.»

Man ger här således den enskilde en särställning. Det är mycket svårt att finna detta berättigat. Om en enskild person blir sjuk, uppstår även ekonomiska problem. Vederbörande är kanske

i behov av vård i hemmet, vilket i vissa fall kan bli kostsamt. Inom utskottsmajoriteten finner vi det därför även här motiverat att bifalla motionärens önskemål.

Såsom motionären nämnde har man frångått den heliga principen om att enbart inkomstbortfallet skall vara kvalificerande i detta försäkringssystem. Det är, vilket också reservanten nyss nämnde, fråga om en grupp människor med mycket låga inkomster. Just för dessa människor blir inkomstsituationen på grund av sjukdomen mer försvårad än den skulle bli för andra människor.

Jag finner därför, herr talman, fullgod anledning att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Herr Erik Filip Petersson framförde några synpunkter som föranledde mig att på nytt begära ordet.

Han tog först upp frågan om de före detta hemmadöttrarnas behov av sjukförsäkring, och jag instämmer i vad han sade. Jag har sagt att det riktiga är att de människor, som har vårdat sina föräldrar, ges möjlighet till arbete eller inkomst på annat sätt när föräldrarna av en eller annan orsak inte längre behöver vård.

Såvitt jag förstår finns det två vägar att gå när det gäller detta problem, och båda används. I första hand försöker man med arbetsplacering, arbetsvård och omplacering av vederbörande. Detta har i de flesta fall lyckats. Om det inte lyckats beror det många gånger på att dessa människor har varit hemmadöttrar just därför att deras arbetsförmåga är begränsad, och de har då rätt till förtidspension.

Det intressanta är dock att utskottet, framför allt dess talesman, så envetet vänder sig mot gruppen hemmadöttrar och inte tänker på gruppen hemmasöner. Herr Petersson säger, att man inte har nått fullkomlighet inom sjukförsäk-

Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring

ringen hittills. Varför skall man då begränsa problematiken till hemmadöttrar om man nu skall ha en frivillig försäkring? Jag står fast vid att det är riktigt att ge *både* hemmadöttrarna och hemmasönerna — de är inte så få som man tror — möjlighet att genom arbete få del av den obligatoriska försäkringen.

Den obligatoriska sjukförsäkringen ger ersättning enligt två kriterier. Det ena är inkomstbortfallet och det andra är bortfall av arbetskraft för familjens räkning på grund av sjukdom, medan kostnaderna med anledning av sjukdomen inte tillmäts någon betydelse. Jag vet inte om man med utgångspunkt från denna motion vill föra in ett nytt kriterium för bedömning av sjukpenningens storlek. I så fall har motionen en betydligt vidare syftning än någon tidigare har antytt. Herr Petersson antyde det nyss, vilket ger ytterligare anledning att just nu yrka bifall till reservationen.

Herr **PETTERSSON, KARL**, (s):

Herr talman! Jag vill inte mera utförligt polemisera mot reservanternas värderade talesman. Han känner säkert till dessa frågor lika bra som jag.

Han är förvånad över att vi motionärer inte i stället har angripit frågan om den obligatoriska försäkringen för dessa grupper. Vi har inte någonting emot att Kungl. Maj:t behandlar även denna fråga. Vi har dock ansett att det var lättare att låta dessa människor få teckna frivillig försäkring. De kan ju göra det på andra håll, men vi tycker att de skulle få göra det inom den allmänna försäkringens ram. Vi har uppmanat en del av dessa kvinnor att ta en frivillig försäkring. Vi har varit i hemmen hos dem och propagerat för en sådan, men vi har naturligtvis inte sagt att de inte får ha den kvar om de skulle bli änkor — då tas den bort. De blir också förvånade när de sedan kommer till kassan och man säger att de inte längre får ha någon försäkring kvar eftersom de förverkat sin rätt genom att mannen avlidit.

Vi tycker att detta är orimligt, men vi har naturligtvis inte någonting emot att denna fråga får en ordentlig översyn. Kanhända man kan finna former också för en lösning inom den obligatoriska försäkringens ram.

Samma gäller hemmadöttrarna. Självfallet kan man också dra in hemmasönerna i detta fall. Mig veterligt förekommer det dock inte i så stor utsträckning att sönerna är hemma och sköter sina föräldrar, utan det blir i regel döttrarna.

Självfallet skulle vi inte ha något emot att man genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder skulle få ut dessa människor i sysselsättning, men det har visat sig vara ytterst svårt. Det är också en helt annan sak. Frågan gäller här att låta dem behålla ett försäkringsskydd som de en gång tecknat.

Herr **PETERSSON, ERIK FILIP**, (fp):

Herr talman! Herr Larsson har så sakligt som vanligt belyst en del frågor. Jag har ingenting att invända mot hans resonemang härvidlag.

Han frågade varför jag inte nämnt hemmasönerna. Ja, utskottet har inte tagit något initiativ i denna fråga, utan det har instämt i motionärernas synpunkter och föreslagit en utredning. Det är ingenting som hindrar att en utredning även tar upp frågan om hemmasönerna. Motionärerna har försiktigtvis skrivit »hemmadöttrar eller andra». Det är alltså möjligt att hemmasönerna redan är inbakade i detta begrepp.

När det sedan gäller möjligheten att tillgodose de s. k. hemmadöttrarna — låt mig nu säga hemmabarnen, så att det täcker båda könen; det skall ju göra det nu för tiden — nämnde herr Larsson möjligheten att de kan skaffa sig arbete eller få förtidspension. Men vi vet ju hur besvärligt det är att få arbete just i den ålder som dessa människor ofta befinner sig i. Det gör att en person, som vårdat sina föräldrar

Om vidgad möjlighet att teckna frivillig sjukpenningförsäkring

under mycket lång tid, inte är efterfrågad i samma utsträckning som andra på arbetsmarknaden. När det är fråga om att erhålla förtidspension, vet vi att det finns starka begränsningar även där. Avsikten här är väl närmast att man skulle täcka in ett område, som saknar det skydd som dessa två möjligheter kan ge.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag tvingas återkomma, ty jag måste deklarerera att jag har svårt att följa med en debatt, där man tydligen på allvar hävdar att man skulle klara ekonomiska bekymmer för människor, vilkas inkomst är under 1 800 kronor per år, genom att tillåta dem att teckna en frivillig sjukförsäkring.

Som jag sade skall dessa människor i första hand ges arbete. Det gäller änkor utan barn, vilka dessutom, det bör tilläggas, har sin änkepension, inkomstprövad om de har blivit änkor före 1958, och icke inkomstprövad om de blivit änkor efter 1960, och däremellan finns en variation. Om de är hemmadöttrar eller hemmasöner skall de också i första hand ges arbete, och i andra hand föreligger säkert möjligheten att få rätt till förtidspension. Då får man tillgripa den rätten.

Jag begärde också ordet, herr Petersson, för att deklarerera min uppfattning att det inte har varit svårt att placera stora grupper inom vårdarbete, och därmed har de blivit försäkrade. Det har inte heller varit svårt att bevilja förtidspension åt andra grupper därför att de har haft mer än hälften av arbetsförmågan nedsatt av medicinska skäl. Det är min erfarenhet, som visserligen är lokalt begränsad, i detta avseende.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talman enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på god-

kännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Lars, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Larsson, Lars, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 50.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av motion angående sjukvård av patient som vistas utanför det egna landstingsområdet; och

nr 54, i anledning av motioner angående de arbetshygieniska kraven på traktorer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av dels motioner angående lagstiftning rörande miljövård m. m. i vissa delar, dels motioner angående förening från passagerarfartyg genom utsläpp av toalettavfall m. m.;

nr 54, i anledning av motion om ändring av bestämmelserna angående tid för jakt;

nr 55, i anledning av motion om slopande av vissa bestämmelser angående jakt med användande av hund; och

nr 56, i anledning av motioner angående ålfisket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 57, i anledning av motioner angående dels skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse, dels upplåtelse av kommunal mark för statliga ändamål.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 422 i första kammaren av herrar *Lundberg* och *Enarsson* samt nr 517 i andra kammaren av herr *Adolfsson m. fl.*, i vilka likalydande motioner anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till införande av sådan lagstiftning, att kommun, som förvärvat mark för planering av bostadsbebyggelse, skulle vara skyldig att i viss utsträckning genom försäljning till enskilda överlåta mark med äganderätt för uppförande av en- och tvåfamiljsfastigheter.

Vidare hade utskottet behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, nr 488 i första kammaren av herr *Wallmark* samt nr 616 i andra kammaren av

herrar *Nordstrandh* och *Bengtson* i Solna, i vilka likalydande motioner föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning angående de villkor och upplåtelseformer, som generellt skulle tillämpas, när kommunal mark erfordrades för statliga ändamål.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att motionerna I: 422 och II: 517 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna I: 488 och II: 616 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, vid A i utskottets hemställan, av herrar *Ebbe Ohlsson* (h) och *Hedin* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 422 och II: 517 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att riksdagen måtte föreläggas förslag till sådan lagstiftning, att kommun, som förvärvat mark för bostadsbebyggelse, skulle vara skyldig att i viss utsträckning överlåta marken med äganderätt till enskilda, som önskade uppföra en- och tvåfamiljshus.

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Till detta utlåtande har herr Hedin och jag fogat en reservation till förmån för motionerna nr 422 av herrar Lundberg och Enarsson i denna kammare samt nr 517 av herr Adolfsson m. fl. i medkammaren.

Vi vet alla att våra primärkommuner, framför allt våra stora kommuner, i dag driver en mycket aktiv markpolitik med det vällovligen syftet för ögonen att kunna tillfredsställa både dagens och morgondagens behov för bostadsbebyggelse och industriell expansion och i god tid kunna göra en lämplig planering för sådan utveckling. Det är väl få som har något att invända mot

Om skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse
 en sådan mera långsiktig planering, om den är förnuftsmässigt och ekonomiskt berättigad.

Självfallet binder dock dessa markförvärv enorma kapital för lång framtid, om kommunens beslut blir att all kommunal markupplåtelse i sin tur endast skall ske mot tomträtt. Så sker i dag i ett allt större antal kommuner. Det är så gott som omöjligt för en familj att bygga ett eget hem med tillhörande rätt till marken inom dessa områden.

Reservanterna delar alltså motionärernas uppfattning att människor som önskar bygga på egen mark skall ges möjlighet till detta. Därför bör kommunerna åläggas att i viss utsträckning ställa sådan mark till förfogande. Dels tillfredsställer man ju människornas krav på valfrihet, dels lösgörs det bundna kapitalet för andra och kanske viktigare ändamål.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! »Valfrihetens samhälle» är en bra slogan som har framförts av ett av de demokratiska partierna, men som självfallet skulle ha kunnat användas av vilket som helst av de andra demokratiska partierna. Sedan kommer det an på vad man lägger in i begreppet valfrihet och för vem valfriheten skall stärkas. För mig förefaller det självklart, att det är för den enskilde medborgaren som valfriheten skall skyddas där den i dag existerar och stärkas där den kommer i fara.

Ursprungligen avsåg väl partiet med valfrihet som slogan även den enskildes valfrihet, men hur har det gått i praktiken?

Denna valfrihet var alltså bakgrunden till de motioner som utskottets majoritet nu avslagit, nämligen I: 422 och II: 517.

Ett bifall till motionerna skulle enligt utskottet betyda »en inte ringa begräns-

ning av den kommunala självbestämmanderätten på ett viktigt område».

Det är uppenbart och självklart att det finns ett otal lagar, förordningar, anvisningar etc. som begränsar den kommunala självbestämmanderätten — en hel del nödvändiga, andra väl mera diskutabla, de flesta syftande till att hårt binda kommunens handlande och i sista hand minska eller i praktiken avskaffa valfriheten för den enskilde medborgaren.

Nu föreslås en bestämmelse som direkt skulle öka valfriheten för den enskilde genom att ålägga kommuner som, ofta utgående från politiska värderingsgrunder, bestämt sig för att enbart upplåta mark för en- och tvåfamiljshus på tomträtt, att ändra på detta och i stället både tillämpa upplåtelse med tomträtt och försäljning till den enskilde. Men då framstår det för en del personer som väsentligt att skydda kommunens valfrihet. Om den här känsligheten för kommunens självbestämmanderätt oftare betonades i andra typer av ärenden, där det samtidigt gällde ett skyddande av den enskildes valfrihet, vore det väl bra. Men att framföra det argumentet just i detta sammanhang verkar med förlov sagt som om man ville vända upp och ned på det hela.

Nu kan jag förstå utskottets skrivning utifrån socialdemokratisk synpunkt, där man nu har starka tendenser att se på ärenden i första hand utgående från kollektivets intressen och låta den enskilda människans intressen komma i andra hand, och detta oavsett slogans i valrörelser. Däremot förstår jag inte riktigt utskottets centerpartister och folktoparter, som har tagit skrivningen såsom den blivit utformad. Här gäller det i alla fall inte ett angrepp på tomträttsinstitutet som sådant, ty det är i många fall alldeles utmärkt, utan det är fråga om att ge den enskilde en möjlighet att välja mellan tomträtt och ägande.

Om skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Här upplever vi ju någonting av vad som skedde före den 15 september i år. Föreliggande motioner lades ju fram för värriksdagen, och det skedde naturligtvis såsom ett led i högerens försök att sprida teorin om sin s. k. ägardemokrati.

Det egendomliga är förstas, att det i det ena motionsparet från högerens sida talas om att tomträtten är mycket bra för kommunen att använda vid överlåtelse av mark till staten under det att det i det andra motionsparet säges att tomträtten är olämplig att använda vid upplåtelse av mark till enskilda. Hur man skall få det ena till att gå ihop med det andra får väl högermännen klara ut själva, men på grundval av vad som skett i vårt land vågar jag säga, att tomträtten spelar en tämligen liten roll när det gäller frågan om upplåtelse av mark till egnahem. Det är inte mer än ungefär ett femtiotal kommuner i hela landet som för närvarande begagnar sig av tomträtten, och det har sannerligen inte skett några olycker i de fall där detta system har använts.

Egentligen tycker jag att det är synd att en så fin företrädare för högeren som herr Ebbe Ohlsson skall behöva stå här och klä skott, så att säga, för dessa motioner, eftersom herr Ebbe Ohlsson såsom kommunalman väl knappast kan medverka till att riksdagen skall frånhända kommunerna möjligheten att bestämma hur kommunerna skall förfara i sådana fall. Jag skulle inte såsom kommunalman vilja ha det beslutet hängande över mig, att staten skall bestämma om jag skall förbjudas att upplåta mark med tomträtt till egnahem.

Här är egentligen fråga om motioner som är väckta direkt med anledning av valet, men nu när det är över, tycker jag att riksdagen kan acceptera det förslag som utskottet har framlagt.

Herr Lundberg talade om »valfrihetens samhälle». Det är riktigt att människorna bör ha valfrihet så långt det över huvud taget är möjligt. Men, herr Lundberg, hur skulle det ha varit i vårt land, om inte staten och kommunerna hade engagerat sig för att de enskilda människorna skulle kunna få bygga egnahem? Där, herr Lundberg, ligger något av valfrihet. Var övertygad om att bara ett litet antal människor annars skulle ha haft möjlighet att bygga de egnahem som de nu har gjort! Vi har försökt att bredda det hela, och det har varit något av valfrihet som har kunnat erbjudas. Det är kanske därför som högeren nu inte vill vara med på den vägen längre.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av den argumentering som herr Göran Karlsson här kommit med.

Han säger bl. a. att den kommunala självstyrelsen kommer i kläm, om det förslag som framläggs i reservationen bifalles, men jag tycker att det sista som man över huvud taget skall tala om i detta sammanhang är frågan om den kommunala självstyrelsen. Kommunal självstyrelse har vi i den här riksdagen vid åtskilliga tillfällen gått så illa åt i många sammanhang, att jag tycker att det inte finns någon anledning att över huvud taget återropa detta i detta avseende.

Hur var det före 1952 års kommunreform? Innebar den inte ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen? Innebar inte därefter hela blockbildningen ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen? Visserligen sades att kommunerna själva skulle få frihet att bestämma i detta fall, men jag tyckte att jag här omdagen hörde kommunministern säga, att om inte kommunerna »snabbt och lydigt slog sig samman», fick man över-

Om skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse väga andra lämpliga åtgärder. Jag menar alltså att talet om kommunal självstyrelse i detta sammanhang är litet övermaga.

Herr Göran Karlsson sade, att det är synd om mig som måste stå här och klä skott för dessa högermotioner. Jag har nyss sagt att vi reservanter ställer oss helt bakom motionerna.

Vad är det saken gäller? Vi önskar ingenting annat än att kommunerna skall åläggas att ställa mark till förfogande så att människor som så önskar kan få köpa tomter att bygga egnahem på.

Det är självklart att tomträttsinstitutet är alldeles utomordentligt, t. ex. inom stadskärnorna, men nu köper kommunerna så stora markområden att det inte borde vara så förfärligt märkvärdigt för kommunala myndigheter att avdela lämplig mark för försäljning.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Det är ganska svårt att debattera med herr Göran Karlsson. Han har tydligen antingen bestämt sig för att tala förbi mig eller också inte läst in ärendet. Jag har inte använt uttrycket att motionärerna vill förbjuda kommunerna att upplåta mark med tomträtt. Det är inte alls fråga om någonting sådant. Motionärerna vill att de kommuner som har bestämt sig för att *enbart* upplåta mark med tomträtt skall åläggas att *även* ställa mark till förfogande för försäljning till dem som önskar bygga en- och tvåfamiljshus.

Jag ville göra detta lilla klarläggande, ty jag tycker inte att herr Karlssons yttrande bör få stå oemotsagt.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Om jag har sagt »förbjuda», så medger jag att det var ett fel. Men det blir sannerligen inte bättre, herr Lundberg, om man säger att vad det gäller är att *ålägga* kommunerna att sälja mark i stället för att använda tomträttsinstitutet. Högern vill inskrän-

ka kommunernas rätt att själva bestämma inom deras eget område, det kan varken herr Lundberg eller herr Ebbe Ohlsson komma ifrån.

Herr Ebbe Ohlsson drog paralleller i fråga om den kommunala självstyrelsen och sade att kommunreformen 1952 och den reform som syftar till att åstadkomma samarbetsnämnder, blockbildningar och liknande också skulle vara ingrepp i kommunernas självstyrelse. Detta är ju fullständigt felaktigt. Ett beslut om att indela riket i ett mindre antal kommuner, med ett större antal invånare, kan näppeligen betraktas som ett ingrepp i självstyrelsen, utan det är något som är nödvändigt med hänsyn till samhällsutvecklingen. Det går inte att blanda ihop en sådan reform med förslaget att ålägga kommunerna — lägg märke till ordet ålägga! — att inte få bestämma själva, om de vill sälja mark i stället för att upplåta den med tomträtt, herr Ebbe Ohlsson.

Om man ser på vilka kommuner som begagnar tomträttsinstitutet finner man att det är ytterst få, kanske en handfull, som inte samtidigt säljer tomter till enskilda köpare. Det hela är alltså inte ett problem som berör de 50 kommuner som jag nämnde har tomträttsinstitut, utan det rör sig om ett ytterst litet antal kommuner. Jag anser att de måste ha rätt att i fortsättningen använda vilken metod de vill när det gäller att tillhandahålla mark åt egnahemsbyggare, antingen de säljer mark eller upplåter den med tomträtt. Ett begagnande av tomträttsinstitutet ger i varje fall de människor som har svårt att skaffa kapital möjligheter att bygga hus, och det är verkligen att bereda ordentlig valfrihet när det gäller att bygga eget hem. Om man bara vill sälja marken kan det däremot, herr Lundberg, vara svårt för vederbörande köpare att skaffa det kapital som behövs för att klara både husbygget och det ganska dyrbara tomtköpet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Om skyldighet för kommun att upplåta mark för viss bostadsbebyggelse

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Jag torde inte alls besitta några som helst pedagogiska färdigheter, eftersom det verkar av herr Göran Karlssons anförande som om han fortfarande inte har fattat poängen i detta. Jag vill inte på något sätt komma åt tomträttsinstitutet. Det skall förekomma. Men just i de fall där tomträttsinstitutet är det enda sättet att få en tomt anser vi att riksdagen genom att bifalla denna motion skall ålägga kommunerna att ställa mark till förfogande för försäljning. Jag tycker att alla nu borde vara på det klara med att jag inte är ute efter tomträttsförfarandet. Det är ett alternativ jag efterlyser.

Herr Göran Karlsson framhöll att det i dag bara är en handfull kommuner som tillämpar politiken att endast upplåta mark med tomträtt. Ja, det är inte något stort problem, men vi vill dock att det inte skall bli flera kommuner och att de kommuner som tillämpar denna politik skall ändra sig.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag vet inte vilka pedagogiska möjligheter herr Lundberg har att övertyga mig om vad han vill ha fram. Jag skall inte använda uttrycket demagogiska möjligheter.

Herr Lundberg säger att han inte är ute efter att komma åt tomträttsinstitutet. Nej, det må vara hänt att han inte vill sikta så långt, men han vill i varje fall begränsa kommunernas möjligheter att fritt få bestämma, vilket jag värjer mig emot.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 57 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 22.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i punkten B.

Om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av motioner om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 84 i första kammaren av herr *Göran Karlsson* och nr 123 i andra kammaren av herr *Levin m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att tredje stycket i 22 § lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt skulle utgå.

Enligt nämnda lagrum skulle löslöpande hund, som under tiden den 1 mars—den 20 augusti jagade eller ofredade villebråd och icke ville låta sig infångas — och då det av omständigheterna uppenbarligen framginge, att hundens löslöpande berodde på ägarens eller innehavarens vårdslöshet — få dödas av jakträttsinnehavaren eller hans folk. Den som sålunda dödat hund skulle därom ofördröjligen göra anmälan till polisman i orten.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt,

A. att riksdagen i anledning av motionerna I: 84 och II: 123 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört; samt

B. att motionerna i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt utskottets mening borde berörda stadgande i enlighet med motionsförslaget upphävas eller också ändras så, att hundägarnas intressen tillgodosåges bättre än som nu vore fallet. Härvid kunde ifrågakomma exempelvis att stadga, att anmälningsskyldigheten till polisen skulle fullgöras innan hunden finge dödas. Härigenom kunde förhind-

ras att hund dödades i hastigt mod eller på grund av osämja mellan grannar. Utskottet vore emellertid icke nu berett att avgiva något förslag till lösning av frågan utan förordade, att den genom Kungl. Maj:ts försorg närmare skulle utredas i enlighet med de riktlinjer utskottet i utlåtandet anfört. Det torde enligt utskottet få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma formerna för en sådan utredning.

Reservation hade avgivits av herrar *Alexanderson* (fp), *Erik Jansson* (s) och *Hansson* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade.

Reservanterna hade bland annat ansett, att tillräckliga skäl icke förelåge att föreslå ett upphävande av förevarande stadgande. Frågan borde enligt reservanterna följas med uppmärksamhet och, om så visade sig erforderligt, skulle initiativ tagas till lagändring.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Föreliggande utskottsutlåtande gäller frågan vilka åtgärder som får vidtas mot hund som löper lös i annans vildmarker.

Alla instämmer väl i att det är ett starkt intresse ur både djurskydds- och jaktvårdssynpunkt att förhindra att hundar löper lösa i viltmarkerna. Gällande jaktlag innehåller också olika regler om jakträttsinnehavarens möjligheter att förhindra dylikt. I första hand har han rätt att infånga hunden och kräva ersättning av hundägaren. Men i visst fall — nämligen om hunden jagar eller ofredar villebråd under den ömtåligaste tiden på året, från den 1 mars till den 20 augusti, då jakt i stort sett inte ifrågakommer, och det visar sig omöjligt att infånga hunden — har jakträttsinnehavaren rätt att döda hunden om det är uppenbart att hundens löslöpande beror på ägarens vårdslöshet.

Tolkningen av det sista villkoret — att löslöpandet uppenbarligen beror på ägarens vårdslöshet — har varit före-

Om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd

mål för olika meningar, och högsta domstolen har i en dom för några år sedan ställt ganska ringa krav i det avseendet. Det ansågs sålunda bero på vårdslöshet då hunden grävt sig ut ur hundgården, eftersom något liknande hänt vid tidigare tillfälle utan att fullt effektiva motåtgärder vidtagits. Vårdslösheten ansågs vidare uppenbar oaktat jakträttsinnehavaren inte känt till dessa omständigheter.

Det är klart att i de fall som här avses föreligger en konfliktsituation mellan intressen som båda är värda att skyddas. Att villebrådet inte jagas och ofredas under den ömtåliga tiden är givetvis viktigt, och det intresse som skall skyddas tillgodoses inte helt genom ekonomiska sanktioner och genom en rätt att infånga hunden, en rätt som inte alltid kan realiserars.

Lagstiftaren har därför ansett det nödvändigt att stadga en rätt för jakträttsinnehavaren att döda hunden om så är nödvändigt, men bara under förutsättning att hundägaren uppenbarligen gjort sig skyldig till vårdslöshet. Hundägarens intresse har sålunda ansetts böra stå tillbaka med hänsyn till den skuld som ligger honom till last. Enligt min mening bör dock förutsättningarna för ett sådant ingripande bedömas restriktivt.

I motioner har nu yrkats att bestämmelsen om rätt att döda löslöpande hund skall upphävas. Det bör då framhållas att vår jaktlagstiftning helt nyligen varit föremål för en allmän översyn. Därvid berördes i någon mån förevarande bestämmelse. Utredningsmannen hade föreslagit att området för regelns tillämplighet skulle på visst sätt utvidgas. Departementschefen tog inte upp det förslaget, men i anslutning till ett remissyttrande berördes högsta domstolens nyss nämnda avgörande. Departementschefen ansåg att om domen skulle föranleda en alltför vidsträckt tillämpning av rätten att döda löslöpande hund kunde anledning finnas att ta

upp frågan om jämkning av bestämmelsen.

Varken i motionerna eller i de remissyttrandena som inforrats har påståtts att den ifrågavarande bestämmelsen i någon påtaglig utsträckning missbrukats. De statliga remissinstanserna, rikspolisstyrelsen och statens naturvårdsverk — den senare centralmyndighet för jaktvårdsfrågor — avstyrker helt motionerna. Att hundägarnas organisationer tillstyrker motionerna är kanske inte att förvåna sig över. Jägarorganisationerna, som väl representerar såväl jaktvårds- som hundägarintressen, intar en medlande ståndpunkt och anser att någon jämkning av reglerna bör övervägas.

Inom utskottet har vi varit ense så långt att vi inte velat utesluta att bestämmelsen har en sådan utformning att den kan missbrukas. Meningskilljaktighet har emellertid förelegat om varthän en sådan bedömning bör leda. För egen del har jag och de övriga reservanterna närmast ansett att med hänsyn till den nyligen verkställda översynen av jaktlagstiftningen och det förhållandet att missbruk inte påvisats något direkt initiativ för närvarande inte är påkallat från riksdagens sida, och detta så mycket mera som departementschefen uppenbarligen vid 1966 års behandling av jaktlagstiftningen avsåg att ha frågan i åtanke. Att reservanterna dock biträtt förslag om ett tillkännagivande av de anförda synpunkterna är närmast att se som ett försök till kompromiss, som vi inte velat frånträda oaktat det inte samlat majoritet inom utskottet.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar gäller ytterst en fråga om humanitet. Utskottet, som tillstyrker bifall till en motion om ändring av jaktlagens 22 §,

Om upphävande av rätten för jakträttsinnehavare att döda hund som löper lös och jagar eller ofredar villebråd

anser att de nuvarande bestämmelserna inte är tillfredsställande ur humanitär synpunkt. Jag anser att det är oriktigt att det finns möjlighet att ta sig rätten att döda annans hund om — som det heter — han är ute och jagar villebråd på annans mark.

Jägarnas egna organisationer är överens om att det nuvarande tillståndet är orimligt. Svenska jägareförbundet har med hänvisning bl. a. till ett rättsfall ansett den nuvarande ordningen otillfredsställande. Svenska kennelklubben anför i sitt yttrande att rätten att döda hund är ägnad inge starka betänkligheter av principiell natur. Lagen ger jakträttsinnehavaren den befogenheten utan att skapa garantier för att inte rätten missbrukas.

Vi känner alla djup olust över att man i lag ger jakträttsinnehavaren möjlighet att utan föregående utredning själv ta sig rätt. Bestämmelserna är en kvarleva från en gången tid och har inte stöd i dagens rättsuppfattning.

Motståndarna till en lagändring säger att viltvårdssynpunkten talar för att den nuvarande ordningen bibehålles. Men man säger också att den nuvarande ordningen är svårtillämpad och därför kan leda till otillfredsställande resultat. När man i reservationen konstaterar detta så borde man tagit konsekvenserna och tillstyrkt den skrivelse till Kungl. Maj:t som utskottsmajoriteten förordar.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Som gammal jägare har jag naturligtvis lyssnat på denna debatt och funnit den vara mycket intressant.

Det är alldeles riktigt, som motionärerna säger, att bestämmelsen är grym och inhuman och strider mot principen att ingen har befogenhet att själv taga sin rätt. Det är ungefär var fru Landberg har sagt här.

Men vi skall också tänka på att man bör vara human mot viltet som förföljs av hundar och blir sönderslitet. Jag har under mina 50 år som jägare skjutit två hundar, och jag skall genast erkänna att jag har känt mig mycket illa berörd båda gångerna, även om det första fallet var så klart att det inte fanns någonting annat att göra. Det var nämligen en hund som förföljde ett ungsto. Det var alltså hund mot häst. Hästen, som gick i en inhägnad, sprang emot ett stängsel och blev sargad riktigt ordentligt. Jag kunde inte fånga hästen, och jag kunde inte fånga hunden. Då tog jag bössan och sköt hunden. Det är klart att det hade varit mycket bättre om hästen hade gjort processen kort och sparkat bakut, så att jag hade sluppit utföra denna exekution.

Det andra fallet visar påtagligt att det här måste finnas någon lagstiftning. Jag säger till en ägare av en schäferhund: Nu har din hund varit på mina marker och jagat gång på gång. Vi är goda vänner, och nog skall vi kunna reda upp detta. Kan du inte hålla hunden hemma, så kommer jag att skjuta den. Efter tre tillsägelser sade jag: Nästa gång smäller det. Det gjorde det också. Hunden blev skjuten. Jag frågade vederbörande om jag skulle gå till polisen och anmäla fallet. Nej, han förstod att han hade handlat fel, och hunden fick grävas ned. Han hade inte haft den tillsyn över sin hund som en hundägare skall ha.

En hund, åtminstone en schäferhund, är mycket pigg på jakt och är farligare än en räva. Schäfern är nämligen mycket snabbare. Vi skall väl också ha hjärta för viltet.

Men — det kan man kanske inte skriva i någon lag — inga klåpare skall få skjuta hundar i markerna. Det skall vara vana och säkra jägare. Man känner en viss nervositet när man skall skjuta en hund, ty man är rädd att man skall skadeskjuta den. Att skadeskjuta en hund tycker jag skulle vara det ruskigaste man kunde vara med om.

Ang. dispositionen av domänverkets markfond

Svenska jägareförbundet har föreslagit den ändringen att man skall vara skyldig att anmäla till polisen innan hunden dödas. Det tycker jag är ett mycket gott förslag. Hela reservationen andas kompromiss, och därför tycker jag att det enda vettiga är att rösta för reservationen.

Utskottet förordar att frågan blir föremål för Kungl. Maj:ts ytterligare utredning. Vi har ju haft så många utredningar om jakt att vi väl inte skall lägga en ny utredning till alla de andra. Jag tycker att det hela är så klart. Här bör det vara någon lag om hundar, det går inte att komma ifrån.

Jag yrkar således bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 59 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 36.

Därjämte hade 17 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 62, i anledning av motioner angående föreskrifterna om sotning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. dispositionen av domänverkets markfond

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner angående dispositionen av domänverkets markfond.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 286, av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.*, samt II: 358, av herrar *Jonasson* och *Dockered*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsam prövning och förslag beträffande sådan ändring av reglerna för dispositionen av domänverkets markfond, att fondens medel kunde tagas i anspråk för inköp av särskilda natur- och fritidsområden samt för ordnande av friluftsanläggningar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 286 och II: 358 utan åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Hermansson* (cp), *Lundberg* (h), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Jonasson* (cp), fru *Sundberg* (h) samt herr *Berndtsson* (fp).

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Frågan om dispositionen av domänverkets markfond har varit föremål för riksdagens behandling åtskilliga gånger under de senaste åren. Från vårt håll har framhållits att de medel som tillföres markfonden, bl. a. vid försäljning av kronans mark omkring städer och tätorter, med fördel borde kunna användas för att tillgodose det behov av rekreation och friluftsliv som invånarna i dessa städer och tätorter kan ha. Vi har fortfarande samma uppfattning, dvs. att detta borde vara en huvuduppgift vid användningen av markfonden.

Emellertid har vårriksdagen i år beslutat att markfonden skall upplösas och ersättas med en särskild investeringsfond till vilken de medel skall föras som tidigare har tillförts domänverkets markfond. Investeringsfonden skall användas bl. a. för inköp av särskilda natur- och fritidsområden samt för ordnande av friluftsanläggningar. Detta är anledningen till att det i år inte blivit någon reservation till jordbruksutskottets utlåtande utan att vi, som brukar stå bakom reservationen i vanliga fall, nöjt oss med ett särskilt yttrande.

Denna omständighet innebär emellertid inte att vi ändrat uppfattning. Vi har endast med hänsyn till omorganiseringen nöjt oss med ett särskilt yttrande, i vilket vi ger till känna vår mening.

Jag har därför, herr talman, inget särskilt yrkande utan nöjer mig med att uttala förhoppningen att de angelägna uppgifter som vi vill tillgodose genom att markfondens medel används för fritidsändamål skall beaktas i fortsättningen.

Meddelande ang. enkel fråga

Herr **MAGNUSSON** (s):

Herr talman! Eftersom ingenting nytt framkommit i denna fråga, vilken vid åtskilliga tillfällen tidigare behandlats i riksdagen, inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 34, i anledning av motion angående ersättningen för älgskada, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner angående användningen av RFSU:s upplysningskrift *Samspel* i skolundervisningen samt om granskningen av läromedel i sexualkunskap och av bredvidläsningsböcker i sexualundervisning.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående visst bemyndigande för fullmäktige i anslutning till uppdraget att anskaffa bostäder åt riksdagsledamöter.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Björk* (s) till hans excellens herr statsministern: »Anser Statsministern att det mot bakgrund av opinionsmätningarna inför det senaste andrakammarvalet föreligger behov *dels* att utbygga statistiska centralbyråns möjligheter att åta-

Meddelande ang. enkel fråga

ga sig opinionsundersökningar, dels att för statliga eller statligt finansierade institutioner och organ ytterligare inskräpa betydelsen av att hos privata opinionsmättningsinstitut beställda undersökningar uppfyller högt ställda krav på vetenskaplig noggrannhet?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.11.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert